Handvogsreol 2

BETÆNKNING

OM

HØJERE FORBEREDELSESEKSAMEN

Afgivet i januar 1967 af studieplansudvalget
for højere forberedelseseksamen.

DET JURIDISKE LABORATORIUM VED KØBENHAVNS UNIVERSITET
ex. 2

BETÆNKNING MR. 447

1967

s. L. MØLLERS BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

Indholdsfortegnelse

Side

1. Udvalget 5

2. Lovens sigte og forudsætninger 7

3. Udvalgets opgave og arbejde 8

4. Hovedpunkter af udvalgets indstilling:
   01. Grundsynspunkt 9
   02. Uddannelsens struktur og niveau 9
   03. Undervisningens ordning 10
   04. Undervisningsplanernes udformning 11
   05. Undervisningsformerne 11
   06. Kursernes vejledning af elever 12
   07. Kursernes vejledning udadtil 12
   08. Lærernes funktioner udover undervisning 13
   09. Kursus for HF-lærere 13
   10. Eksamen og prøveformer 13
   11. »Beståkriterium« 16
5. Særlige spørgsmål:
   01. Lærernes kvalifikationer 16
   02. Kursernes indretning 17

6. Udvalgets forslag til bekendtgørelse:
   I. Højere forberedelseseksamens struktur m.v.: §§ 1-2 18
   II. Undervisningen på godkendte kursus til højere forberedelseseksamen (herunder statskursus) og kursernes vejledende virksomhed: §§ 3-7 .. 18
   III. Indstilling til eksamen. Eksamensordningen: §§ 8-15 20
   IV. Karaktergivning m.v.: §§ 16-17 21
   V. Bevis: § 18 22
   VI. Undervisning og eksamen i de enkelte fag:
      § 19. Dansk 22
      § 20. Kristendomskundskab 24
      § 21. Historie 24
      § 22. Biologi 25
      § 23. Geografi 26
      § 24. Matematik 27
      § 25. 1. fremmedsprog (engelsk eller tysk) 28
      § 26. 2. fremmedsprog (engelsk eller tysk) 29
      § 27. 3. fremmedsprog (fransk) 29
      § 28. Russisk 29
      § 29. Spansk 29

Side
§ 30. Samfundsfag 29
§ 31. Sang og musik 30
§ 32. Formning 31
§ 33. Legemsøvelser 32
§ 34. Fysik 33
§ 35. Kemi 34
§ 36. Psykologi 34
VII. Ikrafttræden og revision: §§ 37-38 34

7. Bemærkninger til udvalgets forslag til bekendtgørelse 35
Til §§ 1-2 35
» §§ 3-7 36
» §§ 8-15 37
» §§ 16-17 38
» § 18 38
» § 19. Dansk 38
» § 20. Kristendomskundskab 41
» § 21. Historie 41
» § 22. Biologi 43
» § 23. Geografi 46
» § 24. Matematik 46
» § § 25-29. Fremmedsprog 47
» § 30. Samfundsfag 48
> § 31. Sang og musik 51
» § 32. Formning 52
» § 33. Legemsøvelser 53
» § 34. Fysik 53
> § 35. Kemi 55
» § 36. Psykologi 55
» §§ 37-38 57

Bilag: 1. Forslag til lov om højere forberedelseseksamen, fremsat i oktober 1965 59
2. Uddrag af betænkning afgivet den 18. maj 1966 af folketingets udvalg angående forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen og forslag til lov om højere forberedelseseksamen 64
3. Lov nr. 236 af 8. juni 1966 om højere forberedelseseksamen 67
4. Uddrag af bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 om karakterskala 69
5. Bekendtgørelse nr. 153 af 15. maj 1964 om dispensation i særlige tilfælde fra karakterkrav ved realeksamen og studentereksamen 70

1. Udvalget.

Studieplansudvalget for højere forberedelseseksamen er nedsat af undervisningsministeren den 26. august 1966. Udvalgets kommissorium er følgende:

»Udvalget skal stille forslag om indholdet og tilrettelæggelsen af højere forberedelseseksamen og undervisningen m.m. på kursus til højere forberedelseseksamen på grundlag af loven af 8. juni 1966 om højere forberedelseseksamen, bemærkningerne til lovforslaget og folketingsudvalgets betænkninger.

Herunder skal udvalget udarbejde forslag til de bestemmelser, der efter loven skal fastsættes om undervisning og eksamen som grundlag for uddannelsen til lærer i folkeskolen og andre videregående uddannelser, idet der tages særligt hensyn til, at højere forberedelseseksamen skal være en almindelig tilgængelig uddannelse, der uanset visse valgmuligheder giver et egnet alment grundlag for videre uddannelse.

Udvalget kan tilkalde andre sagkyndige og kan forhandle med myndigheder og organisationer inden for uddannelsesområderne med henblik på højere forberedelseseksamens funktion som grundlag for videre uddannelse«.

Udvalgets medlemmer er:

Rektor Vibeke Bjernum, Gentofte statsskole.
Uddannelseskonsulent Niels Hummeluhr, undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne.
Skoleinspektør Ejvind Jensen, Emdrupborg skole.
Professor H. Højgaard Jensen, Københavns universitet (formand).
Undervisningsinspektør 1b Juul, undervisningsministeriet, direktoratet for gymnasieskolerne.
Undervisningsinspektør Sven Koch, undervisningsministeriet, direktoratet for ungdomsundervisningen.
Undervisningsinspektør Holger M. Nielsen, undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.
Direktør Werner Rasmussen, undervisningsministeriet.

Udvalgets sekretariat består af:

Fuldmægtig Bodil Dybdal,
undervisningsinspektør A. Søgård Jørgensen,
sekretær Eli Larsen, og
sekretær Michael Ørnø, alle undervisningsministeriet.

Udvalget har afholdt 20 møder.

Udvalget har nedsat følgende underudvalg og fagudvalg til at afgive indstilling om særlige spørgsmål eller om de enkelte fag:

Underudvalget om eksamen og prøveformer:

Skoleinspektør Ejvind Jensen.
Undervisningsinspektør 1b Juul (formand).
Undervisningsinspektør A. Søgård Jørgensen.
Undervisningsinspektør Holger M. Nielsen.

Underudvalget har ved besøg på Källängens Skola og Fågelbackskolan i Malmø indhentet oplysninger om det svenske gymnasium og »fackskolan«.

Underudvalget for samfundsfag og psykologi samt spørgsmålet om studie- og erhvervsorientering m.v.:

Rektor Vibeke Bjernum.
Skoleinspektør Ejvind Jensen.
Undervisningsinspektør A. Søgård Jørgensen.
Direktør Werner Rasmussen (formand).

Fagudvalget for dansk:

Undervisningsinspektør 1b Juul (formand).
Adjunkt Povl Marstal, Svendborg statsgymnasium.
Seminarielektor P. Nørreslet, N. Zahles seminarium.
Skoleinspektør H. H. Rosendal, Glyngøre.
Pædagogisk konsulent Peter Vedde, Esbjerg.

Fagudvalget for kristendomskundskab:

Seminarierektor A. Fuglsang-Damgaard, Ranum statsseminarium.
Lærerinde K. H. Weimar Jacobsen, København.
Overlærer M. Linderoth, Herning.
Undervisningsinspektør Holger M. Nielsen (formand).
Rektor G. Tolderlund-Hansen, Roskilde katedralskole.

Fagudvalget for historie:

Rektor Ole Barfoed, Christianshavns gymnasium.
Rektor Vibeke Bjernum (formand).
Viceskoledirektør Sv. B. Nielsen, Gladsaxe.
Seminarielektor H. Hedelykke Pedersen, Vordingborg statsseminarium.
Overlærer O. Warthoe-Hansen, Randers.

Fagudvalget for biologi:

Skolebiblioteksinspektør Hakon Bollesen, Århus.
Lærer Poul Hansen, Guldborg.
Undervisningsinspektør Sven Koch (formand).
Seminarielektor E. Nørgaard, Århus seminarium.
Lektor 1b Clemens Petersen, Lyngby statsskole.

Fagudvalget for geografi:

Rektor Rikard Frederiksen, Tårnby gymnasium.
Viceskoledirektør Th. Holm, København.
Seminarielektor N. Knattrup, Århus seminarium.
Undervisningsinspektør Sven Koch (formand).
Viceinspektør H. Weiergang, Lyngby.

Fagudvalget for matematik:

Skoleinspektør E. T. Nielsen, Løgstrup.
Direktør Werner Rasmussen (formand).
Rektor Ole Rindung, Kildegård gymnasium.
Viceinspektør F. Thomsen, Randers.
Seminarielektor Leo Toft, Th. Langs seminarium.

Fagudvalget for fysik og kemi:

Rektor Frode Andersen, Gl. Hellerup gymnasium.
Overlærer T. Byrith, Århus.
Overlærer Kristen Hermansen, Odense.
Uddannelseskonsulent N. Hummeluhr (formand).
Seminarierektor Tage Larsen, Statsseminariet på Emdrupborg.

Fagudvalget for fremmedsprog:

Seminarieadjunkt Egon Foldberg, Ribe statsseminarium.
Seminarielektor J. Balle Hansen, Skive seminarium.
Aftenskoleinspektør F. Helstrup, København.
Skoleinspektør Ejvind Jensen (formand).
Viceskoledirektør Gerda Kahr, Frederiksberg.
Lektor Vilh. Larsen, Slagelse gymnasium.
Adjunkt Erik Pedersen, Køge gymnasium.

Fagudvalget for formning:

Lærer Bjarne Belhage, København.
Seminarielektor E. Madsen, Skårup statsseminarium.
Undervisningsinspektør Holger M. Nielsen (formand).

Fagudvalget for sang og musik:

Adjunkt Jørgen Due, Birkerød statsskole.
Lærer Finn Hoisting, Roskilde.
Seminarielektor Aage Nielsen, Kolding seminarium.
Undervisningsinspektør Holger M. Nielsen (formand).

Fagudvalget for legemsøvelser:

Overlærer Marie Elisabeth Barfod, Frederiksberg.
Seminarielektor Jens Ejsing, Silkeborg seminarium (formand).
Adjunkt Lis Levinsen, Rødovre statsskole.
Viceinspektør Poul Olsen, Frederiksberg.
Seminarielektor Gudrun Worm Pedersen, Marselisborg seminarium.
Lektor Jørgen Pedersen, Fredericia gymnasium.

Fagudvalgene er sammensat i samråd med undervisningsdirektøren for gymnasieskolerne og undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne sådan, at der i hvert fagudvalg har været sagkyndige med hensyn til undervisningen på seminarierne, i folkeskolens 8.-10. klasser, i realafdelingen og i gymnasieskolen. I de fleste af fagudvalgene har et medlem af studieplansudvalget fungeret som formand.

Udvalget har benyttet sig af bemyndigelsen til at tilkalde sagkyndige. Følgende har deltaget i møder i underudvalg eller fagudvalg:

Seminarieadjunkt Henning Andersen, Statsseminariet på Emdrupborg.
Lærer Tage Andersen, Fårevejle.

Lektor Jacob Appel, Frederiksberg gymnasium.
Lektor Preben V. Askgaard, Gentofte statsskole.
Adjunkt H. Berthelsen, Th. Langs gymnasium.
Adjunkt Ole Bostrup, Frederiksborg statsskole.
Seminarieadjunkt J. Bruhn, Blaagaard seminarium.
Adjunkt Hans Greve, Roskilde katedralskole.
Forstander cand.merc. F. Klöcker-Larsen, København.
Cand. psych. W. Marckmann, direktoratet for erhvervsuddannelserne.
Klinisk psykolog Kirsten Vedel Rasmussen, Bernadotteskolen.
Skoleinspektør H. Sidenius, Næsby.
Cand. psych. Arne Sjølund, København.
Faglærer G. Wiborg, Frederiksberg tekniske skole.
Seminarielektor V. Villumsen, Århus seminarium.
Professor dr. phil. Lise Østergaard, Københavns universitet.

Adjunkt Jørgen Jacobsen, Gladsaxe gymnasium, har bistået udvalget med udarbejdelse af modelskemaer til brug ved overvejelserne om undervisningen på kursus til højere forberedelseseksamen.

Udvalget har modtaget en henvendelse fra Seminariernes Religionslærerforening. Endvidere har fagudvalget for fysik og kemi modtagei: en udtalelse fra en arbejdsgruppe, nedsat af Danmarks fysik- og kemiundervisningskommission, og fagudvalget for matematik har modtaget en rapport fra et af Foreningen af matematiklærere ved gymnasieskoler og seminarier og Foreningen af regne- og matematiklærere ved seminarierne afholdt møde.

Udvalget har under sit arbejde kontakt med det samtidig nedsatte studieplansudvalg for læreruddannelsen, dels ved at et medlem (undervisningsinspektør Holger M. Nielsen) tillige er medlem af det nævnte udvalg, dels ved at de to udvalg har delvis fælles sekretariat. Udvalgene har holdt to fællesmøder.

Udvalget har benyttet sig af bemyndigelsen til forhandling med myndigheder og organisationer inden for uddannelsesområderne, idet man den 16. september 1966 har holdt et orienterende møde med repræsentanter for en række videregående uddannelser, hvor man drøftede højere forberedelseseksamens eventuelle anvendelse som grundlag for de pågældende uddannelser og de ønsker, uddannelserne kunne have med hensyn til højere forberedelseseksamen. I mødet deltog repræsentanter for:

Danmarks Biblioteksskole.
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.
Det kgl. Akademi for de skønne Kunster (arkitektskolen).
Arkitektskolen i Århus.
Danmarks sociale Højskole.
Handelshøjskolen i København.
Handelshøjskolen i Århus.
Rektorforsamlingen ved teknika.
Hærens specialofficersskole.
Hospitalslaborantuddannelsen.
Sygepiejerskeuddannelsen.
Terapeutuddannelserne.
Indenrigsministeriet.
Uddannelseskommissionen for det sociale område.
Studieplansudvalget for læreruddannelsen.

Udvalget har noteret sig de synspunkter, der kom frem ved mødet, og har taget hensyn til dem i det omfang, det har været muligt i første fase af udvalgets arbejde, jfr. afsnit 3. I næste fase af arbejdet vil udvalget - med udgangspunkt i de fremførte synspunkter — optage konkrete forhandlinger med en række uddannelsesområder om anvendelsen af højere forberedelseseksamen som foruddannelse. For så vidt angår uddannelser, hvis adgangsbetingelser overvejes i planlægningsrådet for de højere uddannelser, vil udvalgets arbejde på dette punkt blive koordineret med planlægningsrådets. Det bemærkes specielt, at spørgsmålet om relationen mellem højere forberedelseseksamen og universiteterne ifølge en skrivelse af 26. august 1966 fra undervisningsministeriet til planlægningsrådet og til nærværende udvalg ikke bør behandles i udvalget, men i planlægningsrådet.

2. Lovens sigte og forudsætninger.

Som bilag (side 59-68) er optrykt lovforslaget om højere forberedelseseksamen med undervisningsministerens bemærkninger (fremsat i oktober 1965), den del af betænkningen af 18. maj 1966, der handler om højere forberedelseseksamen (afgivet af folketingsudvalget for de to lovforslag om læreruddannelsen og højere forberedelseseksamen) og den endelige lov af 8. juni 1966 om højere forberedelseseksamen. Det fremgår af loven og af de synspunkter m.v.,

der er kommet frem i forbindelse med lovens forberedelse og gennemførelse, at højere forberedelseseksamen - HF - skal være en ny vej i uddannelsessystemet, dels med henblik på læreruddannelsen, dels tillige som indgang til andre videregående uddannelser. Med henblik herpå har loven et dobbelt indhold:

01. HF karakteriseres af, at selve eksamen ikke blot er tilgængelig for unge, der kommer direkte fra skolen, men for alle, der har skaffet sig de nødvendige kvalifikationer. HF-eksamen skal i særlig grad sigte på at godtgøre studieegnethed, altså ikke blot et kundskabsgrundlag, men også modenhed og hensigtsmæssige studiemetoder.

    Det er en grundlæggende intention bag loven, at HF-eksamen skal føre frem til et felt af videregående uddannelser, der er så bredt som muligt. HF må ikke blive en uddannelsesmæssig blindgyde, men skal give mulighed for et virkeligt valg.

02. Der tilbydes hjælp til erhvervelsen af de kvalifikationer, der kræves ved HF. Denne hjælp har karakteren af en egentlig undervisning, hvis kvalitet bliver sikret gennem krav til HF-kursernes lokaler, lærere og udstyr og gennem et ministerielt tilsyn. Undervisningen skal tilrettelægges med sigte mod den studieegnethed, der skal godtgøres ved eksamen, og skal give et kundskabsmæssigt grundlag for videregående uddannelse. Inden for rammen af en sådan almen foruddannelse forudsættes HF-uddannelsen smidiggjort gennem valgmuligheder af hensyn til elevernes forskellige interesser og behov.

3. Udvalgets opgave og arbejde.

Som det fremgår af kommissoriet, er det udvalgets opgave at stille forslag om udfyldning af de rammer for HF-uddannelsen (eksamen og undervisning), der er givet ved det ovenfor beskrevne grundlag. Udvalget har overvejet de almene spørgsmål om fagrækken, eksamens struktur, undervisningens opbygning med fællesstof og valgmuligheder samt undervisnings- og prøveformerne og har taget stilling til undervisningen og eksamen i de enkelte fag på grundlag af fagudvalgenes indstillinger. Desuden har man set det som et led i udvalgets opgave at overveje, hvordan de, der vil forberede sig til HF ved selvstudium, kan få en vejledning, der virkelig gør en sådan forberedelse mulig. Resultaterne af udvalgets overvejelser er i videst muligt omfang indarbejdet i et forslag til bekendtgørelse om HF-uddannelsen og en række bemærkninger til dette forslag, og man vil derfor kun trække hovedpunkter af udvalgets overvejelser frem til behandling i de følgende afsnit.

Inden man gør rede for udvalgets indstilling, ønsker man imidlertid at understrege følgende:

Den nye læreruddannelse træder i kraft i august 1969, og undervisningen på HF-kurserne regnes — i overensstemmelse med lovens forudsætninger - at skulle vare 2 år. De første HF-kursus må derfor begynde samtidig med lovens ikrafttræden i august 1967. Af hensyn til den praktiske tilrettelægning af disse første kursus har udvalget koncentreret sig om så hurtigt som muligt at udarbejde forslag til bestemmelser, der kan tjene som *startgrundlag* for HF-uddannelsen i august 1967. Men udvalget anser det for givet, at disse bestemmelser må tages op til *revision* i løbet af forholdsvis kort tid. Af to grunde:

01. Det følger af den nye læreruddannelseslov, at HF kvalificerer til optagelse på seminarierne, og det må ventes, at de, der begynder på HF-kurserne i august 1967, for størstedelens vedkommende netop vil sigte mod læreruddannelsen i 1969. Spørgsmålet om HF's muligheder som grundlag for andre videre uddannelser er ikke afklaret endnu, men man har gennem det i afsnit 1 omtalte møde med repræsentanter for en række videregående uddannelser fået indtryk af en positiv indstiling over for HF. De bestemmelser om undervisning og eksamen, der foreslås gennemført nedenfor, er derfor overvejende præget af læreruddannelsens behov for foruddannelse, selv om man samtidig har søgt at imødekomme ønsker, der kom frem på det ovennævnte møde. Som anført i afsnit 1 er det imidlertid udvalgets hensigt i næste fase af arbejdet at optage egentlige forhandlinger om anvendelsen af HF som adgangsgrundlag ved andre uddannelser end læreruddannelsen, og disse forhandlinger vil kunne føre til forslag om supplering eller tillempning af de nu foreslåede bestemmelser.

02. HF er en ny uddannelse, hvor man endnu ikke har erfaringer at bygge på, og hvor man er indstillet på at gennemføre sådanne nye undervisnings- og prøveformer, som på

forhånd må anses for lovende. Udvalget ser det derfor som en nødvendighed, at de første år efter lovens ikrafttræden betragtes som en *forsøgsperiode,* hvor erfaringerne indsamles og registreres, og at man derefter tager spørgsmålet om en samlet revision af bestemmelserne op til overvejelse på dettegrundlag. Dette synspunkt ligger bag den foreslåede bestemmelse i bekendtgørelsens § 38 (side 34), der pålægger den undervisningsdirektør, som får tilsynet med HF, en p'igt til at rejse spørgsmålet om revision, og synes i øvrigt at være i overensstemmelse med tanken bag revisionsbestemmelsen i lovens § 11.

Foruden en sådan samlet »gøren status« forestiller man sig en løbende revision af mere justerende karakter, som det også praktiseres for de eksisterende uddannelser.

4. Hovedpunkter af udvalgets indstilling.

01. Grundsynspunkt.

Udvalget har overvejet, om det burde udforme sit forslag sådan, at HF-eksamen - der jo ikke forudsætter en bestemt form for forberedelse - trådte frem som det primære, medens undervisningen på kursus blevet noget sekundært, blot en af flere mulige fremgangsmåder til at tilfredsstille eksamenskravene. Man har imidlertid ikke ment at burde anlægge denne synsmåde, men har på baggrund af den vægt, der under lovens behandling er blevet lagt på undervisningsformerne på kursus og på samspillet mellem disse og eksamensformerne - og også under hensyn til, at kursusundervisningen må ventes at blive vejen for den overvejende del af eksaminanderne - fundet det rigtigst, at betragte undervisningen og eksamen som en helhed. Ved udarbejdelsen af forslaget til uddannelsens opbygning har man derfor taget udgangspunkt i undervisningen og set eksamen som den naturlige afslutning på denne. Men samtidig har man haft for øje, at HF-eksamen også skal kunne aflægges af eksaminander, der ikke har fulgt undervisningen på de særlige HF-kursus.

02. Uddannelsens struktur og niveau.

Som retningslinie på disse punkter har udvalget haft den forudsætning, der er kommet klart frem under behandlingen af lovene om HF og om lasreruddannelsen: at studerende med HF-eksamen - HF-ere - skal kunne læse sammen med studenter i læreruddannelsen. Heraf må følge, *dels* at HF-erne skal have sådanne kundskaber og arbejdsmetoder, at de kan undervises i de enkelte fag i lærerudannelsen på et niveau, som alle lærerstuderende kan have udbytte af, *dels* at HF-uddannelsen må have en sådan bredde og give en sådan almen studieegnethed, at HF-erne kan få samme vilkår i læreruddannelsen med hensyn til valgmuligheder og studietid som studenter - der også vil være stillet forskelligt indbyrdes på grund af forskelle i linie og gren ved studentereksamen.

Fagrækken i HF er til dels givet ved lovens § 2: dansk, kristendomskundskab, historie, biologi, geografi, matematik, fysik, kemi, engelsk, fransk, tysk, sang, formning og legemsøvelser. Herudover kan undervisningsministeren tilføje yderligere fag. Bl.a. under hensyn til ønsker om et solidt kendskab til samtiden og samfundet, der på det orienterende møde blev fremsat af repræsentanter for adskillige videregående uddannelser, foreslår udvalget, at HF-uddannelsen kommer til at omfatte to yderligere fag: samfundsfag og psykologi. Endvidere foreslår man, at der bliver mulighed for at lade russisk og spansk indgå i uddannelsen.

Det ligger på forhånd fast, at eksamen *for den enkelte eksaminand* ikke skal omfatte alle de fag, der indgår i uddannelsens struktur. Udvalget foreslår derfor fagene delt i en række *fællesfag,* som alle skal have, og nogle *tilvalgsfag,* hvoraf hver enkelt skal have et vist minimum, sammensat efter eget valg ud fra evner, interesser og ønske om senere uddannelse eller erhverv. Ved udvalgets forslag om fordeling af fagene på fællesfag og tilvalgsfag, har man taget hensyn til, 1) at nogle fag er fælles for alle studenter, uanset linie og gren (samlæsningshensynet), 2) de ønsker, der kom frem ved mødet med repræsentanterne for de videregående uddannelser (samfundsfag, sprog, biologi og matematik), og 3) at lærergerningen i folkeskolen kan forudsætte kendskab til fag, der ikke er obligatoriske i den nye læreruddannelse (historie: ifølge bemærkningerne til læreruddannelsesloven tænkes foruddannelsen og den obligatoriske undervisning på seminarierne i samtids- og samfundsorientering at skulle give grundlag for undervisning i historie i folkeskolens yngre klasser).

Som fællesfag henholdsvis tilvalgsfag foreslås:

Fællesfag:	*Tilvalgsfag:*
Dansk	
Kristendomskundskab	
Historie	
Biologi	Biologi
Geografi	
Matematik	Matematik
1. fremmedsprog (engelsk eller tysk)	1. fremmedsprog
2. fremmedsprog (engelsk eller tysk)	
Samfundsfag	Samfundsfag
Sang	Sang og musik
Formning	Formning
Legemsøvelser	
	3. fremmedsprog (fransk, evt. russisk eller spansk)
	Fysik
	Kemi
	Psykologi

En del af tilvalgsfagene er fællesfag i udvidet omfang.

Om den *nærmere udformning* af ordningen henviser man til udvalgets udkast til bekendtgørelse og bemærkningerne hertil (side 18 ff og 35 ff). I tilvalgsordningen og ved fastsættelsen af minimum for tilvalgsfag har man søgt at afveje forskellige modstridende hensyn: hensynet til en smidighed i uddannelsen, der giver et stort felt af valgmuligheder, overfor hensynet til uddannelsens overskuelighed og tilrettelægningsmuligheder og hensynet til fordybelsen i begrænsede fagområder som et middel til fremme af studieegnethed over for hensynet til alsidighed i den enkeltes uddannelse.

Specielt bemærkes det, at udvalget går ind for et *sammenstykningsprincip* i HF på linie med det, der anvendes ved de tekniske forberedelseseksaminer. Dette princip synes velbegrundet ved en eksamen, der omfatter prøve i så mange fag som HF, navnlig da denne eksamen i højere grad end de allerede eksisterende skal kunne fungere som en sluse tilbage til uddannelsessystemet for dem, der på et tidligt stadium er gået ud i erhvervslivet.

Som det fremgår af bekendtgørelsesudkastet, er det ikke blot udvalgets tanke, at prøverne i de enkelte fag skal kunne samles op til den fuldstændige HF-eksamen, men også at denne skal kunne bygges ud med yderligere HF-prøver i tilvalgsfag. Dette vil kunne have betydning for HF-ere, der ønsker en mere omfattende eksamen, eller som efter eksamen får brug for en anden fagkombination end den oprindelige, f.eks. på grund af ændrede uddannelsesønsker eller til en videregående specialisering i den uddannelse, de har valgt.

03. Undervisningens ordning.

Udvalget har ved udarbejdelsen af sit forslag regnet med en *to-årig kursusundervisning*, hvilket er forudsat i loven som det normale (jfr. bemærkningerne til lovforslagets § 9, bilag 1, side 63). Man er opmærksom på, at der kan blive brug for både et kortere undervisningsforløb - for elever med videregående forudsætninger end der er regnet med i HF-undervisningsplanerne - og et længere; f.eks. bør elever med forholdsvis beskedne forudsætninger måske kunne undervises i en noget langsommere rytme, og endvidere vil en eventuel HF-undervisning i aften- og ungdomsskolen muligvis kræve planer, der strækker sig over flere sæsoner end to. Udvalget mener imidlertid, at eventuelle tillempninger af undervisningstiden efter sådanne særlige behov foreløbig må ske med godkendelse i hvert enkelt tilfælde fra vedkommende direktorat, og sådan at udgangspunktet er de planer om undervisningens indhold og form, der opstilles for den toårige undervisning.

Udvalgets forslag til undervisningens tilrettelæggelse fremgår af bekendtgørelsesudkastets § 3 (side 18). Man foreslår, at *undervisningstiden deles i 4 semestre*. Begrundelsen herfor er, *dels* at loven efter udvalgets opfattelse forudsætter eksamen i alle fag, og at man gennem en semesterordning får bedre mulighed for at sprede eksamen noget mere end ved en skoleårsordning, *dels* at semesterordningen giver mulighed for en vis koncentration af undervisningen i de enkelte fag og for en stærk begrænsning i de valg, eleverne skal træffe allerede ved indgangen til kursusundervisningen.

Den af udvalget foreslåede *timeplan* er udformet efter disse synspunkter, så vidt det har været muligt. Timeplanen giver ved sit forholdsvis beskedne timetal i fællesfagene i de to sidste semestre en mulighed for valg af tilvalgsfag udover det krævede minimum, hvilket man venter vil blive udnyttet af eleverne i betydeligt omfang. Dette vil kunne få betydning også for HF's anvendelse som foruddannelse til andre uddannelser end læreruddannelsen.

Man har overvejet, om timeplanen burde udformes med hensyntagen til en kommende 5-dages uge. Imidlertid opererer man stadig med 6-dages ugen i de skoleformer, HF umiddelbart

vil blive sammenlignet med, og udvalget har derfor fundet det rigtigst, at man på dette stadium af arbejdet med HF's indhold og tilrettelæggelse går ud fra den eksisterende undervisningsuge. Gennemførelsen af 5-dages ugen må formentlig komme samtidig for HF og for gymnasiet og realafdelingen og gribes an efter samme principper.

Af hensyn til den ensartethed i uddannelsen og dermed i elevernes senere vilkår, som synes at være nødvendig i en foruddannelse til videregående studier, anser man det for nødvendigt, at timeplanen er bindende for kurserne, men sådan at velbegrundede afvigelser vil kunne forekomme med undervisningsdirektørens godkendelse.

04. Undervisningsplanernes udformning.

Udvalget har gennemgået fagudvalgenes og underudvalgenes indstillinger og har på grundlag af denne behandling udformet forslag til bestemmelser om undervisningen og eksamen i de enkelte fag. Ved udarbejdelsen af forslagene - og af timeplanen - har udvalget søgt at fremme de enkelte fags muligheder for at virke sammen, så at overlapninger og »tomgang« i fag, der bygger på forudsætninger fra et andet fag, indskrænkes mest muligt.

Undervisningsplanerne (og eksamensreglerne) findes i bekendtgørelsesudkastets §§ 19-36 (side 22 ff, jfr. bemærkningerne side 38 ff).

Specielt om *undervisningens begyndelsesniveau* bemajrkes:

I bemærkningerne til § 9 i lovforslaget om HF er følgende anført:

»I de nærmere regler om undervisningen til højere forberedelseseksamen tænkes det kundskabsniveau præciseret, som undervisningen må tage sit udgangspunkt i. Man lægger megen vægt på, at denne undervisning skal være åben, ikke blot »opad« til forskellige videregående uddannelser, men også »nedad«, og der tænkes derfor ikke stillet krav om en bestemt eksamen eller lignende, for at en elev kan optages på et kursus til højere forberedelseseksamen. Realeksamen eller afsluttende prøver i væsentlige fag i 10. klasse med tilfredsstillende resultat vil umiddelbart kunne give adgang til kursusundervisningen, men den, der ad andre veje har skaffet sig det grundlag, denne undervisning bygger på, må have adgang til at deltage i denne«.

Det fremgår heraf, at kursusundervisningen skal være »bredt« tilgængelig, jfr. også udvalgets kommissorium: »en almindelig tilgængelig uddannelse«. Men samtidig fremgår det, at undervisningen må tage sit udgangspunkt i et vist niveau, og at de, der vil følge undervisningen, må være i besiddelse af kundskaber på dette niveau.

Udvalget har ikke anset det for stemmende med lovforslagets bemærkninger generelt at lægge undervisningens begyndelsesniveau på realeksamensplan.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør være reel mulighed for at følge undervisningen for elever fra 10. klasse, der har to fremmedsprog. Endvidere har man ikke villet lægge begyndelsesniveau'et i sådanne obligatoriske HF-fag (fællesfag), som erfaringsmæssigt er svære for mange, så højt, at de virker som en uoverstigelig tærskel for i og for sig studieegnede elever. I matematik - som er valgfrit i 3. realklasse - tager undervisningsplanen derfor sit udgangspunkt i den almindelige tekniske forberedelseseksamen (9. klasse- og 2. realklasse-trinnet). I fysik og kemi, som alle elever har i 3. realklasse og ved udvidet teknisk forberedelseseksamen, og som foreslås som tilvalgsfag i HF, har man derimod ment at kunne tage udgangspunkt i et niveau svarende til realeksamen og udvidet teknisk forberedelseseksamen. I enkelte fag har man fundet det rigtigst ikke at bygge på et bestemt forudgående niveau, enten fordi der må regnes med, at faget er ukendt for et større antal elever, eller fordi det i HF må have et væsentligt andet indhold eller anvende andre metoder end det tilsvarende fag i folkeskolen. - Begyndelsesniveauet for HF-undervisningen kan således ikke angives generelt.

Der er - bl.a. i ungdoms- og aftenskolen - gode muligheder for at erhverve de kundskaber, der er nødvendige for at begynde på HF-undervisningen. Dette er af betydning ikke blot for dem, der helt mangler forkundskaber i et enkelt eller flere fag, men også for dem, der har erhvervet deres kundskaber for så lang tid siden, at de vil have vanskeligt ved at gå direkte ind i HF-undervisningen.

05. *Undervisningsformerne.*

Ved udformningen af HF-loven har det været forudsat, at HF-uddannelsen benytter undervisnings- og prøveformer, der særlig tager sigte på studieegnetheden. Dette kommer særlig tydeligt frem i folketingsudvalgets betænkning: »Det afgørende må være, at det ved prøven dokumenteres, at de studerende er i stand til at vurdere

et fagligt stof og at arbejde selvstændigt dermed« (bilag 2, side 64).

Dette synspunkt er gået igen i fagudvalgenes indstillinger om undervisningen i de enkelte fag og har præget udvalgets bekendtgørelsesforslag og bemærkninger. Man ønsker imidlertid at udtale mere generelt, at man anser det for en væsentlig forudsætning for, at HF-uddannelsen kan få den tilsigtede vægt, at uddannelsestiden udnyttes til udvikling af hensigtsmæssige og selvstændige arbejdsmetoder hos eleverne. I denne henseende er det vigtigt, at eleverne engageres direkte i undervisningen, *dels* ved at planerne for denne lægges i samråd med eleverne, hvor dette er muligt, *dels* ved at der anvendes arbejdsformer som gruppearbejde, elevforedrag (eventuelt kombineret med, at de andre elever tager notater), selvstændige skriftlige opgaver, ekskursioner og anden kontakt med »oprindeligt« materiale, alt sammen under passende vejledning fra læreren. - Elevernes muligheder for i vidt omfang selv at vælge fag og emner bør give gode forudsætniger for sådanne aktive arbejdsformer.

Begyndelsesgrundlaget for studieteknik tænkes givet under samfundsfag, mens den egentlige undervisning i de studietekniske metoder tænkes indarbejdet i de enkelte fag. De ovennævnte undervisningsformer vil normalt være velegnede til indøvelse af studieteknik, men der gives i øvrigt i forslagene om de enkelte fag visse anvisninger på anvendelsen af studieteknik.

I forbindelse med undervisningsformerne ønsker udvalget at fremhæve, at man gennem disse og ved samarbejde mellem lærerne indbyrdes og mellem lærere og elever bør tilstræbe, at de opgaver, der stilles, i så høj grad som muligt løses i timerne, således at hjemmearbejdet indskrænkes så meget, det er muligt under hensyn til undervisningsplanerne. Det vil være en fordel, om eleverne får mulighed for at forberede sig til undervisningen i kursernes lokaler og med adgang til deres bibliotek og eventuelt andre hjælpemidler. Ved indretningen af kurserne må der sørges for, at eleverne kan udnytte eventuelle ventetimer til forberedelse eller til andet selvstændigt arbejde.

06. Kursernes vejledning af elever.

Det må forventes, at eleverne på HF-kurserne kommer med ret forskellige forudsætninger for at vurdere deres arbejde og uddannelsesmæssige situation, og at en betydelig del af dem vil være i en alder, hvor tilpasningsproblemer og andre vanskeligheder af personlig karakter kan indvirke på deres muligheder for at få udbytte af undervisningen og derigennem på deres fremtidsmuligheder. Udvalget anser det derfor for nødvendigt, at der etableres en fast vejledningsordning, så eleverne har nem adgang til at søge hjælp med hensyn til en række af de problemer, der kan opstå under kursustiden.

I udvalgets forslag til bekendtgørelse er der derfor medtaget en bestemmelse, hvorefter kurserne har en egentlig vejledningspligt over for de enkelte elever. Vejledningen er *dels* en rent faglig - som varetages af lærerne i de enkelte fag - *dels* en personlig, som tænkes overdraget en studievejleder — ved større kursus eventuelt to - som kan, men ikke nødvendigvis behøver, være en lærer ved kursus. Studievejlederen skal i første række bistå eleverne med hensyn til valgmulighederne i HF-uddannelsen og med individuel studie- og erhvervsvejledning, men i forbindelse hermed skal studievejlederen også kunne hjælpe med rådgivning eller med henvisning til andre sagkyndige instanser, f.eks. læge, psykolog eller erhvervsvejleder, hvor der foreligger personlige problemer.

Foruden denne individuelle vejledning foreslås der gennemført en kollektiv studie- og erhvervsorientering, der - ligesom undervisningen i den almene studieteknik - tænkes henlagt til samfundsfag. Endelig vil der i forbindelse med vejledningsarbejdet være mere praktisk betonede funktioner som tilrettelægning af orienteringsmøder, fremskaffelse af oplysningsmateriale og arrangement af erhvervspraktik og virksomheds- og institutionsbesøg. Disse funktioner kan varetages af studievejlederen, af en lærer i samfundsfag eller af en anden med særlige forudsætninger for det.

07. Kursernes vejledning udadtil.

Det har været udvalget magtpåliggende at give dem, der ønsker at forberede sig til HF ved selvstudium - måske fordi de ikke har praktisk mulighed for at følge en tilrettelagt undervisning — de bedst mulige betingelser herfor. Efter loven afholdes eksamen ved kursus, også for udefra kommende eksaminander, og udvalget finder det naturligt at udbygge kursernes funktioner, så at kurserne kan tjene som faste konsultationssteder for de »selvstuderende« i deres uddannelsestid.

I bekendtgørelsesudkastets § 7 er der derfor

pålagt kurserne en bistands- og oplysningspligt med hensyn til pensum, lærebøger, valgmuligheder m.v.., og efter § 8 skal også de udefra kommende henvende sig til et kursus i forbindelse med indstillingen.

I fag, hvor der kræves gennemført laboratorieøvelser, kan de selvstuderende være særlig vanskeligt stillet. Der tænkes derfor hvert år afholdt et kort laboratoriekursus ved direktoratets foranstaltning, hvor de krævede øvelser kan gennemføres under vejledning.

08. Lærernes funktioner ud over undervisning.

Som det fremgår af foranstående og af bekendtgørelsesudkastets § § 6 og 7 (side 19-20) og bemærkningerne dertil (side 36-37) tænkes der pålagt lærerne ved HF-kurserne egentlige pligter i retning af indbyrdes samarbejde og vejledningsvirksomhed over for elever og »selvstuderende«. Bestemmelserne anses for særlig påkrævede i en ny uddannelsesform, der skal forberede elever med varierende forudsætninger til videregående uddannelse af forskellig art.

Lærersamarbejdet vil især omfatte en tids- og stofmæssig samordning af fagene med fælles disponering og løbende kontakt, udveksling af erfaringer om arbejdsmetoder og drøftelse som grundlag for den personlige rådgivning af eleverne.

Udvalget lægger megen vægt på, at der for alle lærere afsættes tid inden for det pligtige timetal til regelmæssige konferencer mellem samtlige eller flere eller færre lærere (efter hvad der skal drøftes).

Den vejledningsvirksomhed, der vil påhvile lærerne i de enkelte fag, vil omfatte vejledning af elever, der - enten enkeltvis eller i grupper - arbejder med selvstændige opgaver, ophjælpning af elever med svagere forudsætninger i faget m.v. Endvidere vil den omfatte rådgivning af selvstuderende med hensyn til valg af tilvalgsfag, pensum, lærebøger m.v.

Vejledningen af eleverne vil i HF kunne være så omfattende, at der må afsættes tid til den inden for lærernes pligtige timetal. I bemærkningerne om de enkelte fag gør man et par steder opmærksom på, at forslaget om undervisningen forudsætter vejledning af eleverne i et sådant omfang og af en sådan karakter, at der bør afsættes særlig tid hertil for lærerne i faget. I en række andre fag, som ikke angives specielt, vil de skriftlige opgaver medføre et vejledningsarbejde for lærerne i forbindelse med elevernes valg af emner og hjælpemidler, som bør tages i betragtning ved fastsættelse af vederlag for rettearbejde eller lignende.

Endvidere vil vejledning af HF-studerende udefra kunne nødvendiggøre en ordning med aftalt træffetid.

09. Kursus for HF-lærere.

I forbindelse med omtalen af lærernes særlige funktioner vil udvalget foreslå, at der for alle HF-lærere indrettes faste kursus, hvor der bl.a. undervises i studieteknik og i de undervisnings- og eksamensformer, der sigtes mod i HF, og hvor de erfaringer, der gøres i undervisningen, formidles til de nyansatte lærere. Sådanne kursus bør hvert år foranstaltes af vedkommende undervisningsdirektør. Man skal i denne forbindelse pege på de praktiske muligheder, der kan ligge i de nedenfor under 4.10.07 omtalte undervisningsfrie uger i 3. og 4. semester.

Endelig skal man henstille, at der inden reglerne om HF træder i kraft - formentlig mest hensigtsmæssigt i foråret 1967 - holdes en orienterende konference om HF-uddannelsen for eventuelle interesserede lærere, og at der holdes egentlige lærerkursus i begyndelsen af undervisningsåret 1967.

10. Eksamen og prøveformer.

Med hensyn til eksamen har udvalget haft til opgave at finde frem til prøveformer, som

01. viser eksaminandens modenhed og evne til at arbejde selvstændigt,
02. sikrer, at det foreskrevne stof er gennemgået med tilfredsstillende resultat,
03. stemmer med og giver impuls til de undervisningsformer, man ønsker anvendt på HF-kurserne,
04. giver bedst mulig sammenlignelighed mellem eksamensresultaterne for eksaminander forberedt på kursus og eksaminander forberedt på anden måde.

Ved sine overvejelser har udvalget taget den niveaudeling inden for prøveformerne i betragtning, der hyppigt benyttes i den pædagogiske teori:

Niveau 1 - reproduktionstrinnet.
Niveau 2 - forståelsestrinnet.
Niveau 3 — anvendelsestrinnet.
Niveau 4 - vurderingstrinnet.

Udvalget mener, at prøverne ved HF-eksa-

men fortrinsvis bør ligge på niveauerne 2 og 3, da det er på disse niveauer, eksaminandens studieegnethed bedst måles.

Man finder det værdifuldt at søge i retning af prøveformer, hvor eksaminanden så vidt muligt selvstændigt behandler det givne eksamensspørgsmål og derved får lejlighed til at vise sine styrkeområder, medens eksaminator har en mere justerende funktion til sikring af en passende dybde og alsidighed og et rimeligt almindeligt niveau i eksaminationen.

Udvalgets forslag om prøvernes udformning i de enkelte fag fremgår af bekendtgørelsesudkastet og bemærkningerne dertil. Ved de mere principielle overvejelser om prøveformerne er man nået til følgende synspunkter:

01. Loven synes at forudsætte, at der holdes eksamen i alle fag.
02. Af hensyn til den betydelige forskel, der kan være på en eksaminands evne til at udtrykke sig skriftligt og mundtligt, bør der indgå både skriftlige og mundtlige prøver i eksamen. Der bør ikke være skriftlig prøve alene i noget fag.
03. Man anser det for uafklaret, om gruppevis eksamination - der har været praktiseret forsøgsvis i folkeskolen - lader sig anvende med udbytte i HF. I forslagene om samfundsfag, psykologi og sang er der peget på en mulighed for gruppeeksamination. Udvalget har ikke ment at burde gå videre i denne retning, før der foreligger erfaringer fra disse fag eller fra eventuelle forsøg på HF-elevernes alderstrin.
04. Man anser det for hensigtsmæssigt, at der ved mundtlige prøver eksamineres i ulæste tekster (eller andet ukendt stof). Hvis man på grund af fagets karakter finder det rigtigst, at der udelukkende eksamineres i læst stof, bør dette så vidt muligt belyses ud fra nye synsvinkler under eksaminationen.
05. Der bør så vidt muligt gives eksaminanden en forberedelsestid ved de mundtlige prøver, så han kan arbejde med og disponere stoffet og fremlægge dette selvstændigt. Hvis en prøve omfatter flere spørgsmål med forberedelsestid, kan forberedelsen enten ske forud for eksaminationen i hvert spørgsmål, eller samlet, sådan at eksaminanden selv skal fordele forberedelsestiden på spørgsmålene.

Forberedelsestiden bør afpasses efter arten og omfanget af eksamensspørgsmålene. Der må således tages hensyn til, om der skal prøves i læst eller ulæst stof, og til, om forberedelsen skal forme sig som en disponering af tilstedeværende stof og eksaminandens almindelige viden om spørgsmålet eller som en indsamling og bearbejdelse af stof fra flere forskellige hjælpemidler. Udvalget er tilbøjeligt til at mene, at forberedelsestiden på HF-elevernes alderstrin næppe bør overstige en time, og dette synspunkt har man lagt til grund ved drøftelser af forberedelsestiden i de enkelte fag. Man anser det imidlertid for så vanskeligt på forhånd at finde frem til konkrete forberedelsestider, der hverken er så korte, at de medfører et tidspres og dermed nervøsitet hos eksaminanderne, eller så lange, at disse bliver trætte eller forledes til at »puste eksamensspørgsmålet op« med irrelevant stof, at man ikke har fundet det rigtigt at optage bestemte tider i udkastet til bekendtgørelse. Man har derfor indskrænket sig til i forslagene om eksamen i de enkelte fag at angive, *at* der skal være forberedelsestid, og man henstiller, at forskrift om forberedelsestidernes længde gives ved et cirkulære fra vedkommende undervisningsdirektør, når undervisningen på kurserne har været i gang i nogen tid, og man således har visse erfaringer om undervisningsformerne at bygge på. — Endvidere henstiller man, at der gennem indberetningerne om eksamen indhentes oplysninger om de fastsatte forberedelsestiders hensigtsmæssighed, og at der tilskyndes til forsøg med hensyn til forberedelse og forberedelsestid ved mundtlig eksamen.

Til orientering skal man oplyse, at udvalget har drøftet følgende forberedelsestider:

	Min.
Dansk	30-60
Kristendomskundskab	30–60
Historie	30
Biologi som fællesfag	30
Biologi som tilvalgsfag	30
Geografi	15-30
1. fremmedsprog som fællesfag	10
1. fremmedsprog som tilvalgsfag	10
2. fremmedsprog	10
Samfundsfag som fællesfag	30-60
Samfundsfag som tilvalgsfag	30-60
Sang som fællesfag	15
Sang som tilvalgsfag (sang og musik)	40
Formning som tilvalgsfag	30
3. fremmedsprog	10

Fysik . . . . . ialt 30-60
Kemi . . . . . ialt 30-60
Psykologi 30

Et mindretal *(Holger M. Nielsen)* har afgivet følgende udtalelse:

»Bemærkningen om, at forberedelsestiden næppe bør overstige én time, kan ikke tiltrædes.

Hvis man skal give en eksaminand mulighed for at vise, i hvilken udstrækning han evner at arbejde selvstændigt - og dermed vise en side af studieegnetheden, vil én times forberedelse være utilstrækkelig i visse fag. Dette gælder først og fremmest fag, i hvilke der skal prøves i en ulæst tekst, som skal forberedes med brug af hjælpemidler.

Ved forberedelsen til en sådan prøve skal eksaminanden efter en første gennemlæsning af teksten gennemarbejde den under anvendelse af hjælpemidler, som han selv skal finde frem til, og gennem notater og lign. klargøre sig dispositionen i sin fremstilling; hertil kommer, at eksaminanden skal overveje, på hvilke punkter læst stof må inddrages i fremstillingen, og eventuelt foretage en hurtig gennemgang af dette.

En forberedelsestid af 1 times varighed er utilstrækkelig til en prøveform som den skitserede og vil modvirke hensigten med prøve i ulæst tekst.

En forberedelsestid af 2 timers varighed må anses for nødvendig og rimelig.«

06. Ved en eksaminationsform som den under 04 og 05 skitserede synes det naturligt, at eksaminanden under forberedelsestiden og eventuelt også under eksaminationen har adgang til at bruge håndbøger og andet opslagsrnateriale, eventuelt også lærebøger., hvis stoffet er tilstrækkelig stort eller eksamensspørgsmålet tilstrækkelig bredt til, at eksaminanden ikke herved fristes til direkte reproduktion.

07. Da eksaminanders studieegnethed i særlig grad vil komme frem ved en mere omfattende behandling af et emne, foreslår man., at der i eksamen indgår to større specialeopgaver i fag, der vælges af eksaminanderne. Emnet for den enkelte specialeopgave tænkes aftalt af lærer og eksaminand inden for et af eksaminanden valgt begrænset område af vedkommende fag. Til selve udarbejdelsen af en specialeopgave gives der en uge - opgaven formuleres først endeligt en uge før den skal afleveres - men eksaminanden kan have gjort forarbejder i det pågældende fagområde forinden. Opgaverne gives i 3. og 4. semester, og undervisningen suspenderes i den pågældende uge for alle elever i de nævnte semestre, men kursus' lokaler, bibliotek og øvrige udstyr skal stå til rådighed for eksaminanderne ved udarbejdelsen. Ved den mundtlige prøve i specialeopgave-fagene sikres det ved en kort samtale, at eksaminanden selvstændigt har tilegnet sig det pågældende emne, og karakteren — der gives af lærer og censor - indgår i karakteren for den mundtlige prøve med 1/3 og opføres desuden selvstændigt på eksamensbeviset.

08. Efter udvalgets forslag er prøverne i de enkelte fag udformet som den naturlige afslutning på HF-undervisningen med hensyntagen til, at der er en ansvarlig kursusleder, kvalificerede lærere og et ministerielt tilsyn, der står som garanter for kursuselevernes forberedelse. For andre eksaminanders vedkommende er der ikke den samme sikkerhed med hensyn til indholdet og omfanget af forberedelsen, og dette har ført til visse afvigelser for disse eksaminanders vedkommende med hensyn til prøvernes udformning. De pågældende afvigelser er imidlertid ikke udtryk for nogen *principiel* forskel i de to eksaminandgruppers vilkår, men er alene praktisk begrundet i forskellen i forberedelsesmåden. Eksamen som helhed, d.v.s. antallet af fag og de mulige fagkombinationer, er ens for alle eksaminander.

Den væsentligste forskel er, at man i en del fag har fundet det unødvendigt at lade kursuseleverne opgive alt det læste stof til eksamen, mens man er nødt til at kunne prøve andre eksaminander i hele stoffet, da man ikke har nogen anden sikkerhed for, at de har været det igennem. Endvidere har man - trods det værdifulde i prøveformen — ikke ment at kunne lade den under 07 nævnte specialeopgave-ordning gælde for alle eksaminander, men kun for kursuselever og sådanne andre eksaminander, der udarbejder opgaverne i nært samarbejde med et kursus og på samme vilkår som kursuseleverne, og med hvis personlige udarbejdelse af opgaven man således har en vis kontrol.

Man har overvejet, om der gennem et årskaraktersystem burde gives elever på kursus en vis særstilling, men dels har man ikke fundet en sådan særstilling rimeligt begrundet, dels mener man ikke, at et årskaraktersystem i den sædvanlige form kan indpasses hensigtsmæssigt i HF-eksamens udformning. (Derimod foreslås der i bekendtgørelsesforslaget givet standpunktskarakterer af rent vejledende art.)

11. »Beståkriterium«.

01. Udvalget har været inde på tanken om — i lighed med systemet ved 9.-10. klasseprøverne - blot at lade eksamenskarakterne oplyse på eksamensbeviset og overlade til de videregående uddannelser og andre »aftagere« af HF-ere at vurdere den enkelte på dette grundlag fremfor gennem et »bestå/dumpe-institut« at sætte en skarp grænse mellem eksaminander, i hvis præstationer og studieegnethed der kun er gradsforskelle. Da loven forudsætter, at der er et beståkriterium i HF, er man ikke gået dybere ind i disse overvejelser, men man ville finde det af betydelig interesse, om bestå/dumpe-spørgsmålet blev taget op til diskussion i almindelighed.

02. Ved realeksamen og studentereksamen er kravene for at bestå følgende: *at* summen af samtlige karakterer er mindst 5,5 gange karakterernes antal, og *at* summen af de to laveste karakterer plus gennemsnittet af de øvrige karakterer er mindst 13 (jfr. bilag 4, side 69).

Udvalget har overvejet andre beståkriterier end det foran angivne, nemlig dels et minimum for antallet af karaktererne 3 og 5 - dette lader sig næppe praktisere i HF, hvor eksaminanderne som noget normalt vil have forskellige antal eksamenskarakterer - dels et minimum for karakteren i hvert enkelt fag, eventuelt noget højere i tilvalgsfag end i fællesfag. Da man næppe ville kunne fastsætte en lavere minimumskarakter end 5, ville et beståkriterium som det sidstnævnte virke meget strengt i sammenligning med kriteriet ved studentereksamen, og en afbødning af denne virkning gennem en mulighed for dispensation efter vurdering af eksaminandernes almindelige studieegnethed ville rent faktisk medføre en ulighed i kursuselevers og andre eksaminanders stilling med hensyn til eksamen - og dermed mulighederne for videre uddannelse - som ikke forekommer akceptabel.

Udvalget har på denne baggrund fundet det rigtigst at foreslå samme beståkriterium for HF, som gælder for studentereksamen og realeksamen. Man mener imidlertid ikke, at der bør angives noget gennemsnit på eksamensbeviset.

5. Særlige spørgsmål.

01. Lærernes kvalifikationer.

Udvalget finder det nødvendigt, at det i forbindelse med fastlæggelsen af højere forberedelseseksamens indhold og niveau overvejes, hvilke krav til lærernes kvalifikationer undervisningen på kurserne og afholdelse af HF-eksamen vil stille, og at der fastsættes ansættelsesbetingelser for lærere ved HF-kursus på grundlag af disse overvejelser. Om dette skal udvalget bemærke følgende:

01. Det er forudsat under behandlingen af HF-loven og den nye læreruddannelseslov, at de, der har bestået HF-eksamen, er så studieegnede, at de kan undervises sammen med studenter i læreruddannelsen. Dette har været et udgangspunkt for udvalget.

02. Denne studieegnethed tænkes efter udvalgets forslag opnået, dels ved tilegnelsen af kundskaber, og dels ved en bevidst anvendelse af undervisningsformer, der giver eleverne mulighed for virkelig fordybelse i stofområder og for opøvelse af en hensigtsmæssig studieteknik. Dette stiller krav til lærerne om et betydeligt overskud af faglige kundskaber og om fortrolighed med deres fags metode.

03. Efter udvalgets forslag omfatter HF visse fag - samfundsfag og psykologi - som ikke dækkes fuldt ud af en eksisterende uddannelse for lærere. Endvidere ser udvalget det som et mål, at der etableres et sådant samarbejde mellem lærerne på HF-kursus, at planerne for fag med indbyrdes berøringspunkter koordineres og så vidt muligt disponeres i fællesskab. Disse hensyn kræver, at lærerne har en uddannelses- og helst også erfaringsmæssig baggrund, der giver dem mulighed for at sætte sig effektivt ind i eventuelle ukendte dele af det fag, de skal undervise i, og i

grænseområder mellem deres eget og andre læreres fag.

04. Udvalget vil på denne baggrund ikke anse uddannelsen til lærer i folkeskolen for tilstrækkelig omfattende i de enkelte fag - heller ikke i liniefagene - til, at den kan danne grundlag for undervisning i HF. Det er udvalgets opfattelse, at denne undervisning normalt bør bestrides af cand. mag.'er eller andre med universitetsuddannelse eller uddannelse ved en højere læreanstalt, herunder kandidatstudierne ved Danmarks Lærerhøjskole, eller af seminarieuddannede lærere, der har suppleret deres uddannelse som folkeskolelærere i det omfang, det kræves for at undervise på et seminarium.

Endvidere anser man det for nødvendigt, at lærerne ved HF-kurserne ligesom lærerne ved gymnasieskolerne har dokumenteret - eller inden for en passende tid dokumenterer - at have den nødvendige undervisningsfærdighed.

02. Kursernes indretning.

Som nævnt i afsnit 1 har udvalget ladet foretage en *modelskemalægning* for at se, hvilke vanskeligheder den foreslåede timeplan medfører i så henseende. Skemalægningen har omfattet både et selvstændigt kursus, der anvender egne lærere fuldt ud, og et kursus, der er tilknyttet en anden undervisningsinstitution og betjener sig af faglokaler og lærere ved denne. Konklusionen af modelskemalægningen er, at et skema kan lægges i begge situationer, og at visse ulemper bedst undgås ved kursus, der anvender udefra kommende timelærere, og i øvrigt bliver mindre, jo flere klasser der er på det pågældende kursus. Udvalget må derfor anbefale, at de kursus, der oprettes, bliver så store som muligt.

De krav, der må stilles med hensyn til *faglokaler og udstyr,* er for nogle fags vedkommende behandlet i bemærkningerne til forslaget om det pågældende fag.

Ved § 2 i forslaget til bekendtgørelse tillægges der undervisningsdirektøren myndighed til at godkende afvigelser fra reglerne, hvis det enkelte kursus' forhold begrunder det. Man må nok se i øjnene, at der især i den første tid kan blive brug for sådanne *dispensationer* for kursus, der på grund af lokale- eller lærermangel ikke er i stand til at tilbyde alle valgmuligheder. De kommende forhandlinger med de videregående uddannelser vil i øvrigt — som også forudsat i bemærkningerne til loven - kunne føre til en vis specialisering af kurserne, så disse kommer til at adskille sig noget fra hinanden.

6. Udvalgets forslag til bekendtgørelse.

Bekendtgørelse om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

I henhold til lov nr. 236 af 8. juni 1966 om højere forberedelseseksamen fastsættes følgende:

I. Højere forberedelseseksamens struktur m.v.

§ 1. Højere forberedelseseksamen omfatter:

1) *Som fællesfag:* Dansk, kristendomskundskab, historie, biologi, geografi, matematik, 1. fremmedsprog (engelsk eller tysk), 2. fremmedsprog (engelsk eller tysk), samfundsfag, sang, formning og legemsøvelser.
2) *Som tilvalgsfag:* Fællesfagene biologi, matematik, 1. fremmedsprog, samfundsfag, sang (sang og musik) og formning i udvidet omfang samt 3. fremmedsprog (fransk, eventuelt russisk eller spansk, jfr. § 8, stk. 3), fysik (forkursus og hovedkursus), kemi og psykologi.

Stk. 2. For den enkelte eksaminand omfatter eksamen fællesfagene og som minimum tilvalgsfag til 19 points. Tilvalgsfagenes pointstal er:

Biologi	8
Matematik	12
1. fremmedsprog	11
Samfundsfag	5
Sang og musik	8
Formning	8
3. fremmedsprog	12
Fysik	13
Kemi	8
Kemi med forkursus i fysik	10
Psykologi	3

Stk. 3. Valg af fysik eller af biologi som tilvalgsfag forudsætter, at der tillige vælges kemi. Eksaminander, der vælger kemi uden enten fysik eller biologi som tilvalgsfag, skal have forkursus i fysik.

Stk. 4. Eksaminander med et tilvalgsfag, der tillige er fællesfag, skal ikke aflægge selvstændig prøve i fællesfaget. Eksamensspørgsmål i stof fra fællesfaget kan dog indgå i prøven i tilvalgsfaget for eksaminander, der ikke er forberedt på et godkendt kursus. Eksaminander, der ikke tilhører folkekirken, kan forlange sig fritaget for prøve i kristendomskundskab.

Stk. 5. Eksamen kan aflægges samtidig i alle eller flere fag eller i enkelte fag ad gangen og kan suppleres med prøver i yderligere tilvalgsfag.

§ 2. Højere forberedelseseksamen hører under undervisningsdirektøren for. . . . . Undervisningsdirektøren fører tilsyn med undervisningen og den vejledende virksomhed på kursus til højere forberedelseseksamen, jfr. kapitel II, og foranstalter eksamen afholdt ved kurserne efter kapitel III. Undervisningsdirektøren kan fastsætte nærmere retningslinier om undervisningen m.v. og om eksamen og kan godkende sådanne afvigelser fra reglerne, som er begrundet i forholdene ved det enkelte kursus, som er led i forsøgsundervisning, eller som i øvrigt indgår i en fastlagt plan.

Stk. 2. Undervisningsdirektøren foranstalter hvert år afholdt et eller flere laboratoriekursus for interesserede, der forbereder sig til højere forberedelseseksamen ved selvstudium. Laboratoriekurserne omfatter praktiske øvelser i de fag, hvor sådanne kræves.

II. Undervisningen på godkendte kursus til højere forberedelseseksamen (herunder statskursus) og kursernes vejledende virksomhed.

§ 3. Undervisningen tilrettelægges efter nedenstående timeplan.

Fællesfag	1. sem.	2. sem.	3. sem.	4. sem.
Dansk	4	3	3	6
Kristendomskundskab	2	2	2	
Historie	4	3	3	3
Biologi	3	3		
Geografi			3	3
Matematik	3	3	2	4
1. fremmedsprog	5	3	3	3
2. fremmedsprog	3	3	4	
Samfundsfag	3	2		
Sang	2	2		
Formning	2	2		
Legemsøvelser	2	2	2	2
Tilvalgsfag				
Biologi			4	4
Matematik	3	3	3	3
1. fremmedsprog		4	4	3
Samfundsfag			2	3
Sang og musik			4	4
Formning			4	4
3. fremmedsprog	3	3	3	3
Fysik		2	5	6
Kemi		4	4	
Psykologi		3		

Stk. 2. Det enkelte kursus afgør, om 1. fremmedsprog skal være engelsk eller tysk, eller om begge muligheder skal tilbydes. Det 3. fremmedsprog er fransk, men kan med undervisningsdirektørens godkendelse være russisk eller spansk. Undervisningen i psykologi i 2. semester kan følges af elever i 4. semester.
Stk. 3. Antallet af elever på hold i tilvalgsfag skal være mindst 7 i gennemsnit for det enkelte kursus.
Stk. 4. Der holdes eksamen i de enkelte fag ved udgangen af det semester, hvor undervisningen i faget afsluttes. I 3. og 4. semester gives der samtlige elever en uges sammenhængende frihed fra undervisningen til udarbejdelse af specialeopgaverne efter § 11.
Stk. 5. Kurserne kan undervise i latin til den lille latinprøve, jfr. bekendtgørelse nr. 231 af 10. juli 1964. Det enkelte kursus afgør, om og på hvilke tider der undervises i latin. Oprettelse af et hold i latin forudsætter, at mindst 7 elever har meldt sig til faget.

§ 4. Undervisningsdirektøren kan fritage en elev delvis for undervisning i et fag, hvis eleven har sådanne forkundskaber i faget, at deltagelse i undervisningen må anses for unødvendig.
Stk. 2. Rektor kan efter fornøden attestation fritage elever for undervisningen i legemsøvelser eller formning, når dette er begrundet i sygdom eller fysisk handicap. Endvidere kan rektor fritage en elev for sang, hvis det må anses for udelukket. at eleven kan få noget udbytte af undervisningen. Elever, der er fritaget efter denne bestemmelse, aflægger ikke eksamen i vedkommende fag, men fritagelsen skal oplyses af kursus på indstillingsskemaet, og dette skal bilægges sagkyndig attestation.
Stk. 3. Elever, der dokumenterer ikke at tilhøre folkekirken, kan forlange sig fritaget for undervisning i kristendomskundskab.

§ S. Om undervisningen i de enkelte fag gælder reglerne i kapitel VI (§§ 19-36).
Stk. 2. Undervisningen samordnes ved regelmæssige drøftelser mellem lærerne. Ved hvert semesters begyndelse skal læreren i hvert fag enten sammen med eleverne udarbejde en plan for semestrets arbejde eller gøre eleverne bekendt med en sådan plan.
Stk. 3. I fag, der allerede i 1. semester skal vælges som tilvalgsfag, skal kurserne så vidt muligt etablere supplerende undervisning for elever, der ønsker at overgå til tilvalgsfaget i 2. semester.
Stk. 4. Kursernes lokaler skal så vidt muligt stå til rådighed for eleverne til selvstændigt arbejde uden for undervisningstiden.

§ 6. Lærerne vejleder de enkelte elever med hensyn til deres arbejde i fagene. Ved hvert semesters slutning giver læreren i det enkelte fag en vejledende standpunktskarakter for hver elev og meddeler den til de elever, der fremsætter ønske herom. Karakteren meddeles den i stk. 3 nævnte studievejleder, hos hvem de elever, der ønsker det, ligeledes kan få oplysning om karakteren.
Stk. 2. Standpunktskaraktererne gives efter karakterskalaen i § 1 i bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 om karakterskala.
Stk. 3. Ved hvert kursus udpeger rektor en studievejleder, ved større kursus eventuelt to. Studievejlederen udpeges for 3 år ad gangen og skal godkendes af undervisningsdirektøren. Studievejlederen står til rådighed for eleverne med personlig vejledning angående deres valg af fag til højere forberedelseseksamen, deres valg af efterfølgende uddannelse eller erhverv samt deres uddannelsessituation i det hele. Studievejlederen holder kontakt med institutioner m.v., til hvilke elever, der har behov herfor, kan henvises for at få bistand.
Stk. 4. Det påhviler studievejlederen eller en lærer - der for 3 år ad gangen udpeges af rektor med undervisningsdirektørens godkendelse - at varetage samordningen af den studie- og erhvervsorienterende undervisning og undervisningen i almen studieteknik, jfr. § 30, herunder at bistå med undervisningens tilrettelæggelse, fremskaffelse af ajourført oplysningsmateriale, tilrettelæggelse af virksomheds- og institutionsbesøg, erhvervspraktik samt studieoplysende møder for elever og forældre.

§ 7. Kurserne yder efter anmodning vejledning til interesserede, der forbereder sig eller ønsker at forberede sig til højere forberedelseseksamen ved selvstudium. Vejledningen omfatter:
1) Oplysning om de videregående uddannelser, højere forberedelseseksamen giver adgang til.
2) Rådgivning med hensyn til valgmuligheder ved højere forberedelseseksamen.
3) Oplysning om afholdelsen af laboratoriekursus, jfr. § 2, og om kravene i de enkelte

fag og vejledning med hensyn til lærebøger, udarbejdelsen af større opgaver og lignende.
4) Vejledning med hensyn til indstilling til og fremgangsmåden ved eksamen.

Stk. 2. Vejledningen gives af rektor eller studievejlederen og for de enkelte fags vedkommende af lærerne i faget.

III. Indstilling til eksamen. Eksamensordningen.

§ 8. Alle kan indstille sig til eksamen eller til prøverne i de enkelte fag uden hensyn til tidligere uddannelse. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

1) Den, der indstiller sig til eksamen i samtlige fag eller til den sidste prøve i eksamen, skal være fyldt 18 år inden den 1. februar i eksamensåret. I særlige tilfælde kan undervisningsdirektøren tillade indstilling, uden at denne betingelse er opfyldt.
2) Der skal opgives et pensum og fremlægges rapporter m.v. i de fag, eksamen skal omfatte, som opfylder kravene i denne bekendtgørelses kapitel VI (§§ 19-36). For elever, der er forberedt på et godkendt kursus til højere forberedelseseksamen, gives oplysning om opgivelserne af vedkommende kursus.

Stk. 2. Indstilling sker på en blanket, der er udfærdiget eller godkendt af undervisningsdirektøren. Blanketter udleveres af kurserne. Indstillingsblanketten udfyldes med de forlangte oplysninger - herunder om den ønskede kombination af tilvalgsfag, om eventuel fritagelse for undervisning efter § 4 eller om ønske om fritagelse for prøve i kristendomskundskab efter § 1, stk. 4 - og afleveres til det kursus, hvor eksamen ønskes afholdt, sammen med de i blanketten angivne attester m.v. Indstilling skal ske inden den 20. marts, henholdsvis den 20. oktober, jfr. § 12 om eksamensterminer.

Stk. 3. Kurserne sender indberetning om indstillingerne til direktoratet for. . . . . og forelægger eventuelle tvivlsspørgsmål for undervisningsdirektøren. Aflæggelse af eksamen i russisk eller spansk som 3. fremmedsprog skal godkendes af undervisningsdirektøren, medmindre undervisning i vedkommende sprog er godkendt efter § 3. Pensumopgivelser og andre oplysninger om forberedelse til eksamen skal godkendes af undervisningsdirektøren, medmindre de indstillede er forberedt ved et godkendt kursus. Kurserne giver de indstillede de nødvendige oplysninger om de af direktoratet fastsatte tider for prøverne m.v.

Stk. 4. Findes de ønskede tilvalgsfag ikke ved det pågældende kursus, aftaler direktoratet med den indstillede, ved hvilket andet kursus eksamen skal aflægges.

§ 9. Undervisningsdirektøren kan bestemme, at eksaminander med visse nærmere angivne offentlige eksaminer er fritaget for prøve i bestemte fag.

Stk. 2. Undervisningsdirektøren kan i særlige tilfælde dispensere fra bestemmelserne om:

1) de fag, den enkelte eksaminand skal aflægge prøve i, jfr. dog § 4, stk. 2;
2) eksamensopgivelser og eksamensform.

§ 10. Om eksamensfordringerne og prøveformen i de enkelte fag gælder reglerne i kapitel VI (§§ 19-36).

Stk. 2. En eksaminand kan kun aflægge eksamen i et fag efter reglerne for eksaminander, der er forberedt på et godkendt kursus (kursuselever), hvis vedkommende kursus har attesteret på indstillingen, at den pågældende har fulgt undervisningen i faget regelmæssigt og på tilfredsstillende måde, jfr. dog § 4, stk. 1.

§ 11. Hver kursuselev udarbejder som led i eksamen to skriftlige specialeopgaver, en i hvert af to af eleven valgte fag. Den ene opgave udarbejdes i 3. og den anden i 4. semester. Hver opgave formuleres af læreren i vedkommende fag inden for et af eleven valgt område af faget en uge før den skal afleveres. Opgaven skal være til stede ved den mundtlige prøve i faget, og eksaminationen skal omfatte en kort samtale på grundlag af opgaven. Karakteren for opgaven gives af censor og læreren efter reglerne i § 16, stk. 3 og indgår i karakteren for den mundtlige prøve i faget med $^1/_3$. Efter eksamen kan opgaverne udleveres til eksaminanden.

Stk. 2. Andre eksaminander kan efter aftale med et godkendt kursus udarbejde specialeopgaver på samme vilkår som kursuselever.

Stk. 3. Kursernes lokaler, bibliotek og øvrige udstyr skal være til rådighed for eksaminanderne i de uger, hvor specialeopgaverne udarbejdes.

§ 12. Eksamen afholdes i maj-juni og i december-januar. Undervisningsdirektøren kan be-

stemme, at der i december-januar eksamenstermin kun holdes eksamen i visse fag.
Stk. 2. Kursernes rektorer har ansvaret for prøvernes forløb i overensstemmelse med bestemmelserne i denne bekendtgørelse og de af undervisningsdirektøren givne retningslinier. Ved skriftlige prøver medvirker der to censorer, ved mundtlige prøver én censor. Censorerne beskikkes af undervisningsdirektøren.

§ 13. Opgaverne til *skriftlige prøver* udfærdiges af en opgavekommission, hvis medlemmer beskikkes af undervisningsdirektøren. Undervisningsdirektøren udsteder forskrifter om behandlingen af de modtagne opgaveeksemplarer, om tilsyn og eksaminandernes anbringelse i lokalet under prøverne, om besvarelsernes forsendelse til censorerne m.v. Eksaminanderne kan ikke kræve besvarelserne udleveret efter eksamens slutning.
Stk. 2. Kommer en eksaminand for sent til en skriftlig prøve, kan han ikke deltage i prøven. Rektor for kursus kan dog tillade ham at deltage, hvis det må anses for helt udelukket, at han har fået nogen oplysning om opgaven, og rektor finder forsinkelsen rimeligt begrundet. Rektor skal straks efter prøven indberette sagen til undervisningsdirektøren, der afgør, om prøven kan godkendes for den pågældende eksaminand.
Stk. 3. Hvis en eksaminand gribes i utvivlsomt forsøg på at skaffe sig eller give en anden eksaminand uretmæssig hjælp til besvarelsen, skal han straks bortvises fra eksamen, og sagen skal straks indberettes til direktoratet. Hvis der under prøven eller ved bedømmelsen opstår formodning om, at en eksaminand har skaffet sig eller ydet uretmæssig hjælp eller forsøgt herpå, indberettes det til undervisningsdirektøren, der undersøger sagen. Bliver formodningen bekræftet, bortvises eksaminanden fra eksamen.

§ 14. Ved *mundtlige prøver* eksamineres der af lærerne ved det kursus, hvor eksamen afholdes. Eksamensspørgsmålene udformes af læreren. Ved eksamination i ulæst tekst i fremmedsprogene bestemmer dog censor de tekststykker, der eksamineres i. Censor, henholdsvis læreren, har ret til at forhandle om ændringer i eksamensspørgsmål m.v. og skal efter eksamen gøre indberetning til direktoratet, hvis man ikke er nået til enighed. Undervisningsdirektøren fastsætter regler om antallet af spørgsmål m.v. og om meddelelser mellem lærer og censor inden eksamen. Spørgsmål og tekststykker anvises eksaminanderne ved lodtrækning.
Stk. 2. Censor kan ikke gribe ind i eksaminationen og kan kun undtagelsesvis stille enkelte spørgsmål gennem eksaminator (læreren). Hvis censor finder eksaminationen utilfredsstillende, kan han, når en eksamination er afsluttet, forhandle med eksaminator herom. Hvis eksaminator ikke følger censors henstillinger, skal censor indberette sagen til direktoratet.
Stk. 3. Censor afgør, om der skal censureres efter hver eksamination eller efter en gruppe eksaminationer. Censor og eksaminator er alene under censureringen. Censor giver sin bedømmelse først.
Stk. 4. De mundtlige prøver er offentlige.

§ 15. Ved hvert kursus føres der en eksamensprotokol, hvor eksamenskaraktererne og de særkarakterer, der skal angives på eksamensbeviset, indføres. Ved skriftlige prøver indføres en karakter først, når resultatet af en eventuel af læreren ønsket forhandling om den pågældende karakter foreligger, jfr. § 16, stk. 2. Eksaminanderne har ikke krav på at blive gjort bekendt med karaktererne, før de er indført i protokollen.
Stk. 2. Er dele af eksamen aflagt andetsteds, indføres det i eksamensprotokollen, hvor og hvornår de er aflagt, og hvilke karakterer der er givet, jfr. § 18, stk. 1 om attestation.

IV. Karaktergivning m.v.

§ 16. Der gives eksamenskarakterer i de enkelte fag som anført i kapitel VI, jfr. dog § 11 om specialeopgaver. Karakterskalaen er den i § 1 i bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 om karakterskala fastsatte (13-skalaen).
Stk. 2. Ved skriftlige prøver gives eksamenskaraktererne af censorerne. Hver censor giver først sin karakter, og derefter fastsættes den endelige karakter ved mundtlig forhandling mellem censorerne. Bliver censorerne ikke enige, fastsættes karakteren som gennemsnitstallet mellem de af censorerne givne karakterer. Svarer gennemsnitstallet ikke til et tal i karakterskalaen, bliver karakteren det nærmeste højere tal i skalaen. Læreren i vedkommende fag har ret til at forhandle med censorerne om eventuel revision af bedømmelsen.
Stk. 3. Ved mundtlige prøver gives eksamenskaraktererne af censor og læreren (eksaminator). Disse giver først hver sin karakter og for-

handler derefter om den endelige karakter. Hvis de ikke bliver enige, fastsættes karakteren som gennemsnitstallet mellem de to først givne karakterer. Svarer gennemsnitstallet ikke til et tal i karakterskalaen, bliver karakteren det nærmeste højere tal i skalaen, hvis censor har givet den højeste karakter, og det nærmeste lavere tal, hvis censor har givet den laveste karakter. Karaktererne 0 og 13 kan kun gives, hvis læreren og censor er enige om det. Hvis en karakter ikke gives på grundlag af enighed, skal censor indberette de af lærer og censor givne karakterer til direktoratet.

§ 17. Betingelserne for, at eksamen er bestået, er de samme som ved realeksamen og ved studentereksamen, jfr. § 2, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 om karakterskala og bekendtgørelse nr. 153 af 15. maj 1964 om dispensation i særlige tilfælde fra karakterkrav ved realeksamen og studentereksamen.

Stk. 2. I beregningen af, om betingelserne er opfyldt, indgår eksamenskaraktererne i fællesfagene og i de tilvalgsfag, eksaminanden *skal* aflægge prøve i efter § 1, stk. 2, jfr. dog § 1, stk. 4 og § 9. Karaktererne i fællesfagene sang, formning og legemsøvelser indgår ikke i beregningen. Er sang og musik eller formning valgt som tilvalgsfag, medregnes karkteren dog som andre eksamenskarakterer. Har eksaminanden aflagt eksamen i yderligere tilvalgsfag, afgør eksaminanden, hvilke af tilvalgsfagene, der skal indgå i beregningen. Dog skal tilvalgsfag, der tillige er fællesfag, altid medregnes, hvis der ikke er aflagt selvstændig prøve i fællesfaget, jfr. § 1, stk. 4. Hver karakter gælder enkelt.

Stk. 3. Beregningen foretages af rektor for det kursus, hvor eksamen er fuldført. Er dele af eksamen aflagt andetsteds, sker beregningen til dels på grundlag af særlig attestation efter § 18, stk. 1.

V. Bevis.

§ 18. Eksaminander, der har aflagt prøve i enkelte fag eller grupper af fag under højere forberedelseseksamen, får efter anmodning en attestation fra vedkommende kursus med angivelse af eksamenskaraktererne og eventuelle særkarakterer i det omfang, det følger af bestemmelserne om de enkelte fag, jfr. kap. VI. Blanketter hertil udfærdiges af undervisningsdirektøren. Betingelserne for at bestå eksamen, jfr. § 17, stk. 1, angives på blanketten.

Stk. 2. Eksaminander, der har bestået eksamen, får et bevis for højere forberedelseseksamen. På beviset angives:

1) De eksamenskarakterer, der er indgået i beregningen efter § 17. Der angives ingen gennemsnitskarakter.
2) Eksamenskarakteren i legemsøvelser.
3) Eksamenskarakterer i sang og formning som fællesfag.
4) De fag, der er udarbejdet specialeopgaver i efter § 11, karaktererne for opgaverne og den vægt ($^1/_3$), hvormed karaktererne indgår i vedkommende eksamenskarakterer.
5) Særkarakterer i det omfang det følger af bestemmelserne i kap. VI.
6) Eksamenskarakterer (og særkarakterer) i eventuelle yderligere tilvalgsfag, hvis eksaminanden ønsker karaktererne angivet på beviset.
7) Eventuel fritagelse for kristendomskundskab efter § 1, stk. 4, og eventuel fritagelse eller dispensation efter § 4 eller § 9.
8) Hvor og hvornår eventuelle tidligere aflagte dele af eksamen er aflagt.

Eksamensbeviset udstedes af rektor for det kursus, hvor eksamen er fuldført. Blanketter til eksamensbevis udfærdiges af undervisningsdirektøren.

VI. Undervisning og eksamen i de enkelte fag.

(Ved sider forstås normalsider, d.v.s. prosa: 1300 bogstaver, poesi: 30 verslinier).

§ 19. Dansk.

Formålet med undervisningen er at udvikle modenhed og studieegnethed og at sikre tilstedeværelsen af den fornødne sproglig-litterære basisviden, der gør det muligt at anvende højere forberedelseseksamen til videregående studier. Den ønskede modning søges fremmet gennem bred læsning med en sådan tilrettelægning, at den nyere tids litteratur får en væsentlig placering. Studieegnethed søges fremmet ved selvlæsning under vejledning, ved gruppearbejde og ved indøvelse af hensigtsmæssige læse- og studiemetoder i arbejdet. Ved den fornødne basisviden som redskab til videre studier forstås: evnen til at læse en tekst, nogen kronologisk orientering, et vist kendskab til den kulturhistoriske baggrund, færdighed i at forstå svensk og norsk, kendskab til elementær grammatik samt færdighed i mundtlig og skriftlig fremstilling.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

A. Litteratur:

1) Tekstlæsning: Arbejde med kortere tekster (en tekst, der overskrider 7 sider, kan kun beregnes som 7 sider).

   Der begyndes med:

   a) Indføring i tekstlæsning på grundlag af tekster fra tiden mellem 1870 og nutiden (incl.): 50 sider.

   Herudover læses:

   b) Tekster fra oldtiden til 1720, herunder folkeviser og Kingo; fra oplysningstiden, herunder Holberg, Brorson og Ewald; fra den ældre romantik, herunder Oehlenschläger, Grundtvig og Ingemann: 40 sider.

   c) Tekster fra den poetiske realisme og romantismen, herunder Poul Martin Møller, Blicher og H. C. Andersen; fra 1840'erne og 50'erne, herunder Paludan-Müller; fra naturalismen, herunder J. P. Jacobsen, Pontoppidan og Herman Bang samt eventuelle norske forfattere; fra 90'erne: 60 sider.

   d) Tekster fra 1900 til 1918, herunder Johs. V. Jensen; fra mellemkrigstiden 1918–40 og fra tiden efter 1940: 75 sider.

2) Modelgennemgang af et værk i 1. semester.
3) Periodeoversigter.
4) Læsning af 4 hovedværker. Der begyndes med et værk efter 1870. I øvrigt skal hovedværkerne repræsentere en af de i vedkommende semester læste perioder. Det i det sidste semester læste hovedværk tilegnes ved laboratoriearbejde. Anvendelsen af et værk som hovedværk fritager for repræsentation af værkets forfatter i tekstlæsningen.
5) Supplerende læsning: 10 hele værker læst selvstændigt eller i mindre grupper. Værkerne vælges af eleverne i samråd med læreren. Læreren påser, at den enkelte elevs supplerende læsning er nogenlunde alsidigt sammensat, og sikrer sig, at det krævede antal værker virkelig er læst af eleverne.
6) Afrunding, f.eks. ved essaylæsning.

Såvel et hovedværk som et selvstændigt læst værk kan erstattes af et udvalg af kortere tekster (minimum 50 sider prosa eller 20 sider poesi; tekstudvalget skal bestå af mindst 5 tekster).

B. Grammatik: Indlæring og funktionel anvendelse af

1) ordlærens og syntaksens vigtigste begreber med dansk og latinsk terminologi,
2) syntaktiske helheder og ledstilling (feltanalyse),
3) elementære stilistiske begreber.

C. Svensk og norsk:

Svensk: Læsning af 15 sider med brug af lydbånd med henblik på gloseforståelse og sproglige forskelle fra dansk.

Norsk: Læsning af 10 sider bokmål og 5 sider nynorsk med brug af lydbånd med henblik på gloseforståelse og sproglige forskelle fra dansk.

D. Mundtlig fremstilling: Eleverne opøves i en fri, sammenhængende og normalsproglig mundtlig fremstilling.

E. Skriftlig fremstilling: Iagttagelsestekster + korte skriftlige øvelser; manuskript til 3 minutters foredrag med motiveret skrivesituation; at opbygge og udtrykke en mening; beskrivelse af et problem eller en sag med brug af skriftlige kilder; rapport fra laboratoriearbejdet; belysning af en litteraturhistorisk periode på grundlag af egen læsning; 5 almindelige stile.

Stk. 3. Eksamen er skriftlig og mundtlig.

Den skriftlige prøve: Der gives 5 timer til prøven. Eksaminanderne vælger mellem 5 opgaver af følgende typer:

1) Tekstopgave.
2) Manuskriptopgave.
3) Litterær opgave.
4) Opgave i saglig orientering.
5) Opgave i beskrivelse.

Den mundtlige prøve:

A. Kursuselever:

1) Eksaminanden prøves på grundlag af en ulæst tekst efter en forberedelsestid. Teksterne skal repræsentere de læste perioder. De skal udvælges med en vis afveksling fra år til år. Der prøves i tekstforståelse; denne skal være udtryk for eksaminandens evne til at fremdrage det væsentlige og mest karakteristiske ved teksten. Til belysning af tekstforståelsen samt af eksaminandens periodefornemmelse og litterære modenhed skal elementer af den i de sidste tre semestre læste litteratur (kortere tekster og hovedværker) indgå i eksaminationen i tilknytning til den forelagte tekst. Der lægges vægt på eksaminandens mundtlige fremstilling.
2) Eksaminanden prøves kort i en ukendt svensk eller norsk tekst med brug af

lydbånd, eventuelt på grundlag af tekst alene.

3) Eksaminanden prøves ganske kort i elementær grammatisk analyse (feltanalyse) på grundlag af eksempler fra den forelagte danske tekst.

B. Andre eksaminander:

l)-3) som ovenfor, dog kan elementer af hele den læste litteratur indgå i eksaminationen.

4) Eksaminanden prøves desuden ved en kort samtale i et af de 10 værker, der er læst som supplerende læsning.

Stk. 4. Der gives to *karakterer,* én for den skriftlige og én for den mundtlige prøve.

§ 20. Kristendomskundskab.

Formålet med undervisningen er at give eleverne kendskab til:

1) Væsentlige sider af den bibelske litteratur, dens tidshistoriske baggrund, dens litterære særart, dens tankeindhold.
2) Hovedtræk af kristendomsforståelsen gennem tiderne, herunder de vigtigste trossamfunds opfattelse i nutiden.
3) Ikke-kristne religioner samt areligiøs og antireligiøs livsholdning.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

1) Naturfolkenes religion: På baggrund af en orientering om nogle af de træk, som psykologisk og socialt er karakteristiske for forskellige typer af naturfolk, gennemgås de væsentlige elementer af disses religiøse liv, dels som det præger livssynet, dels som det ytrer sig i kulten.
2) Det gamle Testamente:
   a) De vigtigste elementer af Israels historie (sagntid, bosættelse i Kanaan, dommertid, fælles kongedømme, de delte riger, landflygtighed, tiden efter hjemkomsten). Dette stof belyses med træk fra den arkæologiske forskning.
   b) Det gamle Testamente som litteratur: de forskellige genrer og deres karakter (myter, legender, sagn, historieberetninger, love, taler, ordsprog, salmer m.v.).
   c) Oversigt over de vigtigste skrifters tilblivelse og deres samling og overlevering.
   d) Prøver på gammeltestamentlig litteratur samlet omkring følgende afsnit: urhistorie, patriarkhistorie, de profetiske, poetiske og historiske skrifter.

I tilknytning til en kortfattet fremstilling af det under a)-c) nævnte stof læses fra de under d) nævnte afsnit af Det gamle Testamente statarisk mindst 400 vers.

3) Det nye Testamente:
   a) Tidsbaggrunden, dels i jødedommen, dels i hellenismen.
   b) Kilderne til vor viden om Jesus og den ældste menighed, de vigtigste nytestamentlige skrifters affattelse og datering samt stoffets overlevering. Dets karakter (paradokser, parallelisme, billeder, lignelser m.v.).
   c) Jesus. Hans liv. Hans virksomhed. Belyses tematisk ud fra tekster.
   d) Jesu apostle, specielt Paulus. Hovedtræk af hans liv, hovedpunkter af hans forkyndelse.

   Som støtte for a)-d) læses en kortfattet fremstilling og som illustration til c)-d) statarisk mindst 600 vers, væsentlig fra synopsen, men også fra Johannes, Apostlenes Gerninger og Paulus.
4) De store ikke-kristne religioner:
   En eller flere af de store ikke-kristne religioner læses på grundlag af en kort fremstilling, suppleret med tekster fra den eller de pågældende religioners hellige skrifter. Det bør vises, at og drøftes, hvorfor den eller disse religioner også i vor tid er levende magter i store dele af verden. Desuden behandles de problemer, som opstår ved kristendommens møde med andre religioner.
5) Den kristne tanke gennem tiderne og dens møde med andre ideer:
   Med støtte i tekstlæsning gennemgås 5-7 væsentlige punkter af kristendomsopfattelsen fra urkristendommen til vore dage og/eller idékomplekser, som har haft betydning for kristendomsforståelsen. I passende omfang skal de opfattelser behandles, som næres af frikirker og sekter, ligesom man bør orientere eleverne om areligiøs og antireligiøs livsholdning.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Der gives et spørgsmål med en ikke-læst tekst, et billede eller et kort som grundlag. Spørgsmålene vælges således, at læst stof inddrages i eksaminationen. Der gives eksaminanden en forberedelsestid med hjælpemidler.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 21. Historie.

Formålet med undervisningen er at give eleverne viden om og forståelse for deres egen tid

på grundlag af dens historiske forudsætninger samt gennem et dyberegående arbejde med et snævrere område inden for historien at give dem forståelse af problemer, som knytter sig til arbejdet med det historiske stof og den historiske fremstilling. Formålet er endvidere gennem beskæftigelse med aktuelle politiske og samfundsmæssige problemer at engagere eleverne i deres samtids problemer og at fremme en kritisk holdning over for massepåvirkningerne.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

1) Den klassiske oldtids historie (enten Grækenland eller Rom). En eller flere perioder behandles indgående.
2) En periode af Nordens historie før 1900 eller en periode af verdenshistorien før 1900, hvori Nordens historie indgår, valgt af elever og lærer. Hver elev udarbejder en i samråd med læreren valgt større opgave inden for perioden. Udarbejdelsen fortgår under lærerens vejledning. Opgaven bedømmes af læreren.
3) Historien (verdenshistorie og Nordens historie) efter 1900. Noget af stoffet behandles indgående, mens andet læses mere kursorisk.
4) Aktuel orientering. Orienteringen indgår i undervisningen i alle semestre.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig.

A. Kursuselever: Der opgives det læste stof efter 1900. Eksaminandernes elevopgaver fremlajgges ved prøven. Prøven omfatter:
   1) Et spørgsmål inden for det i stk. 2, nr. 3 nævnte stof, som er indgående behandlet. Der gives en forberedelsestid. Spørgsmålene formuleres sådan, at eksaminanderne ud fra et begrænset problem inden for et rummeligt afsnit har mulighed for selv at drage årsagerne frem og sætte det givne spørgsmål i relation til efterfølgende begivenheder, eventuelt inddrage noget af det stof, som er gennemgået i aktuel orientering. Eksaminanden kan i forberedelsestiden benytte den brugte fremstilling og andet anvendt materiale samt eventuelt eget materiale til at disponere emnet og kan udvælge det eventuelle kildemateriale, de billeder, kort eller statistiske oplysninger, han vil bruge ved sin fremstilling af emnet.
   2) Ud fra eksaminandens elevopgave føres der en kort samtale om et begrænset afsnit af opgaven, væsentligst for at give eksaminanden lejlighed til at vise, at opgaven er personligt tilegnet. Samtalen kan eventuelt tage sit udgangspunkt i en illustration, i statistisk materiale eller i citater fra anvendt kildemateriale.

B. Andre eksaminander: Der opgives det læste stof, herunder en mere indgående behandling af et begrænset emne fra historien før 1900, svarende til elevopgaven på kursus. Har denne behandling form af en skriftlig redegørelse, afleveres denne sammen med indstillingen til eksamen, hvorefter den bedømmes af den lærer, der skal eksaminere den pågældende, og fremlægges ved prøven. Prøven omfatter:
   1) Et spørgsmål i stoffet fra tiden efter 1900. Prøven svarer til prøven under A 1).
   2) *Enten:* En kort eksamination i det mere indgående behandlede emne fra historien før 1900 med linier ud til den pågældende periode i øvrigt.

   Eller: En kort eksamination i Grækenlands eller Roms historie.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 22. Biologi.

Fællesfag: Formålet med undervisningen er at give eleverne en solid biologisk viden og vænne dem til at gøre nøjagtige iagttagelser, beskrive korrekt og drage rigtige konklusioner ud fra et biologisk materiale.

Tilvalgsfag: Formålet med undervisningen er at udvide de kundskaber, der er erhvervet i fællesfaget, og bibringe eleverne et fyldigt kendskab til nogle af den moderne biologis vigtigste forskningsområder og arbejdsmetoder.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

Fællesfag: Menneskelegemets bygning og de enkelte organers funktion med en fremhævelse af de faktorer, der er afgørende for sundhedens bevarelse. Derudover inddrages træk fra andre biologiske discipliner (fosterlære, arvelighedslære rn.v.), der har særlig betydning for forståelsen af menneskets biologi. Eleverne udfører øvelser og udarbejder rapporter herover. Følgende emner behandles:

Den dyriske celles bygning og livsytringer - Celle- og vævstyper hos mennesket — Hud og slimhinder - Sanseorganernes bygning og funktion — Nervesystemet — Indre sekretion — Bevægelsesapparatet - Kredsløbsorganer, blod og lymfe — Toksiner og antistoffer — Åndedrætsorganerne - Hovedgrupper af organiske stoffer i føden - Fordøjelse og opsugning - Fødens sammensætning - Stofskifte - Legemsvarmen

og dens regulering — Ekskretionsorganer — Forplantning - Fosterudvikling - Menneskets arvelighedsforhold - Menneskets afstamning - Mikroorganismer og infektionssygdomme - Menneskets økologi - Alkohol, tobak og euforiserende stoffer.

Tilvalgsfag: Almindelig biologi i et omfang som angivet i nedennævnte emnerække, belyst ved eksempler fra alle hovedgrupper af organismer. Elementær biokemi inddrages i undervisningen. Evolutionsteoriens centrale betydning i biologien fremhæves, når som helst stoffet kan give anledning dertil. De biologiske videnskabers talrige anvendelser i erhvervslivet belyses ved eksempler. Øvelser og eksperimenter indgår som en integreret del af undervisningen. Eleverne skriver journal over alle udførte forsøg og udarbejder rapporter herover. Følgende emner behandles:

Biologiens problemstilling og arbejdsmetode — Cellen - Biokemisk orientering - Fotosyntese - Den biologiske kode - Struktur, funktion og miljø - Forplantning - Individudvikling - Arvelighedslære - Nye racer og arter - Adfærdsbiologi (etologi) - Økologi.

Stk. 3. Eksamen:

Fællesfag: Eksamen er mundtlig.

A. Kursuselever: Der opgives det læste stof. Elevernes rapporter fremlægges og indgår i bedømmelsen. Eksaminationen sker på grundlag af et forelagt materiale (præparater, billeder, forsøgsresultater). I forbindelse hermed gives der eksaminanden en forberedelsestid. Prøven skal muliggøre en vurdering af elevens indlevelse i biologisk tankegang og metode samt vise, om eleven har tilegnet sig den biologiske viden, der er nødvendig for et videre arbejde med faget.
B. Andre eksaminander: Som ovenfor, dog kan eksaminanden i stedet for at fremlægge rapport på anden måde dokumentere at have arbejdet praktisk med biologiske emner.

Tilvalgsfag: Eksamen er skriftlig og mundtlig.

Den skriftlige prøve: Der gives 4 timer til prøven. Der stilles 4–6 opgaver af forskellig sværhedsgrad og fra forskellige områder af pensum. Den sidste opgave skal kræve en udførligere besvarelse end de andre.

Den mundtlige prøve:

A. Kursuselever: Der opgives det læste stof. Elevernes rapporter fremlægges og indgår i bedømmelsen. Eksaminationen sker på grundlag af et forelagt materiale (præparater, billeder, forsøgsresultater). I forbindelse hermed gives der eksaminanden en forberedelsestid. Prøven skal muliggøre en vurdering af elevens indlevelse i biologisk tankegang og metode samt vise, om eleven har tilegnet sig den biologiske viden, der er nødvendig for et videre arbejde med faget.
B. Andre eksaminander: Som ovenfor, dog kan eksaminanden i stedet for at fremlægge rapport på anden måde dokumentere at have arbejdet praktisk med biologiske emner.

Stk. 4. Karakterer:

Fællesfag: Der gives én karakter.

Tilvalgsfag: Der gives to karakterer, én for den skriftlige og én for den mundtlige prøve.

§ 23. Geografi.

Formålet med undervisningen er at give eleverne forståelse af og viden om menneskets udbredelse og virksomhed på Jorden samt de naturgivne forudsætninger herfor. Faget skal yderligere tjene til at belyse menneskets afhængighed af økonomiske, politiske og tekniske faktorer.

Stk. 2. Undervisningen: Der arbejdes med udvalgte lande eller regioner. Ved behandlingen af de enkelte lande eller regioner gennemgås de fysisk-geografiske forhold (klimatologi, jordbundslære, geomorfologi), som er nødvendige for at forstå sammenhængen mellem det naturgeografiske milieu, befolkningsforholdene og den erhvervsmæssige udvikling. Behandlingen af befolkningsforhold og den erhvervsmæssige udvikling samles om følgende emner:

1) Befolkningens udbredelse, struktur, vækst, erhvervsfordeling og levestandard.
2) De primære erhverv - landbrug, skovbrug og fiskeri.
3) De sekundære erhverv - minedrift, industri og bygge- og anlægsvirksomhed.
4) De tertiære erhverv — handel, transport og øvrige serviceerhverv.

Eleverne udarbejder rapporter på grundlag af indsamlede, bearbejdede og vurderede oplysninger fra alment tilgængelige kilder.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Elevens rapport fremlægges og indgår i bedømmelsen. Der gives ét spørgsmål inden for de gennemgåede emner. I tilknytning hertil forelægges der eksaminanden ukendt materiale (kort, billeder, tekster, tabeller). Der gives eksaminanden en forberedelsestid. Der lægges vægt på, at eksaminanden forstår at anvende den erhvervede viden

og arbejdsmetode over for det forelagte materiale.
Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 24. Matematik.

Fællesfag: Formålet med undervisningen er at give eleverne et indtryk af matematisk tankegang og metode samt nogle matematiske kundskaber, som kan være dem til nytte inden for andre fag og under deres senere virke.
Tilvalgsfag: Formålet med undervisningen er at give eleverne kendskab til en række fundamentale matematiske begreber og tankegange og at gøre dem fortrolige med anvendelser af matematikken inden for andre fagområder, således at de får det faglige grundlag for at gennemføre uddannelser, der forudsætter matematiske kundskaber.
Stk. 2. Undervisningen omfatter følgende emneområder:
Fællesfag:

1) Almene hjælpebegreber fra mængdelæren.
Mængde, delmængde, komplementærmængde, foreningsmængde, fællesmængde, mængdeprodukt. Relations- og funktionsbegrebet. Afbildning af en mængde ind i og på en mængde, éntydig afbildning, invers afbildning (omvendt funktion), sammensætning af afbildninger (sammensat funktion).

2) Algebra.
Kompositionsregel. Den associative lov. Den kommutative lov. Neutralt element. Inverst element. Gruppebegrebet. Additiv og multiplikativ skrivemåde. Eksempler på grupper af flytninger og grupper af reelle tal. Regler for regning med reelle tal. Absolut (numerisk) værdi.

3) Ligninger og uligheder.
Åbent udsagn i én og to variable. Ligninger og uligheder af første og anden grad med én ubekendt. Ligninger og uligheder, hvor den ubekendte forekommer under kvadratrodstegn, øg hvor den forekommer under numerisk tegn. Ligninger og uligheder af første og anden grad med to ubekendte. Grafisk illustration.

4) Grundlæggende funktioner.
Den lineære funktion af én variabel. Stykkevis lineære funktioner. Polynomier i én variabel. Logaritmefunktioner, den logaritmiske skala, regnestokkens og logaritmetabellens brug. De trigonometriske funktioner, tabeller over funktionsværdierne. De trigonometriske funktioners anvendelse ved beregning af retvinklede trekanter og ved beskrivelse af svingninger.

5) Kombinatorik og sandsynlighedsregning.
Kombinationer og permutationer. Endeligt sandsynlighedsfelt. Eksempler på sandsynligheders beregning på kombinatorisk grundlag.

Tilvalgsfag:

1) Almene hjælpebegreber fra mængdelæren.
Mængde, delmængde, komplementærmængde, foreningsmængde, fællesmængde, mængdeprodukt. Relationsbegrebet. Ækvivalensrelation, ordensrelation. Funktionsbegrebet, afbildning af en mængde ind i og på en mængde, én-entydig afbildning, invers afbildning (omvendt funktion), sammensætning af afbildninger (sammensat funktion).

2) Algebra.
Kompositionsregel. Den associative lov. Den kommutative lov. Neutralt element. Inverst element. Isomorfi. Gruppebegrebet. Additiv og multiplikativ skrivemåde. Eksempler på grupper af flytninger og grupper af reelle tal. Den distributive lov. Begreberne ring og legeme. Ringen af hele tal; restklasser. De rationale tals legeme. Sætningen om, at de rationale tal udgør en numerabel mængde. De reelle tals legeme, dets kontinuitetsegenskaber. Øvre og nedre grænse. Uendelige decimalbrøker. Absolut (numerisk) værdi.

3) Ligninger og uligheder.
Åbent udsagn i én og to variable. Ligninger og uligheder af første og anden grad med én ubekendt. Ligninger og uligheder, hvor den ubekendte forekommer under kvadratrodstegn, og hvor den forekommer under numerisk tegn. Ligninger og uligheder af første og anden grad med to ubekendte. Grafisk illustration.

4) Grundlæggende funktioner.
Den lineære funktion af én variabel. Stykkevis lineære funktioner. Den lineære funktion af to variable. Niveaulinier. Polynomier i én variabel, herunder deres faktoropløsning og højeste antal rødder. Brudne rationale funktioner af én variabel. Logaritmefunktioner, den logaritmiske skala, regnestokkens og logaritmetabellens brug. Eksponentialfunktioner. De trigonometriske funktioner, tabeller over funktionsværdierne. Additionsformlerne, de logaritmiske formler. De trigonometriske funktioners anvendelse ved beregning af retvinklede trekanter og ved beskrivelse af svingninger.

5) Infinitesimalregning.
Grænseværdibegrebet. Kontinuitet og differentiabilitet af en funktion af én variabel. Regneregler for differentiation, differentialer. Be-

stemmelse af funktioners værdimængde og monotoniforhold. Tegning af plane kurver bestemt ved eksplicit givne funktioner. Asymptoter. Det bestemte integral som grænseværdi for summer. Det ubestemte integral. Regneregler for bestemte og ubestemte integraler. Bestemmelse af arealer og rumfang ved integration.

6) Kombinatorik og sandsynlighedsregning.

Kombinationer og permutationer. Binomialformlen. Endeligt sandsynlighedsfelt. Eksempler på sandsynligheders beregning på kombinatorisk grundlag.

Stk. 3. Eksamen er skriftlig og mundtlig. Til den skriftlige prøve kan der stilles opgaver i alle dele af det læste stof. Til den mundtlige prøve opgiver kursuselever ca. $^2/_3$ af det læste stof. Andre eksaminander opgiver hele det læste stof.

Fællesfag:

Den *skriftlige prøve:* Der gives et opgavesæt, der består af flere mindre opgaver. Til besvarelse heraf gives 4 timer. Følgende hjælpemidler må medtages: regnestok, tabelsamling og en af direktoratet udarbejdet formelsamling.

Den *mundtlige prøve:* Der gives et spørgsmål, der er formet således, at flere dele af stoffet berøres.

Tilvalgsfag:

Den *skriftlige prøve:* Der gives et opgavesæt, der består af 4 opgaver, hvoraf de 2 er obligatoriske for alle eksaminander, medens der gives den enkelte frit valg mellem de to andre opgaver, hvoraf kun én afleveres til bedømmelse. Til besvarelse heraf gives 4 timer. Følgende hjælpemidler må medtages: regnestok, tabelsamling og en af direktoratet udarbejdet formelsamling.

Den *mundtlige prøve:* Der gives to spørgsmål, hvoraf det ene er formet således, at flere dele af stoffet berøres.

Stk. 4. Karakterer:

Fællesfag: Der gives én karakter, hvor resultatet af den skriftlige og den mundtlige prøve tæller lige. Karaktererne fra den skriftlige og den mundtlige prøve angives på eksamensbeviset.

Tilvalgsfag: Der gives 2 karakterer, én for den skriftlige og én for den mundtlige prøve.

§ 25. 1. fremmedsprog (engelsk eller tysk).

Formålet med undervisningen er at styrke og videreudbygge de færdigheder, som eleverne møder med ved begyndelsen af uddannelsen. Denne skal således fortsætte opøvelsen af mundtlig og skriftlig sprogfærdighed og desuden ved et varieret arbejde med fortrinsvis nutidige tekster give eleverne et bredt kendskab til karakteristiske sider af den kultur, der benytter engelsk eller tysk som udtryksmiddel. Det tilsigtes at bibringe eleverne en så høj grad af mundtlig og skriftlig sprogbeherskelse, at de kan føre en almindelig samtale, udtrykke sig nogenlunde frit skriftligt og læse middelsvære tekster afpasset efter de to niveauer.

Stk. 2. Undervisningen:

Fællesfag: Der læses intensivt 150 sider. Heraf kan indtil 50 sider konverteres til ekstensiv læsning i forholdet 2 til 5. Der læses ekstensivt 300 sider.

Tilvalgsfag: Der læses intensivt 300 sider, hvoraf 50 sider skal læses laboratoriemæssigt som selvstændigt studium under lærerens vejledning. Indtil 100 sider kan konverteres til ekstensiv læsning i forholdet 2 til 5. Der læses ekstensivt 500 sider.

Stk. 3. Eksamen er skriftlig og mundtlig.

Fællesfag: Til den *skriftlige* prøve forelægges der eksaminanden en tekst på fremmedsproget på $2^1/_2$ side. Til prøven gives 4 timer. Godkendt ordbog må benyttes. Prøven består af 3 dele:

1) Et kort selvstændigt referat på fremmedsproget (maksimalt 200 ord) og i tilknytning hertil besvarelse af enkelte spørgsmål af indholdsmæssig art.
2) En oversættelse fra dansk til fremmedsproget af en ikke for let tekst på maksimalt 140 ord, der har indholdsmæssig tilknytning til den forelagte tekst.
3) En sproglig opgave i tilknytning til den forelagte tekst (indsætningsopgaver, afledningsøvelser og lignende).

Den *mundtlige prøve:* Der opgives 100 sider af det intensivt læste (fortrinsvis af det i 3. og 4. semester læste). Der gives 2 spørgsmål:

1) En ulæst nutidig prosatekst på ca. $^1/_2$ side. Der gives eksaminanden en forberedelsestid. Hjælpemidler må ikke benyttes.
2) Et stykke på ca. $^1/_2$ side af de opgivne tekster.

Begge tekster oplæses, og i tilknytning hertil prøves eksaminandens forståelse i samtaleform. Oversættelse - hel eller delvis — kan indgå i eksaminationen ved den ene af teksterne. Der lægges vægt på såvel eksaminandens forståelse af den forelagte tekst scm hans almene orientering i det læste stof.

Tilvalgsfag: Til den *skriftlige* prøve forelægges

der eksaminanden en tekst på fremmedsproget på 3½ side. Til prøven gives 5 timer. Godkendt ordbog må. benyttes. Prøven består af 4 dele:

1) Et kort selvstændigt referat på fremmedsproget af den forelagte tekst (maksimalt 200 ord) og i tilknytning hertil besvarelse af enkelte spørgsmål af indholdsmæssig art.
2) En oversættelse fra dansk til fremmedsproget af en ikke for let tekst på maksimalt 140 ord, der har indholdsmæssig tilknytning til den forelagte tekst.
3) En sproglig opgave i tilknytning til den forelagte tekst (indsætningsopgave, afledningsøvelser og lignende).
4) En fri besvarelse på fremmedsproget af et af 4 opgivne spørgsmål på mindst 200 ord. Et af disse 4 spørgsmål er forsynet med disposition.

Den *mundtlige prøve:* Der opgives 150 sider (fortrinsvis af det i 3. og 4. semester læste). Prøven består af 3 dele:

1) En ulæst nutidig prosatekst på ca. 1/2 side. Der gives eksaminanden en forberedelsestid. Hjælpemidler må ikke benyttes.
2) Et stykke på ca. ½ side af de opgivne tekster.
3) En kort drøftelse af et spørgsmål inden for det laboratoriemæssigt læste stof.

Teksterne oplæses, og i tilknytning hertil prøves eksaminandens forståelse i samtaleform. Oversættelse - hel eller delvis - kan indgå i eksaminationen ved den ene af teksterne. Der lægges vægt på såvel eksaminandens forståelse af den forelagte tekst som hans almene orientering i det læste stof.

Stk. 4. Karakterer:

Fællesfag: Der gives én karakter, hvor resultatet af den skriftlige og den mundtlige prøve tæller lige. Karaktererne fra den skriftlige og den mundtlige prøve angives på eksamensbeviset.

Tilvalgsfag: Der gives 2 karakterer, én for den skriftlige og én for den mundtlige prøve.

§ 26. 2. fremmedsprog (engelsk eller tysk).

Formålet med undervisningen er i første række en fortsat opøvelse af læse- og talefærdighed, idet der dog i det daglige arbejde gives eleverne en vis opøvelse i at udtrykke sig skriftligt. Samtidig sigtes der gennem læsning af fortrinsvis nutidige tekster mod at give eleverne et indtryk af den kultur, der benytter engelsk eller tysk som udtryksmiddel.

Stk. 2. Undervisningen:

Intensivt læses 75 sider, og ekstensivt læses mindst 200 sider.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Der opgives det intensivt læste. Prøven består af 2 dele:

1) En ulæst nutidig prosatekst på ca. ½ side. Der gives eksaminanden en forberedelsestid. Hjælpemidler må ikke benyttes.
2) Et stykke på ca. 1/2 side af de opgivne tekster.

Begge tekster oplæses, og i tilknytning hertil prøves eksaminandens forståelse i samtaleform. Oversættelse - hel eller delvis - kan indgå i eksaminationen ved den ene af teksterne. Der lægges vægt på såvel eksaminandens forståelse af den forelagte tekst som hans almene orientering i det læste stof.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 27. 3. fremmedsprog (fransk).

Formålet med undervisningen er at give eleverne sådanne forudsætninger, at de dels kan læse og forstå en ikke for svær moderne fransk tekst, dels kan opfatte det talte sprog og selv udtrykke sig mundtligt på fransk i en almindelig samtale om et ikke for svært emne. I tilslutning til de læste tekster gives der en orientering om væsentlige sider af fransk kulturliv.

Stk. 2. Undervisningen:

Intensivt læses 75 sider udover en begynderbog, og ekstensivt læses ca. 100 sider.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Til eksamen opgives det intensivt læste bortset fra begynderbogen. Prøven består af 2 dele:

1) Oplæsning og oversættelse af en ulæst, ikke for svær nutidig prosatekst på ca. ½ side. Der gives eksaminanden en forberedelsestid. Hjælpemidler må ikke benyttes.
2) Oplæsning og eventuel oversættelse af et stykke på ca. ½ side af de opgivne tekster. Eksaminandens sprogfærdighed prøves i en samtale med udgangspunkt i teksten.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 28. Russisk.

Undervisningen og eksamen foregår efter en af undervisningsdirektøren godkendt plan.

§ 29. Spansk.

Undervisningen og eksamen foregår efter en af undervisningsdirektøren godkendt plan.

§ 30. Samfundsfag.

Formålet med undervisningen er at give ele-

verne kendskab til det samfund, de lever i. Herudover tilstræbes det, navnlig i tilvalgsfaget, at give eleverne interesse for og færdighed i selvstændigt og kritisk at arbejde videre med at uddybe og ajourføre deres viden på disse områder.

Stk. 2. Undervisningen omfatter følgende stofområder:

1) Familien.
2) Befolkningsforhold.
3) Samfundet og erhvervslivet. Erhvervsorientering. Den økonomiske og sociale struktur.
4) Kulturelle forhold. Uddannelsesorientering.
5) Politiske idésystemer og gruppedannelser.
6) Folkestyrets opbygning og funktion.
7) Danmark og udlandet. International politik.

Endvidere gennemgås i tilknytning til dette fag almen studieteknik.

Fællesfag: Af ovennævnte områder behandles område 3 og 4 udførligt. Herudover vælger lærer og elever endnu nogle områder til udførlig behandling. De øvrige områder behandles i hovedtræk. Til almen studieteknik anvendes 4 timer i begyndelsen af 1. semester. Til studie- og erhvervsorientering anvendes 12 timer fordelt over 1. og 2. semester.

Tilvalgsfag: Hver elev vælger i samråd med læreren et eller flere af ovennævnte områder, som gøres til genstand for en uddybet behandling. Der vælges fortrinsvis områder, som ikke har været udførligt behandlet i fællesfaget.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Der opgives det læste stof. Der gives ét spørgsmål, der er så bredt formuleret, at der under eksaminationen er anledning til at komme ind på forskellige sider af emnet. Spørgsmålet kan være ledsaget af tekst, billeder eller andet kildestof. Der gives en forberedelsestid. Undervisningsdirektøren kan godkende, at prøven aflægges i form af et gruppearbejde. Den enkelte elev skal dog, om han ønsker det, have adgang til at blive eksamineret individuelt efter foranstående regler.

Stk. 4. Der gives én *karakter*.

§ 31. Sang og musik.

Fællesfag (Sang): Formålet med undervisningen i faget sang er at delagtiggøre eleverne i de musikalske værdier, at styrke og udvikle deres musikalske evner og bibringe dem en forståelse af sang som et kunstnerisk udtryksmiddel. Endvidere er det af betydning gennem en række fællesopgaver af interessevækkende indhold at give eleverne fællesoplevelser, der samtidig fremmer samarbejdsevnen, og gennem beskæftigelse med fagets forskellige aspekter at give sang og musik en naturlig plads hos den enkelte elev.

Tilvalgsfag (Sang og musik): Formålet med undervisningen i sang og musik er gennem udbygning og udvidelse af det i fællesfaget opnåede grundlag og gennem forstærket selvstændig musikudøvelse at videreudvikle elevernes musikalitet.

Stk. 2. Undervisningen:

Fællesfag: Hovedvægten lægges på sang, det være sig såvel enstemmig sang som kanons og lettere flerstemmige satser. Der lægges vægt på den koriske stemmepleje og i den udstrækning, det er muligt, også på den enkelte elevs stemmetekniske problemer. Ud fra musikeksempler gives orientering i elementær musiklære, således at eleverne gennem deres erhvervede kendskab til de elementære rytmiske og melodiske former kan anvende nodebilledet som hjælp ved tilegnelse af nyt melodistof. Musikværker eller uddrag heraf gennemgås, hvor en sådan gennemgang på naturlig måde kan indgå i den undervisningsmæssige sammenhæng.

Tilvalgsfag: Undervisningen omfatter: sang, instrumentalspil, musik- og hørelære samt musikorientering. Undervisningen i sang omfatter såvel solosang og enstemmig fællessang som flerstemmige satser. Undervisningen i instrumentalspil kan vælges inden for alle almindelige orkesterinstrumenter samt klaver, guitar og blokfløjte. Musik- og hørelærens emner er treklange, modulation, formlære og analyse af melodier. I musikorientering gennemgås en række værker eller enkeltsatser, hvis musikhistoriske baggrund og fremherskende træk med hensyn til stil, form, tematisk materiale, instrumentation m.m. belyses.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig.

Fællesfag:

A. Kursuselever: Der prøves i en opgave fra årets pensum og i en opgave inden for et selvvalgt pensum af 10 sange. Sidstnævnte opgave kan efter elevernes eget valg erstattes af en gruppefremførelse af en flerstemmig sats, hvori også instrumentalt indslag kan indgå. Det selvvalgte pensum godkendes af kursus. Gennem en samtale med udgangspunkt i en af opgaverne prøves elevens kendskab til musiklærens discipliner. Der gives en forberedelsestid til de to opgaver.
B. Andre eksaminander: Der prøves i 2 opgaver inden for et pensum af mindst 20 af eksaminanden opgivne sange. Gennem en samtale med udgangspunkt i en af opgaverne

prøves eksaminandens kendskab til musiklærens discipliner. Der gives en forberedelsestid til de to opgaver.

Tilvalgsfag:

A. Kursuselever: Der gives 4 spørgsmål:

1) Der prøves i en opgave fra årets pensum og i en opgave inden for et selvvalgt pensum af 10 sange. Den sidstnævnte opgave kan efter elevernes eget valg erstattes af en gruppefremførelse af en flerstemmig sats, hvori også instrumentalt indslag kan indgå. Det selvvalgte pensum godkendes af kursus.
2) Instrumentalspil: en af eleven selv valgt opgave inden for årets pensum.
3) Ukendt melodi indøves - gerne med brug af instrument.
4) Musikorientering: Gennem samtale redegøres for en i årets løb gennemgået kompositions form, temaer, stil m.m.

Til punkterne 1, 3 og 4 gives der en forberedelsestid.

B. Andre eksaminander: Der gives 4 spørgsmål:

1) Der prøves i 2 opgaver inden for et pensum af mindst 20 af eksaminanden opgivne sange. Gennem en samtale med udgangspunkt i en af opgaverne prøves eksaminandens kendskab til musiklærens discipliner.
2) Instrumentalspil: En af eksaminanden opgivet opgave.
3) Ukendt melodi indøves, gerne med brug af instrument.
4) Musikorientering: Eksaminanden opgiver 5 værker eller enkeltsatser og redegør gennem samtale for form, temaer og stil m.m. i et af disse.

Til punkterne 1, 3 og 4 gives der en forberedelsestid.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 32. Formning.

Fællesfag: Formålet med undervisningen er på naturlig måde at videreføre og uddybe folkeskolens formningsarbejder og give plads for mere modenhedsprægede holdninger til fagets stofområder.

Tilvalgsfag: Formålet med undervisningen er at udvide og uddybe det i fællesfaget skabte grundlag for såvel det praktiske som det teoretiske formningsarbejde og føre eleverne frem til forståelse af et kunstværks billedværdier samt i nogen grad til at kunne se dette som led i en udvikling.

Stk. 2. Undervisningen:

Fællesfag: Ud fra formningsdiscipliner som forestillings-, iagttagelses-, pynte-, mønster-, pensel- og bogstavformning samt klip, reportage, collage m.m. udføres elevarbejder inden for formningsområderne maleri og grafik. I forbindelse med elevernes arbejde med formningsområdet maleri sker en elementær indføring i de billedsproglige problemer, som de pågældende arbejder giver anledning til, således at eleverne bibringes en vis forståelse af væsentlige formelle forhold ved al billedformning.

Tilvalgsfag: De under fællesfaget allerede behandlede formningsdiscipliner inden for områderne maleri og grafik uddybes både praktisk-eksperimentelt og gennem læsning af faglitteratur. Herudover inddrages skulptur som nyt formningsområde, ligesom der i sammenhæng med elevernes udførelse af eget arbejde gives en egentlig indføring i kunstforståelse.

Stk. 3. Eksamen:

Fællesfag:

A. Kursuselever: De i årets løb udførte arbejder, herunder eventuelle gruppearbejder, fremlægges og bedømmes af lærer og censor.

B. Andre eksaminander: Eksaminanden meddeler, hvilke to formningsdiscipliner inden for områderne maleri, grafik og skulptur den pågældende har beskæftiget sig med ved! forberedelsen. Prøven omfatter:

1) Udførelse af et arbejde inden for et af de opgivne områder. Hertil gives 4 timer.
2) Redegørelse for det pågældende arbejde.

Tilvalgsfag:

A. Kursuselever:

1) De i løbet af de to år udførte formningsarbejder, herunder eventuelle gruppearbejder og eventuelle skriftlige arbejder, fremlægges og bedømmes af lærer og censor.
2) Eksamination i formningsteoretiske spørgsmål og kunstforståelse med udgangspunkt i et eller flere af elevens arbejder og i en eller flere reproduktioner og lignende. Der gives forberedelsestid med adgang til hjælpemidler.

B. Andre eksaminander: Eksaminanden meddeler, hvilke formningsdiscipliner inden for områderne maleri, grafik og skulptur den pågældende har beskæftiget sig med ved forberedelsen, og hvilken litteratur der er benyttet ved forberedelsen i formningsteoretiske spørgsmål og i kunstforståelse. Prøven omfatter:

1) Udførelse af et arbejde inden for et af områderne maleri, grafik eller skulptur. Hertil gives 4 timer.
2) Redegørelse for det pågældende arbejde.
3) Eksamination i formningsteoretiske spørgsmål og kunstforståelse med udgangspunkt i reproduktioner og lignende. Der gives forberedelsestid med adgang til hjælpemidler.

Stk. 4. Karakterer:

Fællesfag: Der gives én karakter.

Tilvalgsfag:

A. Kursuselever: Der gives én karakter på grundlag af to enkeltkarakterer, der har samme vægt.
B. Andre eksaminander: Der gives én karakter på grundlag af to enkeltkarakterer, der har samme vægt, og hvoraf en gives for udførelse af formningsarbejdet og en for redegørelsen for arbejdet samt eksamination i formningsteoretiske spørgsmål og kunstforståelse.

§ 33. Legemsøvelser.

Formålet med undervisningen er ved hjælp af alsidige legemsøvelser at opøve elevernes bevægelsesfunktioner, at styrke deres muskler, at bringe dem i god kondition og i det hele at fremme en harmonisk legemsudvikling samt at lære dem glæden ved og betydningen af at være fysisk aktiv og i god form og derved stimulere dem til at fortsætte med legemsøvelser efter endt kursustid.

Stk. 2. Undervisningen omfatter almen træning og specialdisciplinerne gymnastik, boldspil og atletik med følgende indhold:

Almen træning:

1) Der arbejdes med konditions- og styrketræning og med opøvelse af leddenes naturlige bevægelighed.
2) Der indøves opvarmningsprogrammer, der benyttes som indledning til timerne i de forskellige discipliner. Opvarmningsprogrammerne skal indeholde løbeøvelser og et passende udvalg af andre øvelser for de større led og muskler.
3) Der undervises i rigtig arbejdsteknik ved naturlige bevægelser og stillinger, bl.a. ved specielle øvelser i løfte- og bæreteknik.
4) I de sidste semestre bør eleverne indøve hver et selvstændigt træningsprogram.

Gymnastik: Der arbejdes med rytmisk gymnastik, eventuelt med musikledsagelse og anvendelse af småredskaber, samt med et passende udvalg af redskabsøvelser. Eleverne instrueres i modtagning.

Boldspil: Hovedvægten lægges på et eller to af de store boldspil (fodbold, håndbold, basketball og volleyball) med et passende udvalg af de dertil hørende tekniske og taktiske forøvelser.

Atletik: Der lægges vægt på de grundlæggende elementer i løbe-, spring- og kasteteknikken, og der arbejdes med et passende udvalg af skoleidrætsmærkets øvelser.

Stk. 3. Der afholdes *eksamen* i almen træning og gymnastik. Kursuselever prøves klassevis. Der kan vises selvstændigt valgte øvelser, for de mandlige eksaminanders vedkommende især under de nedennævnte punkter 2-3. Andre eksaminander prøves i selvvalgte øvelser. Prøven omfatter:

A. For kvindelige eksaminander.

Almen træning: Et alsidigt opvarmningsprogram, herunder gang og løb.

Gymnastik:

1) En afdeling rytmiske øvelser, hvor legemets større muskelgrupper og led deltager, og hvor balancemomentet spiller en rolle. Der lægges vægt på fri afspændt holdning.
2) Redskabsøvelser, hvori indgår et passende udvalg af spring, behændigheds- og hævøvelser.

B. For' mandlige eksaminander.

1) Gang og løb og en serie rytmisk prægede øvelser.
2) Styrketræning for de vigtigste muskelgrupper.
3) Redskabsøvelser. Ved bedømmelsen lægder vægt på såvel alsidigheden i øvelsesvalget som de enkelte øvelsers sværhedsgrad og udførelse.

Stk. 4. Der gives én *karakter,* der fastsættes på følgende måde:

A. Kursuselever: I discplinerne boldspil og atletik giver læreren en standpunktskarakter, hvori indgår et almindeligt indtryk af elevens dygtighed i de to discipliner samt for atletiks vedkommende resultatet af prøver i mindst et løb, et spring og et kast. Ved den i stk. 3 omhandlede prøve gives der én karakter. Den endelige karakter fastsættes af censor og lærer.
B. Andre eksaminander: Karakteren gives på grundlag af prøven.

§ 34. Fysik.

Undervisningen deles i et *forkursus* (2 timer i 2. semester) og et *hovedkursus* (5 timer i 3. semester og 6 timer i 4. semester).

Forkursus:

Formålet med undervisningen er gennem en række laboratorieøvelser at fæstne og uddybe kendskabet til simple fysiske fænomener og deres lovmæssigheder samt at indøve elementær måleteknik.

Hovedkursus:

Formålet med undervisningen er at bibringe eleverne forståelse af den klassiske fysisks grundlag og give en orientering i visse af fysikkens vigtigste afsnit samt at opøve eleverne i opstilling, løsning og numerisk behandling af enkle fysiske problemer.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

Forkursus:

En række laboratorieøvelser inden for områder, der i store træk er kendt af eleverne. I forbindelse hermed opøves elevernes evne til at omgås og aflæse måleinstrumenter, behandle forsøgsresultater og vurdere deres nøjagtighed. De behandlede fysiske begreber og størrelser defineres under anvendelse af Si-systemet. Eleverne skriver journal over egne forsøg og udarbejder rapporter over centrale øvelser eller forsøgsrækker. Følgende emner behandles:

Metoder til måling af masse, kraft, længde og længdeændring, rumfang og rumfangsændring, vinkel og vinkelændring, små tidsintervaller - Strækning, bøjning og snoning - Nogle øvelser af tilsvarende grundlæggende karakter inden for varmelære (f.eks. elementær termometri, gaslovene, bestemmelse af standardmassefylde, fugtighedsmåling) og eventuelt elektricitetslære (f.eks. måling af strøm, spænding og modstand). Udover øvelser vedrørende grundlæggende målinger kan der udføres enkelte iagttagelsesøvelser over mere komplicerede fænomener.

Hovedkursus:

Teori, demonstrationsforsøg, elevøvelser og opgaveregning. Eleverne skriver journal over egne forsøg og udarbejder rapporter over centrale øvelser eller forsøgsrækker. Der skal i alt udarbejdes 10 rapporter på forkursus og hovedkursus. Følgende emner behandles:

a) Hvile og bevægelse, inertialsystemer, hastighed ved retliniet bevægelse (jævn og ujævn), acceleration, jævnt varierende retliniet bevægelse - Masse, bevægelsesmængde, kraft, tryk, vektorer — Newtons love, impulssætningen — Jævn cirkelbevægelse - Massetiltrækning, tyngdekraft på forskellige steder af jordens overflade, det frie lodrette fald, det frie lodrette skud - Gnidning mellem to faste, plane flader i hvile og under bevægelse - Kraftens arbejde og arbejdshastighed (effekt), anvendelse på almindeligt forekommende bevægelser - Energibegrebet, potentiel og kinetisk energi, mekanikkens energisætning - Harmonisk svingning.

b) Elementær bølgelære (hastighed, bølgelængde og frekvens) på grundlag af snor- og vandbølger. Bølgers interferens, Huyghens princip.

c) Bestemmelse af termiske udvidelseskoefficienter - Kinetisk molekylteori - Varmeteoriens første hovedsætning med enkle, karakteristiske eksempler.

d) Elektrisk ladning (Coulombs lov) - Elektrostatisk felt og feltstyrke - Elektrisk potential — Elektrisk strøm i isolatorer og halvledere - Elektrisk strøm i metalliske ledere - Karakteristikker (I–V og V–I), ledningsevne og modstand - Måling af ledningsevne og modstand - Ohms love anvendt på enkle kredsløb (modstand i serie- og parallelopstilling) - Strømmens varmeudvikling, tekniske anvendelser, herunder glødelampen — Termisk elektronemission - Elektrisk strøm i luftarter - Magnetisk felt om strømførende leder - Strømførende leder i magnetfelt - Almene lovmæssigheder vedrørende elektromagnetisk induktion. — Eleverne skal opnå kendskab til risikoen ved arbejde med spændingsførende ledere.

e) Lysets brydning ved overgang luft-glas og luft-vand — Linseformlen for enkel, tynd linse — Luppen, luptyper — Mikroskopet.

f) Herudover vælger læreren frit et eller flere emner. Dette valgfrie pensum kan bestå af eksperimentelle, rent teoretiske eller blandede emner; det kan udgøre en helhed eller være opdelt i flere forskellige emner. Det valgfri pensum optager $^1/_4$ af det for hovedkursus fastsatte timetal.

Stk. 3. Eksamen er skriftlig og mundtlig.

Den skriftlige prøve: Der gives 4 timer til prøven. Pensum omfatter de obligatoriske emner fra hovedkursus. Prøven skal omfatte såvel lette kvantitative problemer som forståelsesproblemer, hvor eleven skal vise indsigt og kombinationsevne ved en kvalitativ besvarelse af spørgsmål. En af direktoratet udarbejdet formelsamling må benyttes.

Den mundtlige prøve:

A. Kursuselever: Der opgives det læste stof fra

hovedkursus. Elevens jounal og rapporter fremlægges. Der gives 2 spørgsmål:

1. spørgsmål gives i et emne, som er eksperimentelt behandlet. Der gives en forberedelsestid, hvor eleven kan gøre brug af egen journal og egne rapporter.

2. spørgsmål gives i et teoretisk emne. Der gives en forberedelsestid, hvorunder eleven kan gøre brug af lærebog og journal.

B. Andre eksaminander: Der opgives pensum svarende til hovedkursus. Eksaminanden oplyser ved indstilling til eksamen, hvilke valgfri emner han ønsker at opgive. Der fremlægges journal og rapporter fra det i § 2, stk. 2 nævnte laboratoriekursus eller fra andet godkendt laboratoriearbejde. Ved eksamen gives spørgsmål som under A.

Stk. 4. Der gives én *karakter,* hvor resultatet af den skriftlige og den mundtlige prøve tæller lige. Karaktererne fra den skriftlige og den mundtlige prøve angives på eksamensbeviset.

§ 35. Kemi.

Formålet med undervisningen er at bibringe eleverne kendskab til kemiske arbejdsmetoder, fænomener og love og at meddele eleverne et indtryk af kemiens anvendelse.

Stk. 2. Undervisningen omfatter:

Atomer, molekyler og ioner - Det periodiske system - Hydrogen - Oxygen - Carbonforbindelser - Elektrolyse — Redoxprocesser — Reaktionskinetik og ligevægtslære — Syrer og baser - Halogenerne - Svovl - Nitrogen - Brugsmetaller. Demonstrationsforsøg, teori, elevøvelser og opgaveregning indgår i undervisningen. Eleverne skriver journal over egne forsøg og udarbejder 10 rapporter over centrale øvelser eller forsøgsrækker. — Eleverne skal bibringes kendskab til risikoen ved arbejde med kemiske forbindelser og specielt advares mod temperatur- og trykfarlige forsøg og forsøg med særligt giftige stoffer.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Der opgives det læste stof. Kursuselevers journal og rapporter fremlægges. Andre eksaminander fremlægger journal og rapport fra det i § 2, stk. 2, nævnte laboratoriekursus eller fra andet godkendt laboratoriearbejde. Der gives 2 spørgsmål:

1. spørgsmål gives i tilknytning til en øvelse, som eleven har udført, og som gentages ved eksamen. Der gives en forberedelsestid, hvor eleven kan gøre brug af egen journal og egne rapporter.

2. spørgsmål gives i et teoretisk emne. Der gives en forberedelsestid, hvorunder eleven kan gøre brug af lærebog og journal.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

§ 36. Psykologi.

Formålet med undervisningen er

1) at give eleverne kendskab til grundlæggende principper for menneskets adfærd og dets oplevelsesverden,
2) at vise, hvordan psykologi som empirisk menneskekundskab tages i anvendelse på forskellige områder af samfundslivet, samt
3) at bidrage til, at eleverne får et objektivt og nuanceret syn på menneskelige forhold.

Stk. 2. Undervisningen omfatter følgende stofområder: Oplevelse af omverdenen - Motivation, behov og følelse - Indlæring - Udviklingspsykologi - Forskelle mellem mennesker - Socialpsykologi - Psykologiens anvendelse.

Stk. 3. Eksamen er mundtlig. Der opgives det læste stof. Der gives ét spørgsmål, som er så bredt formuleret, at der under eksaminationen er anledning til at komme ind på forskellige sider af emnet. Prøven skal især vise, om eksaminanden har indsigt i emnet, kan drage slutninger og sammenligninger samt er i stand til at anvende det lærte på nye problemer. Spørgsmålet kan være ledsaget af tekst, billeder eller andet materiale. Der gives en forberedelsestid. Undervisningsdirektøren kan godkende, at prøven aflægges i form af et gruppearbejde. Den enkelte elev skal dog, om han ønsker det, have adgang til at blive eksamineret individuelt efter de foran beskrevne regler.

Stk. 4. Der gives én *karakter.*

VII. Ikrafttræden og revision.

§ 37. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 1967.

Stk. 2. Højere forberedelseseksamen afholdes første gang i maj-juni 1969. Undervisningsdirektøren foranstalter eksamen afholdt i maj-juni 1968 og i december-januar 1968-69 i det omfang, det følger af reglerne om undervisningen, jfr. kap. II, og kan foranstalte eksamen afholdt i videre omfang i de nævnte eksamensterminer.

§ 38. Undervisningsdirektøren samler de erfaringer, der gøres med hensyn til de foranstående bestemmelsers virkning, og rejser senest i undervisningsåret 1969-70 spørgsmålet om en revision af bekendtgørelsen.

7. Bemærkninger til udvalgets forslag til bekendtgørelse.

Udvalget foreslår, at der udstedes én bekendtgørelse, der omfatter både regler om undervisningen på kursus og selve eksamensreg-1erne. Dette afviger fra praksis for gymnasiet, hvor man har en bekendtgørelse om undervisningen og en anden om eksamen, men ved den foreslåede fremgangsmåde opnår man, at bestemmelserne om de enkelte fag kan samles på ét sted, ligesom man kan undgå en del gentagelser.

Udkastet er opbygget sådan:

Kapitel I.	Højere forberedelseseksamens struktur.
Kapitel II.	Undervisningen på godkendte kursus til højere forberedelseseksamen (herunder statskursus) og kursernes vejledende virksomhed.
Kapitel III.	Indstilling til eksamen. Eksamensordningen.
Kapitel IV.	Karaktergivning m.v.
Kapitel V.	Bevis.
Kapitel VI.	Bestemmelser om de enkelte fag.
Kapitel VII.	Ikrafttræden og revision.

I udkastet er kun medtaget sådanne bestemmelser, som synes at have interesse for en større kreds, mens mere detaljerede eller tekniske forskrifter, navnlig om fremgangsmåden ved eksamens afholdelse, tænkes givet af vedkommende direktorat ved cirkulære eller lignende.

Man har betragtet det som faldende uden for udvalgets opgave at overveje kursernes organisation og give forslag til eventuelle regler om lærerråd eller til regler om elevråd i overensstemmelse med § 5, stk. 2 i loven om højere forberedelseseksamen. Man er dog i udkastet til bekendtgørelse gået ud fra, at lederen af et HF-kursus vil blive betegnet som rektor.

Ejheller har man ment at burde beskæftige sig med regler om optagelse på kursus (eller bortvisning, som formentlig må kræve undervisningsdirektørens godkendelse). Det er på forhånd givet, at der ikke kan stilles krav om bestemte forudgående eksaminer ved optagelsen, og det vil formentlig være naturligt, at afgørelsen om optagelse træffes på grundlag af oplysninger om ansøgernes skolegang, deltagelse i anden undervisning, eventuelle eksaminer og beskæftigelse og et indtryk af deres modenhed i almindelighed. Afgørelsen kan tænkes truffet af:

1) Et centralt optagelsesnævn for alle HF-kursus,
2) lokale optagelsesnævn med repræsentanter for lokale skolevæsener, lokale HF-kursus m.v. eller
3) de enkelte HF-kursus.

I alle tilfælde forekommer det hensigtsmæssigt, at der foretages en central registrering af alle ansøgninger og optagelser.

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser:

Til § 1.

I stk. 2 angives det, hvad uddannelsen omfatter for den enkelte. Der kræves et minimum af tilvalgsfag, der sikrer, at eksaminanden har forberedt sig på et videregående niveau i mindst ét fag, og derigennem, at hans uddannelse har omfattet en passende fordybelse i et eller flere stofområder. Pointstallene svarer til fagenes samlede antal semestertimer efter timeplanen for kurserne.

Bestemmelsen i stk. 3 om kemi som forudsætning for valg af fysik eller tilvalgsbiologi skal sikre, at eksaminanderne har den kemiske grundviden, som er forudsat i undervisningsplanerne for de to andre fag. Eksaminander, der har erhvervet de nødvendige forudsætninger i kemi på anden måde, vil i givet fald kunne få dispensation efter § 9. - Forkursus i fysik består af en række øvelser, som man finder det rigtigst, at også de, der vælger kemi uden fysik, deltager i. Man har dog ikke villet gøre forkursus obligatorisk for eksaminander, der vælger kemi sammen med biologi.

Fritagelse for kristendomskundskab er en konsekvens af den tilsvarende regel i loven.

I stk. 5 slås sammenstyknings- og udbygningsprincipperne fast.

Til § 2.

Undervisningsdirektøren tænkes tillagt samme beføjelser, som direktoraterne har vedrørende eksaminer og undervisning i folkeskolen og gymnasieskolen.

På de i stk. 2 nævnte laboratoriekursus skal »selvstuderende« kunne gennemføre de obligatoriske øvelser i eksperimentelle fag under vejledning. Afholdelse af sådanne kursus bør formentlig være en central opgave, da deltagerne bør kunne samles fra hele landet eller større dele af det.

Til § 3.

Paragraffen handler om kursusundervisningens organisation.

Timeplanen i stk. 1 betragtes som bindende for kurserne, medmindre de har fået dispensation efter § 2.

Ved opstilling af timeplanen har man søgt at begrænse nødvendigheden af valg i 1. semester mest muligt. Eleverne må allerede ved 1. semesters begyndelse tage stilling til, om de vil læse 3. fremmedsprog, og til, om de vil læse matematik i udvidet omfang, men dels tænker man sig, at kurserne gennem orienteringsmøder og ved personlig vejledning allerede i forbindelse med indmeldelsen hjælper eleverne med at træffe dette valg, dels skulle der være gode muligheder for at ændre valget inden 2. semesters begyndelse, jfr. § 5, stk. 3 om supplerende undervisning.

Russisk og spansk tænkes foreløbig kun at skulle forekomme efter godkendelse i hvert enkelt tilfælde på grundlag af en undervisningsplan og oplysning om, hvem der skal undervise.

I tilknytning til stk. 3 bemærkes, at der ved gennemsnitsberegningen må tages rimeligt hensyn til, at holdene i eksperimentelle fag *skal* deles, når de kommer over en vis størrelse.

Muligheden efter stk. 5 for at undervise til den lille latinprøve tænkes fulgt op af en ændring af bekendtgørelsen af 1964, så denne prøve kan afholdes ved HF-kurserne. Man finder det rimeligt, at den lille latinprøve kan tages i forbindelse med HF-eksamen, navnlig hvis denne bliver adgangsgivende til uddannelser, der kræver latinprøven.

Til § 4.

Betydningen af den delvise fritagelse efter stk. 1 er, at den pågældende ikke mister de lettelser, der gives kursuselever ved eksamen på grund af den særlige kursusforberedelse. Man har ikke fundet det nødvendigt at sige udtrykkeligt i bestemmelsen, at elever med kemi som tilvalgsfag under samme forudsætninger kan fritages for forkursus i fysik.

Efter stk. 2 kan rektor fritage for undervisning med den virkning, at der heller ikke aflægges eksamen i det eller de pågældende fag. Bestemmelsen vedrører kun de fag, hvis karakterer ikke indgår i beregningen af, om eksamen er bestået. Fritagelse for andre fag kan kun gives af undervisningsdirektøren (efter § 9).

Stk. 3 er en konsekvens af den tisvarende regel i loven.

Til § 5.

I stk. 2 fastslås der en pligt til regelmæssige drøftelser mellem lærerne. I bemærkningerne til de enkelte fag er der nævnt nogle felter, hvor et løbende samarbejde eller en fælles planlægning er nødvendig. Nødvendigheden gælder fag som historie - samfundsfag - geografi - biologi — psykologi — kristendomskundskab, men også mellem andre fag kan der være berøringspunkter eller overlapningsmuligheder, som man på forhånd må tage stilling til, ligesom man gennem det organiserede lærersamarbejde må tilstræbe at opdyrke fagenes muligheder for at styrke hinanden.

Til § 6.

Det er et grundlæggende synspunkt, at HF-uddannelsen foruden på en undervisningsmæssig forberedelse må bygge på en gennemført *vejledning* af den enkelte elev — under hensyn til de forventede store forskelle i elevernes alder og foruddannelse og til de mange valgmuligheder i HF-uddannelsen i forbindelse med det kortvarige undervisningsforløb.

En del af elevernes behov for vejledning og bistand er af faglig art og må tilgodeses af faglærerne. Det drejer sig f.eks. om hjælp vedrørende overflytning til højere niveau, råd med hensyn til selvlæsning eller udarbejdelsen af større opgaver. Faglærerne bør også give vejledende karakterer, som dog kun tænkes meddelt eleverne, hvis de ønsker det.

Ud over denne faglige vejledning og hjælp må der være adgang for eleverne til en mere

almen vejledning, der primært tager sigte på valgproblemerne under forløbet af HF-undervisningen og forberedelsen til det videre studie- eller erhvervsvalg. Valgforberedelsen kan dog ikke adskilles skarpt fra på den ene side den fagligt betonede vejledning, på den anden side en rådgivning af mere almenmenneskelig karakter vedrørende f.eks. økonomiske, sociale og tilpasningsmæssige problemer, idet løsningen af sådanne spørgsmål ofte er forudsætningen for den studiemæssige fremgang.

I forbindelse med *samfundsfag* (§ 30) skal der gives en egentlig undervisning i *studie- og erhvervsorientering*, hvortil slutter sig arrangementer af valgforberedende art som virksomhedsbesøg, erhvervspraktik og informationsmøder. Gennem disse kollektive vejledningsforanstaltninger, der må tilrettelægges i nøje forbindelse med den individuelle studievejledning, eventuelt gennem personfællesskab, skulle en stor del af eleverne kunne løse deres valgproblemer uden i større omfang at behøve individuel vejledning.

Til § 7.

I denne § pålægges der kurserne en vejledningspligt udadtil for dem, der vil forberede sig til eksamen ved selvstudium, og som normalt vil have brug for faste holdepunkter ved tilrettelæggelsen af deres arbejde eller for rene oplysninger. Man finder det i overensstemmelse med intentionerne i HF-loven at skabe et praktisk rådgivningsapparat, så den principielle frihed for at følge kursusundervisning ikke bliver illusorisk.

Til § 8.

Aldersbetingelsen i stk. 1, punkt 1 følger af loven.

Indstillingsblanketten tænkes udarbejdet så udførligt, at alle nødvendige oplysninger og påtegninger fra kursus automatisk kommer med.

Som ledsagende attestationer kan nævnes: dåbsattest, attestation for eventuel dispensation, for godkendelse af andet laboratoriearbejde end det, der indgår i kursusundervisningen eller laboratoriekurserne, attestation for eventuelle tidligere aflagte HF-prøver, bevis for udmeldelse af folkekirken.

Baggrunden for bestemmelsen i stk. 4 er, at der kan tænkes kursus, som ikke har alle tilvalgsfagene (med dispensation efter § 2).

Man anser det ikke på forhånd for nødvendigt at sætte en grænse for, hvor mange gange man kan indstille sig til eksamen, da den personlige vejledning antagelig vil være tilstrækkelig til at holde fleregangsindstillingerne inden for et rimeligt omfang. Det er dog muligt, at man på grundlag af de praktiske erfaringer bliver nødt til senere at indføre et maksimum.

Til § 9.

Stk. 1 svarer til den gældende ordning om studentereksamen ved tillægseksamen til andre eksaminer. Vurderingen af, om en eksamen skal give adgang til fritagelse, må bero på en nærmere undersøgelse af de forskellige eksaminers indhold for så vidt angår de enkelte fag.

I stk. 2 gives der undervisningsdirektøren en dispensationsbemyndigelse, der svarer til det sædvanlige ved andre eksamensordninger.

Til § 10.

Reglen i stk. 2 medfører, at en kursuselev, der har forsømt undervisningen - af sygdom eller andre grunde - i betydeligt omfang, er afskåret fra at få de lempelser for kursuselever, der følger af reglerne om flere af de enkelte fag. Dette skyldes, at lempelserne er begrundet i den garanti, kursusundervisningen betyder for, at eksaminanderne har været stoffet igennem. Da semesterordningen i kursusundervisningen betyder, at en sygdomsperiode kan ramme de forskellige fag meget forskelligt, må det gøres op for hvert fag for sig, om betingelserne for lempelserne er opfyldt. Hvad der nøjagtigt kræves i denne henseende, må eventuelt præciseres af direktoratet, når man har indhentet erfaringer i en periode - det vil f.eks. være vanskeligt at sætte et maksimum for forsømmelser som ved studenterkursus (25 dage), da man i HF netop tænker sig virkningen af forsømmelser afhjulpet mest muligt gennem individuel vejledning og eventuel støtteundervisning. Med betingelsen »på tilfredsstillende måde« tilsigter man at udelukke sådanne elever fra »kursusstatus«, som ikke har ydet det arbejde, der er en forudsætning for, at man kan få udbytte af undervisningen.

Til § 11.

De her foreslåede specialeopgaver, der tænkes at indgå i eksamen for kursuselever og eventuelt for sådanne andre eksaminander, der forbereder sig i nært samarbejde med et kursus, er et led i forsøget på at gøre HF til en

eksamen, der i særlig grad måler eksaminandernes studieegnethed. De to specialeopgavefag **kan** vælges inden for hele fagrækken, altså både i fællesfag og tilvalgsfag. Bestemmelsen må ses i sammenhæng med § 3, stk. 4 om to gange en uges frihed for kursuselever. De pågældende uger skal bruges til den egentlige udarbejdelse af opgaverne, men eleverne kan forinden have arbejdet med det pågældende fagområde.

Ved bedømmelsen bør hovedvægten lægges på eksaminandens faglige viden og metode.

Af § 18 fremgår det, at karaktererne i specialeopgaverne oplyses særskilt på eksamensbeviset.

Til § 12.

Eksamensterminerne stemmer med semesterordningen på kursus. Stk. 1, 2. punktum gør det muligt at begrænse vintereksamen til de fag, der i kursusundervisningen afsluttes i 3. semester, hvis dette skulle være ønskeligt. - Til gengæld for de halvårlige eksamensterminer tænker man sig ikke afholdt sygeeksamen i HF. Eksaminander, der ikke har bestået eksamen, vil kunne aflægge prøve - eller prøver - igen efter et halvt års forløb.

Til §§ 13-15.

Bestemmelserne svarer til eksamensreglerne for andre eksaminer, bortset fra at en række detaljer er udskudt til regulering ved cirkulære.

Til § 16.

Man foreslår, at der ikke gives ordenskarakterer ved de skriftlige prøver, og har derfor ikke medtaget nogen bestemmelse om udregning af en samlet ordenskarakter.

Af hensyn til ensartetheden i bedømmelsen af de skriftlige opgaver foreslår man, at disse bedømmes af de to censorer, men sådan at læreren kan kræve forhandling om bedømmelsen. Man har overvejet, om bedømmelsen burde foretages af læreren og en censor, sådan at ensartetheden søgtes sikret gennem en forcensur, men man anser det for tvivlsomt, om denne fremgangsmåde vil være anvendelig ved prøver på HF's niveau. - Spørgsmålet om bedømmelsen ved de skriftlige prøver bør tages op til revision, når man har tilstrækkelige erfaringer at bygge på.

Til § 17.

Som anført i betænkningens afsnit 4.11 (side 16) har udvalget efter at have overvejet andre muligheder fundet det rigtigst at foreslå samme bestå-betingelser for HF, som gælder for realeksamen og studentereksamen. Specielt om sang og formning bemærkes:

Efter HF-lovens § 7, stk. 1 indgår resultatet af prøver i disse fag ikke i beregningen af, om eksamen er bestået. Udvalget har imidlertid fundet det meget ønskeligt, at fagene kan vælges i udvidet omfang på linie med andre tilvalgsfag, og da de som tilvalgsfag ikke er obligatoriske, anser man ikke den foreslåede ordning for stridende mod lovbestemmelsen. - Ordningen er parallel med den, der gælder for musik og musikspeciale i gymnasiet.

Udvalget har overvejet, om det bør kræves, at HF-prøver i »overskydende« tilvalgsfag skal være bestået - at karakteren skal ligge over et vist minimum - for at kunne påføres eksamensbeviset. Man vil imidlertid foretrække den i § 18 foreslåede ordning, hvorefter karakteren i alle tilfælde kan opføres på eksamensbeviset, hvis eksaminanden ønsker det.

Til § 18.

Bestemmelserne om attestation og bevis er udformet med hensyntagen til, at eksamen skal kunne sammenstykkes, og at der skal kunne aflægges prøve i »overskydende« tilvalgsfag. Eksaminander, der har aflagt prøve i sådanne fag, kan vælge, om de ønsker karakteren opført på eksamensbeviset - eventuelt et tidligere udstedt eksamensbevis — eller de vil have særskilt eller slet ingen attestation for prøven. Man foreslår de almindelige beståbetingelser for HF-eksamen anført på attestationsblanketten af hensyn til eventuelle arbejdsgiveres og andres muligheder for at vurdere karaktererne.

Til § 19. Dansk.

Undervisningen.

Man har tænkt sig undervisningen i de 4 semestre tilrettelagt efter nedenstående plan. Enkelte af de i bekendtgørelsen omhandlede elementer af undervisningen er uddybet i planen.

1. semester:

A. Litteratur (der anvendes kun tekster og værker fra 1870 til nutiden):
   1) Arbejde med kortere tekster: 50 sider (minimum).
   2) Modelgennemgang af et værk ved læreren.

3) Læsning af ét hovedværk.
4) Supplerende læsning: to hele værker.

B. Grammatik: Indlæring af og funktionel anvendelse af ordlærens og syntaksens vigtigste begreber med dansk og latinsk terminologi i overensstemmelse med Undervisningsvejledning for folkeskolen II.

C. Svensk: Læsning af 5 sider (minimum) svensk med brug af lydbånd med henblik på gloseforståelse og sproglige forskelle fra dansk.

D. Mundtlig fremstilling.

E. Skriftlig fremstilling: Iagttagelsestekster (ofte avisstof) + korte skriftlige øvelser. - Hovedpunkter, der skal indøves: beretning (objektiv/subjektiv), referat, resumé, genstandsbeskrivelse og procesbeskrivelse.

2. semester:

A. Litteratur:

1) Fortløbende læsning af tekster fra oldtiden til 1720 (folkeviser og Kingo skal være repræsenteret), fra oplysningstiden (Holberg, Brorson og Ewald skal være repræsenteret) og fra den ældre romantik (Oehlenschläger, Grundtvig og Ingemann skal være repræsenteret): 40 sider (minimum).
2) Periodeoversigter ved læreren.
3) Lassning af ét hovedværk repræsenterende en af semestrets perioder.
4) Supplerende læsning: tre hele værker.

B. Grammatik: Funktionel vedligeholdelse af det i 1. semester lærte.

C. Norsk: Læsning af 10 sider (minimum) bokmål.

D. Mundtlig fremstilling.

E. Skriftlig fremstilling: Iagttagelsestekster (ofte avisstof) + korte skriftlige øvelser. - Hovedpunkter, der skal indøves: argumentation (f.eks. læserbrev), notatteknik, definition, sammenligning og vurdering. Desuden to almindelige stile.

3. semester:

A. Litteratur:

1) Fortløbende tekster fra den poetiske realisme og romantismen (Poul Martin Møller, Blicher og H. C. Andersen skal være repræsenteret), fra 40'erne og 50'erne (Paludan-Miiller skal være repræsenteret), fra naturalismen (J. P. Jacobsen, Pontoppidan og Herman Bang skal være repræsenteret, norske forfattere kan være repræsenteret) og 90'erne: 60 sider (minimum).
2) Periodeoversigter ved læreren.
3) Læsning af ét hovedværk repræsenterende en af semestrets perioder.
4) Supplerende læsning: tre hele værker.

B. Grammatik: Indlæring af og funktionel anvendelse af syntaktiske helheder og ledstilling (feltanalyse) i overensstemmelse med Undervisningsvejledning for folkeskolen II.

C. Ikke svensk og norsk.

D. Mundtlig fremstilling.

E. Skriftlig fremstilling:

1) Manuskript til 3 minutters foredrag med motiveret skrivesituation (for hvem skriver man?); at opbygge og udtrykke en mening (jfr. en avisleder).
2) Tre almindelige stile.

4. semester:

A. Litteratur:

1) Fortløbende læsning af tekster (forventet afsluttet ca. 1. marts) fra 1900-1918 (Johs. V. Jensen skal være repræsenteret), fra mellemkrigstiden 1918-1940 og fra tiden efter 1940: 75 sider (minimum).
2) Periodeoversigter ved læreren.
3) Læsning af et hovedværk fra en af semestrets perioder som laboratoriearbejde (individuelt eller i grupper) med indøvelse af studieteknik under vejledning med henblik på videregående uddannelse.
4) Supplerende læsning: to hele værker læst selvstændigt.
5) Afrunding, f.eks. ved essaylæsning.

B. Grammatik: Grammatisk analyse (feltanalyse) og indlæring og funktionel anvendelse af elementære stilistiske begreber.

C. Svensk (minimum 10 sider) og nynorsk (minimum 5 sider).

D. Mundtlig fremstilling.

E. Skriftlig fremstilling: Beskrivelse af et problem eller en sag med brug af skriftlige kilder; rapport fra laboratoriearbejdet; belysning af en litteraturhistorisk periode på grundlag af egen læsning.

Kommentarer til planen:

Litteratur:

I *1. semester* indføres eleverne i tekstlæsning, og der tilvejebringes et fælles grundlag at bygge

på i de følgende semestre. Der læses kun litteratur efter 1870, idet man ønsker, at det læste skal føles nærværende og vedkommende. Det er således muligt at begynde med lettilgængelige naturalistiske tekster og at præsentere eleverne for deres egen tids litteratur.

Ved modelgennemgang af et værk forstår man, at klassen til en bestemt dag har læst værket, der derefter gennemgås af læreren i foredragsform med fremdragelse af væsentlige sider af værket, eventuelt dets baggrund og lignende. Formålet er at demonstrere en metode, eleverne kan anvende for med udbytte at kunne tilegne sig værker ved selvlæsning. - Modelgennemgangen følges op med, at eleverne i løbet af semestret og de følgende tre semestre, alene eller i små grupper, selvstændigt læser i alt ti værker, der må være nogenlunde alsidigt udvalgt. Værkerne tænkes ikke læst overdrevent grundigt, men med en vis praktisk metode, der lægger vægt på det væsentlige. Valget af værker og igangsætning, gruppedannelse og lignende skal ske i samråd med læreren, ligesom denne må sikre sig, at det krævede antal værker virkelig er læst af eleverne.

Herudover læses i fællesskab ét hovedværk; det bør være repræsentativt for tidsperioden og kan med fordel læses i slutningen af semestret som afrunding af semestrets arbejde. Ved læsningen af et hovedværk bør vægten ikke lægges på detaljer, men læsningen bør forme sig som en gennemgang med debat vedrørende væsentlige sider af værket.

Litteraturundervisningen i *2., 3. og første halvdel af 4. semester* består foruden arbejdet med større værker i læsning af væsentlige tekster fra den danske litteratur (jfr. dog planen for 3. semester A 1) med vægten lagt på færdighed i at tilegne sig en tekst. Den kronologiske tilrettelæggelse af læsningen kan give eleverne det første grundlag for periodefornemmelse. Denne fornemmelse underbygges af lærerens korte periodeoversigter. — Læsningen af hovedværker foregår som i første semester; det samme gælder den selvstændige læsning, jfr. dog følgende afsnit.

I *4. semesters sidste del* er det muligt at fordybe sig i en enkelt periode ved læsning af et hovedværk som laboratoriearbejde. — Der bør desuden søges bibragt eleverne en rimelig fæstnelse og uddybning af deres periodefornemmelse samt nogen indsigt i sammenhæng mellem perioderne. Dette kan f.eks. ske ved læsning af og drøftelser ud fra let tilgængelige litteratur-, kultur- og idéhistorisk oplysende essays og essayagtige tekstbrudstykker af samtidige eller senere skribenter, gennemgået kronologisk med hensyn til stoffet. Der kan eventuelt tages hensyn til svensk og norsk åndsliv samt til enkelte hovedtræk af europæisk åndsliv.

Grammatik:

Grammatikkens grundbegreber samt færdighed i grammatisk analyse (feltanalyse) indøves. Den elementære grammatik er i HF primært et redskabsfag, men bør — i 4. semester suppleret med elementære stilistiske begreber - inddrages i litteraturundervisningen, hvor den kan støtte den sproglige forståelse.

Svensk og norsk:

Her tilstræbes det fornødne sproglige kendskab til gloser og udtale, der gør forståelsen af skrevet og talt svensk og norsk mulig. I undervisningen anvendes lydbånd.

Skriftlig fremstilling:

Der er tilrettelagt en systematisk og progressiv undervisning. Iagttagelsestekster er tekstprøver (avisartikler, essays og lignende), der iagttages for at få konstateret det karakteristiske ved referat o.s.v. Iagttagelsen følges op af en praktisk øvelse, som rettes af læreren. De enkelte tankeprocesser, der indgår i en normal dansk stil, er her tænkt indøvet enkeltvis og således, at man går fra det enkle til det sværere for at ende med mere komplicerede opgaver.

Der skal lægges vægt på korrekt ortografi og tegnsætning.

Nedenfor gives et forslag til fordeling af undervisningstimerne på de enkelte elementer i undervisningen. Der er regnet med 15 effektive uger i 1., 2. og 3. semester og ca. 13 i 4. semester. Forslaget er udelukkende tænkt som *vejledning.*

	1. sem. (4 timer ugtl.)	2. sem. (3. timer ugtl.)	3. sem. (3 timer ugtl.)	4. sem. (6 timer ugtl.)
A. Litteratur.				
1) Tekstlæsning . .	30	18	20	30
2) Modelgennemgang/Periodeoversigter	2	5	5	5
3) Hovedværkslæslæsning.	8	8	8	8
4) Selvstændig læsning.				
5) Afrunding				20
B. Grammatik.	5	2	5	5
C. Svensk og/eller norsk.	5	5		7

D. Mundtlig fremstilling				
E. Skriftlig fremstilling	10			
	60	45	45	80

Vejledning af eleverne.

Efter bekendsgørelsesforslaget og den foranstående plan kræves der et omfattende vejledningsarbejde af læreren. Vejledning vil navnlig være nødvendig i forbindelse med elevernes selvstændige læsning og deres arbejde med skriftlig fremstilling, men eleverne bør - enkeltvis eller i grupper — kunne rådføre sig med læreren om et hvilket som helst danskfagligt emne. Man anser det derfor for nødvendigt, at der udover de egentlige undervisningstimer afsættes timer for dansklæreren til rådgivningsarbejde.

Eksamen.

Vedrørende opgavetyperne i skriftlig prøve:

1. *Tekstopgave:* Eksaminanden skal tage stilling til — og opbygge en mening på grundlag af - en forelagt tekst.
2. *Manuskriptopgave:* Eksaminanden skal skrive manuskript til et foredrag over et emne, der vælges af ham selv inden for et nærmere angivet område - samt i et tillæg gøre rede for, hvem foredraget tænkes holdt for, og hvilken indflydelse dette har haft på udformningen af manuskriptet.
3. *Litterær opgave:* Eksaminanden skal skrive en opgave af essaytype, der på en nærmere angivet måde skal vedrøre hans skønlitterære læsning.
4. *Opgave i saglig orientering:* Eksaminanden skal ud fra en tænkt situation (som brevskriver, bladkorrespondent, afhandlingsforfatter el.a.) give en sagligt orienterende redegørelse for et nærmere angivet samfundsfagligt emne eller en aktuel begivenhed.
5. *Opgave i beskrivelse:* Eksaminanden skal give en ordnet beskrivelse af en person, en egn, et kunstværk, en bygning el.a. — eventuelt på grundlag af vedlagt illustration.

Den nærmere udformning af de enkelte opgavetyper på grundlag af ovenstående må foretages af den kommende opgavekommission.

Til § 20. Kristendomskundskab.

Undervisningen.

Til enkelte punkter i emnelisten bemærkes følgende vedrørende behandlingens omfang:

ad 3.a. Det nye Testamente. Tidsbaggrunden, dels i jødedommen, dels i hellenismen: Undervisningen kan f.eks. omfatte: Det sakrale kongedømme. Det enkelte menneskes isolation og deraf følgende drøm om sjælelig befrielse. Mysterie-religionerne. Stoicismen.

ad 3.c. Jesus. Hans liv. Hans virksomhed: Teksterne læses tematisk således, at man f.eks. belyser: Jesus som menneskesønnen og Messias. — Hans forhold til retfærdige og uretfærdige. — Hans tale om Guds rige. - Bjergprædikenen. — Syndernes forladelse og gode gerninger. — Underne. - At tro. - Jesu død og opstandelse.

ad 5. Den kristne tanke gennem tiderne og dens møde med andre ideer: Der gennemgås f.eks.: Kampen om forståelsen af Jesus. - Askese. - Kirke og stat. - Luthers oprør mod romerkirken. — Katolsk og luthersk syn på bibel, kirke og nadver. - Hvad er pietisme? - Hvad er Indre Mission? Hvori består Grundtvigs indsats? - Hvori består Kierkegaards indsats? - Hvad er liberal teologi? - Hvad er Tidehverv? - Kristendommens nutidssituation. - Den økumeniske bevægelse. - Marx' og Freuds religionsforklaring. - Kristendom og videnskab. - Det humanistiske og kristne menneskesyn.

Til § 21. Historie.

Undervisningen tænkes gennemført efter nedenstående plan.

1. semester:

a) Den klassiske oldtids historie. Enten Grækenlands eller Roms historie gennemgås i sammenhæng på grundlag af en fremstilling, der svarer til gymnasielærebøgerne (i nogle af dem findes der gode litteraturfortegnelser). Der lægges vægt på de sider af oldtidens historie, der i særlig grad har haft betydning for den efterfølgende europæiske historiske udvikling, og som stadig er en del af grundlaget for den europæiske kultur. Undervisningen bør omfatte arbejde med tekster og billedmateriale, der fortrinsvis anvendes til illustration. En enkelt eller flere perioder inden for Grækenlands eller Roms historie uddybes nærmere ved hjælp af tekster og billeder samt eventuelt en bredere fremstilling.

Nogle eksempler på perioder anføres nedenfor, men der gøres opmærksom på, at det blot er eksempler, og at der foreligger mange andre muligheder.

Grækenland: Minoisk kultur. Homerisk tid. Athen i storhedstiden. Den peloponnesiske krigs tid. Hellenismen.

Rom: Det ældste Rom. Den romerske middelhavsmagt. Den romerske republik. Republikkens fald og diktaturet. Romerfreden (30 f.Kr. til 180 e.Kr.). Senantikken (fra 180e.Kr.).

Hvilken periode der end vælges, er det vigtigt, at dens *kulturelle* sider fremhæves i den historiske sammenhæng.

For det supplerende stofs vedkommende kan der bl.a. peges på de billedhæfter, som er udgivet til brug i seminariet, gymnasiet og realafdelingen, samt på de kildehæfter, der er udgivet af Historielærerforeningen, eller andre tekster, navnlig uddrag af græske eller romerske historieskrivere. Der kan endvidere for dramaets og digtningens samt filosofiens vedkommende henvises til de udgaver, som anvendes i oldtidskundskabsundervisningen i gymnasiet. Der er udkommet og udkommer for tiden en del antologier, som indeholder velegnet materiale til undervisningen. Med hensyn til filosofien gøres der opmærksom på de idéhistorier, der anvendes ved seminarierne og gymnasierne.

b) Aktuel orientering i et rimeligt omfang, f.eks. ved hjælp af avisstof, aktuelt tidsskriftstof, Statistisk årbog, radio- og fjernsynsudsendelser eller lignende og gerne knyttet til større begivenheder i ind- og udland. Orienteringen må tilrettelægges således, at væsentlige problemer vedrørende forfatningsforhold, økonomiske og politiske systemer og sammenslutninger er velkendte for eleverne, når man i 3. og 4. semester kommer til en nærmere behandling af disse emner.

Som eksempler på områder for den aktuelle orientering kan nævnes: væsentlige sider af folketingets arbejde, arbejdsmarkedsforhandlinger, international politik, større internationale konferencer.

2. semester:

a) En periode af Nordens historie før 1900 eller en periode af verdenshistorien før 1900, hvori Nordens historie indgår.

1) Elever og lærer vælger i samråd et naturligt afgrænset, dog ikke for lille afsnit af historien før 1900, som behandles ud fra en bredere fremstilling, dels for at give eleverne kendskab til og forståelse af periodens politiske, økonomiske og sociale træk samt kulturforhold, dels for at give dem en baggrund for valget af en selvstændig opgave inden for perioden, jfr. nedenfor.

2) Inden for den valgte periode vælger eleverne i samråd med læreren hver en opgave, som de arbejder selvstændigt med — enkeltvis eller i grupper — under lærerens vejledning. Opgaverne bedømmes af læreren. Elevopgaverne kan være af politisk, økonomisk, social og kulturhistorisk art og må i så høj grad, det er muligt, bygge på historisk kildemateriale, f.eks. tekster, statistisk materiale, billeder og monumenter. Hvor de lokale forhold gør det rimeligt, kan stedlige bygningsværker, genstande fra museer og samlinger samt andet lokalt kildemateriale udnyttes, dog sådan at det altid må sættes ind i en større sammenhæng.

Under arbejdet med elevopgaven skal eleverne lære at vurdere kildematerialet, således at de får en fornemmelse af, hvad det er, den historiske fremstilling bygger på. Der bør lægges vægt på, at eleverne viser initiativ og personlig stillingtagen. I det hele taget er arbejdsprocessen her i sig selv en væsentlig del af undervisningens mål.

b) Aktuel orientering. Den aktuelle orientering fortsætter, men i mindre omfang.

3. og 4. semester:

a) Historien efter 1900. Der gennemgås verdenshistorie og Nordens historie fra ca. 1900 og op til elevernes egen tid.

På grund af det øgede internationale samkvem, opstået ved det verdensomspændende økonomiske, politiske og kulturelle samarbejde, er det ikke længere nok i faget historie at anskue historien ud fra snævre europæiske synsvinkler, men en virkelig global orientering må tilstræbes, hvis eleverne skal forstå deres egen tid og dens problemer.

Der tænkes anvendt en fremstilling af omfang som gymnasielærebøgerne for III. gymnasieklasse. Noget stof behandles indgående, mens andet læses mere kursorisk. Ved tilegnelsen af stoffet lægges der vægt på forståelse, og eleverne vænnes til at kunne redegøre for sammenhænge og årsager. Statistisk materiale og andet kildestof bør inddrages i undervisningen.

b) Den aktuelle orientering fortsætter, så vidt muligt i nær sammenhæng med den øvrige gennemgang af det 20. århundredes historie.

Hvis det ikke er samme lærer, der underviser i historie og samfundsfag, er det nødvendigt, at lærerne i de to fag samarbejder om deres undervisningsplaner.

Om undervisningsformerne: De vigtigste studietekniske metoder, der egner sig for faget historie, bør indøves i praksis gennem det daglige arbejde. Øvelserne bør på naturlig måde knyttes til det stof, man gennemgår, således at eleverne ved arbejdet i timerne får forståelse for, hvorledes de kan arbejde med stoffet på egen hånd. Som anvendelige arbejdsformer kan nævnes:

1) Orienteringslæsning, hvorved eleverne får en fornemmelse af stoffets indhold, således at de kan finde nogle centrale *nøgleord.*
2) Oversigter - dispositioner -resumé. Arbejdet kan her koncentreres om f.eks.
a) *Hovedtanker* i de større afsnit.
b) Bedømmelse af tendenser og synspunkter (kritisk læsning).
c) At kunne formulere og besvare *spørgsmål* ud fra teksten af typen - hvad? hvorfor? hvordan?
d) At forstå at bruge kort, diagrammer, statistikker og lignende materiale i tilknytning til teksten.

I øvrigt kan anbefales:
1) Gruppearbejde, hvor stoffet egner sig til det. Gruppearbejde fremmer den enkelte elevs aktivitet, den mundtlige udtryksform og samarbejdet og er velegnet ved indøvning af studieteknik, fordi eleverne her kan hjælpe hinanden og udveksle erfaringer. Ved den selvstændige opgave i 2. semester kan det forøge udbyttet, hvis eleverne arbejde sammen to og to.

2) Foredrag. Elevforedrag af forskellig varighed kan med fordel knyttes til gennemgang af konkret materiale som f.eks. billedstof eller avisstof. Det er væsentligt, at eleverne lærer at tage notater under sådanne foredrag eller under foredrag holdt af læreren.

3) Det vil være naturligt og nødvendigt, at museumsbesøg, ekskursioner og lignende indgår i undervisningen.

Eksamen.

Prøven skal i videst muligt omfang afspejle de mål, man gennem det daglige arbejde har sat sig for undervisningen - modenhed og evne til selvstændigt at disponere og fremlægge et stofområde, en problemstilling eller lignende.

Lokaler og udstyr

Historielokalet må indeholde en samling af historiske kort, som dækker de perioder, undervisningen omfatter. Det må endvidere være forsynet med lysbilledapparat i småbilledformat, episkop og overhead projector. Duplikator og billedmateriale må stå til rådighed. Der skal være beregnet plads til den historiske litteratur og de klassesæt og lærebøger, som anvendes til udarbejdelsen af opgaver i 2. semester, samt til gennemgangen af den aktuelle orientering.

Til § 22. Biologi.

Undervisningen.

Fællesfag:

Studieteknik med henblik på biologiske discipliner drøftes med eleverne, så ofte arbejdet med stoffet giver anledning dertil.

Anskuelsesmateriale (præparater, modeller, plancher) bruges i så stor udstrækning som muligt. Lysbilleder, film og billedbånd indgår i undervisningen, hvor det er naturligt. Foruden det anskuelige må det eksperimentelle i arbejdsformen fremhæves. Mere komplicerede forsøg må vises af læreren, medens en række enkle fysiologiske forsøg udføres af eleverne. Elevøvelser omfatter tillige selvstændige iagttagelsesopgaver med beskrivelse og tegning af præparater. Dele af stoffet kan gennemarbejdes ved diskussioner eller som gruppearbejde. Eleverne udarbejder rapporter om de udførte øvelser; det således tilvejebragte materiale opbevares med henblik på repetition og fremlæggelse ved eksamen. Ved elevøvelser bør deltagerantallet højst være 10. I tilfælde af større elevantal end 10 bør klassen kunne deles i den ene af de tre ugentlige timer.

Til de enkelte punkter i emnelisten foreslås følgende vedrørende de enkelte emners indhold:

Den dyriske celles bygning og livsytringer. Kun grundtræk af cellens kemiske forhold medtages. Celledeling (mitose).

Celle- og vævstyper hos mennesket. Epitelvæv, nervevæv, muskelvæv, binde-støttevæv.

Hud- og slimhinder. Hudens bygning med angivelse af vævstyper. Hår og negle. Oversigt over hudens funktioner. Hudens hygiejne. Eksempler på slimhinders bygning og funktion (bronkieslimhinde, mave- og tarmslimhinder).

Sanseorganernes bygning og funktion. Hudsanser, lugte- og smagssans, synet (synsforstyrrelser og deres afhjælpning), hørelsen (stemmen, støjproblemet), organsanser.

Nervesystemet. Nervecellens funktionsmåde (impulsledning, neurohormonfrigørelse). Definition af ganglie og centrum. Hjerne og rygmarv, sensoriske og motoriske nerver. Det autonome

nervesystem. Reflekstyper, reflekshæmning. Nervesystemets påvirkelighed af indre og ydre faktorer. Neuroser.

Indre sekretion. De hormonproducerende organers bygning og funktion. Eksempler på sygdomme, der skyldes funktionsforstyrrelser i disse organer.

Bevægelsesapparatet. Skelettet. Den typiske rørknogles bygning og vækst. Knogler, led og bånd (benbrud, forvridning, forstuvning, holdningsfejl, diskusprolaps). Muskelsystemet. Den tværstribede muskulaturs fysiologiske forhold. Fysisk træning.

Kredsløbsor ganer, blod og lymfe. Blodkar, hjerte, blodtryk og blodstrøm. Blodets bestanddele og funktioner. Vævsvæske og lymfe, lymfekarsystemet. Almindelige kredsløbs- og blodsygdomme.

Toksiner og antistoffer. Immunitet. Vaccination og serumbehandling. Allergi. Blodtyper.

Åndedrætsorganerne. Luftvejenes bygning. Åndedræt, ventilation, lungerumfang. Det respiratoriske stofskifte. I tilslutning til respirationsorganerne kan omtales lungetuberkulose og lungekræft. Disse emner kan dog også tages i anden sammenhæng.

Hovedgrupper af organiske stoffer i føden. En oversigt over kemisk sammensætning, oprindelse og forekomst af kulhydrat, fedt og protein. Herunder omtales kort planternes betydning for syntesen af organiske stoffer.

Fordøjelse og opsugning. Fordøjelsens biologiske betydning. Mekanisk og kemisk fordøjelse, enzymer. Fordøjelseskanalen og dens kirtler. Næringsstoffernes opsugning. Fødens udnyttelsesgrad.

Fødens sammensætning. Kaloriegivende stoffer. Livsvigtige aminosyrer og fedtsyrer. Vand. mineralstoffer, vitaminer. Mangelsygdomme.

Stofskifte. Assimilations- og dissimilationsprocesser. Stofskiftets størrelse under hvile og arbejde. Kaloriebehovet.

Legemsvarmen og dens regulering. Feber.

Ekskretionsorganer. Urinvejenes bygning og funktion. Huden og lungerne som ekskretionsorganer.

Forplantning. Kønscelledannelse (meiose, kønskromosomer). Kønscellernes udseende. Kønsorganernes bygning. Menstruationscyklus. Ægløsning. Befrugtning og svangerskab. Den hormonale regulering. Svangerskabsforebyggelse. Abortproblemet.

Fosterudvikling. Oversigt over forplantningsforholdenes udvikling gennem hvirveldyrrækken med hovedvægten lagt på befrugtning og fosterudvikling (blastula, gastrula, ekto-, meso- og entoderm, blommemasse og fosterhinder). Menneskets fosterudvikling.

Menneskets arveligheds forhold. Kromosomernes betydning for nedarvning, gen-begrebet. Menneskets kromosomsæt, kønsbestemmelse. Definition af anlægspræg og fremtoningspræg. Miljøfaste og miljøpåvirkelige egenskaber. Principperne for simpel Mendelsk udspaltning. Eksempler fra mennesket (øjenfarve, blodtyper, dominante og recessive sygdomsanlæg). Ensvirkende gener og kønsbundet nedarvning hos mennesket. Arvehygiejne. Mutation omtales med særligt henblik på ioniserende strålers mulige indflydelse på legemsceller og kønsceller.

Menneskets afstamning. Hvirveldyrenes historie. Evolutionsteori: homologi og slægtskab, omformning og nydannelse, konvergens og divergens. Mutation, selektion og isolation. Menneskets forfædre. Racebegrebet.

Mikroorganismer og infektionssygdomme. Bakterier: formtyper, livskrav, formering, sporedannelse. Forrådnelses-, gærings- og sygdomsbakterier. Smitte og inkubationstid. Andre sygdomsfremkaldende mikroorganismer (svampe, flagellater, protozoer). Virus og virussygdomme. Forebyggelse og behandling af infektionssygdomme. Antibiotika og sulfonamider.

Menneskets økologi. Definition af økosystem, fødekæde, og fødepyramide. Populationer: tæthed, vækst, kontrol, svingninger. Menneskets plads i økosystemet. Eksempler på menneskets indgreb i den økologiske ligevægt. »Seil erosion«. Luft- og vandforurening. Sprøjtegifte. Menneskets fødeproblem.

Alkohol, tobak og euforiserende stoffer. Alkohols forbrænding i legemet. Alkoholens virkninger. Alkoholisme. Tobaksrygning, inhalation. Nikotinets og kuliltens virkninger. Sammenhæng mellem tobaksrygning og sygdomme. Opiumsalkaloider. Kokain, marihuana, amfetamin m.v. Eufomaniproblemet.

Tilvalgsfag.

Da øvelser og eksperimenter skal være en integreret del af undervisningen, må der i enhver biologitime være mulighed for at udføre øvel-

ser; elevtallet bør derfor højst være 10. Arbejdet med stoffet skal til stadighed opøve eleverne i selv at iagttage, erkende problemerne og søge deres løsning.

Den biologiske forsknings historiske udvikling omtales, når de behandlede emner giver anledning dertil, og det fremhæves, at forskningens øjeblikkelige stade ikke repræsenterer nogen endelig løsning på problemerne.

De grundsynspunkter, der må fremhæves ved den videregående biologiundervisning, kan sammenfattes i følgende:

Evolutionen, den mest omfattende biologiske teori, hvorunder også biokemiens og etologiens resultater kan inddrages.

Den biologiske enhed. Trods arternes mangfoldighed er der fundamentale lighedspunkter mellem alle organismer, både i cellens struktur og i de biokemiske processer.

Homøostasi, opretholdelse af den fine balance i cellen, individet og populationen.

Miljøets betydning, et emne, som tages op på alle niveauer, lige fra cellens indre og ydre miljø til populationer og samfund.

Samspillet mellem struktur og funktion, en reversibel proces, der uddyber forståelsen af grundlæggende biologiske forhold.

I de enkelte emner indgår følgende indhold:

Biologiens problemstilling og arbejdsmetode.
Arternes mangfoldighed. Betydningen af en systematisk inddeling, Linné. Oversigt over plante- og dyresystemet.
Evolutionstankens opståen og gennembrud. Darwins argumentation. Eksempler på evolution.
Grundlæggende fællestræk hos organismerne.
Den naturvidenskabelige metode: iagttagelse, idé, planlægning, eksperiment, konklusion.

Cellen.
Celleforskningens teknik.
Plante- og dyrecellens vigtigste organeller, deres struktur og en oversigt over deres funktion.
Celledeling.
Cellens differentiering hos encellede og flercel-1ede organismer.

Biokemisk orientering.
(Almen og organisk kemi medtages i et omfang, der er nødvendigt for forståelsen af biokemien).
Kulhydrater, fedtstoffer, proteiner.
Diffusion, osmose, aktiv transport.
Enzymer. Gæring. ATP.

Fotosyntese.
Grønkorn, klorofyl. Bruttoprocessen. Ydre faktorers indflydelse.

Den biologiske kode.
Nukleinsyrer, DNA, RNA, ribosomer, proteinsyntese.

Struktur, funktion og miljø.
Organsystemerne og deres funktioner i relation til ydre og indre miljø. Disse emner er i fællesfaget gennemgået med mennesket som eksempel; her uddybes de på elementært biokemisk grundlag og med eksempler fra plante- og dyreriget. Fødeindtagelse og fordøjelse. Stofoptagelse og -transport. Respiration. Stofskifteprocesser. Ekskretion. Regulation (hormoner, nervesystem). Afstivning. Bevægelse.

Forplantning.
Ukønnet og kønnet forplantning. Fase- og generationsskifte hos planter til belysning af evolutionen og plantesystemet. Dyrenes forplantning. Hermafroditisme, partenogenese, generationsskifte.

Individudvikling.
Eksempler fra embryologien til belysning af evolution og systematik. Eksperimentel embryologi. Regeneration, transplantation, vævsdyrkning.

Arvelighedslære.
Kromosomernes struktur. DNA, den genetiske kode. Mutation. Kobling, overkrydsning, kromosomkort. Kønsbestemmelse, X- og Y-bundet nedarvning.

Nye racer og arter.
Populationsgenetik. Selektion og isolation som faktorer ved artsdannelsen, ensvirkende gener. Artsbastarder. Forædlingsarbejde. Strålingsbiologi.

Adfærdsbiologi (etologi).
Medfødt og tillært adfærd. Adfærdsformers biologiske betydning. Social adfærd. Adfærdsformernes evolution.

Økologi.
Samspillet i naturen. Økosystemer. Stofkredsløb. Miljøets indflydelse. Population og samfund.

Eksamen:

Ved *den skriftlige prøve* stilles 4—6 opgaver, hvoraf den sidste må kræve en noget udførlige-

re besvarelse end de øvrige. Opgaverne hentes fra forskellige områder af pensum og skal være af forskellig sværhedsgrad. De mindre opgaver må kunne besvares kort, eventuelt omfatte enkle beregninger eller bestå i udfyldning af et i opgaveteksten forelagt skema. Den større opgave kan være ledsaget af billedmateriale, tabeller over forsøgsresultater eller lignende til brug ved besvarelsen.

Med bemærkningen, at andre eksaminander end kursuselever i stedet for at fremlægge rapport på anden måde kan dokumentere at have arbejdet praktisk med biologiske emner, tænkes især på personer, der tidligere har været beskæftiget på laboratorier med biologisk arbejdsområde. I øvrigt vil HF-studerende i biologi kunne gennemarbejde øvelsesstoffet på de i § 2, stk. 2 nævnte laboratoriekursus, der tænkes afholdt ved direktoratets foranstaltning.

Lokale og udstyr.

Biologilokalet må del6 være forsynet med en bordopstilling til hele klassen, dels med 10 faste arbejdspladser, hver med el-stik, gashane og vask. Til hver arbejdsplads hører arbejdslampe, mikroskop (med belysningsanordning), binokulær lup samt udstyr til mikroskopi og dissektion. Desuden apparatur og kemikalier til fysiologiske og biokemiske forsøg.

I lokalet må endvidere findes køleskab, varmeskab, bakteriologisk termostat, centrifuge og opvaskemaskine. Mikroprojektionsapparat, lysbilledprojektor, episkop, overhead projector og filmfremviser. Adgang til båndoptager. Mikropræparater, lysbilleder og film. Biologiske præparater og modeller. Byggesæt til molekylmodeller. Plancher og vægkort. Et fagbibliotek, derunder gruppesæt af bøger, egnede til elevernes selvstændige arbejde.

Et særskilt rum til lærerens forberedelse af biologiske forsøg er nødvendigt.

Til § 23. Geografi.

Undervisningen.

Undervisningen koncentreres om enkelte lande eller regioner. Regionerne udvælges således, at de pågældende emner belyses så alsidigt som muligt, men der må lægges større vægt på en grundig analyse af relativt få regioner end på en global behandling af emnerne. Afhængig af størrelsen vil *5-8* regioner være et passende antal.

Undervisningen bør - under hensyntagen til stoffets karakter og muligheder - veksle mellem lærerens fremstilling og forskellige selvstændige arbejdsformer.

Arbejdet tilrettelægges således, at eleverne lærer at indsamle, bearbejde og vurdere oplysninger fra alment tilgængelige kilder og at samarbejde den erhvervede viden til et helhedsbillede. Der lægges vægt på, at eleverne under arbejdet bliver fortrolige med at anvende forskellige korttyper, statistikker og andet materiale.

Resultaterne af elevernes selvstændige arbejde nedfældes i et rapporthæfte, der fremlægges til eksamen og kan anvendes i forbindelse med eksaminationen.

Hvor der vælges emner fra det hjemlige område, skal eleverne indsamle oplysninger og gøre iagttagelser i marken og søge at vurdere disse iagttagelser ud fra geografiske synspunkter.

Af hensyn til undervisningsformerne bør klassen i den ene af de 3 ugentlige timer kunne deles i mindre hold, der højst bør være på 12—14 elever.

Undervisningen må koordineres med undervisningen i samfundsfag og historie.

Lokale og udstyr:

Geografilokalet skal indeholde en varieret samling af forskellige korttyper: højdekort, topografiske kort, klimakort, befolkningskort, produktionskort og andre tematiske kort. Lokalet må endvidere være velforsynet med geografisk litteratur, herunder klassesæt. Filmfremviser, lysbilledapparat, episkop, overhead projector, spritduplikator og fornødent billedmateriale må være til rådighed.

Til § 24. Matematik.

Ved fastlæggelsen af pensum for fællesfaget og tilvalgsfaget er udgangspunktet taget i pensum for henholdsvis det sproglige gymnasium og det matematiske gymnasiums samfundsfaglige og naturfaglige grene, idet man dog i begge niveauer har fastsat et noget mindre pensum end de nævnte forbilleder, men til gengæld har tilsigtet at opnå større indlæringsdybde ved opgaveregning *og* øvelser.

Ved gennemgangen af stoffet kan det være hensigtsmæssigt at anvende nogle af symbolerne fra den logiske algebra, således tegnede for disjunktion, konjunktion, implikation, biimplikation.

I forbindelse med bestemmelse af løsnings-

mængder tii åbne udsagn vil der være anledning til at fremdrage spørgsmål af almen art vedrørende bevisførelse. Specielt vil en drøftelse af brugen af begreberne implikation og biimplikation (med eller uden anvendelse af symbolerne) her være nødvendig.

Ved behandlingen af funktionerne gennemgås deres grafiske billeder. Om polynomier vises sætningen om delelighed med første grads polynomier, for anden grads polynomier desuden sætningen om røddernes sum og produkt.

Kurvebanen for det skrå kast omtales.

»De trigonometriske funktioners anvendelse ved beskrivelse af svingninger« kan begrænses til enkle eksempler på harmoniske svingninger.

Der stilles jævnlig opgaver til vedligeholdelse af den regnefærdighed og sikkerhed i talbehandling, som eleverne ved tidligere undervisning har tilegnet sig. Endvidere indøves regnefærdigheden ved anvendelse af regnestok og tabeller i det nye stof. Der bør også indøves anvendelse af numerisk regning på opgaver, der ikke eksplicit er udformet i ligninger og lignende, men som forudsætter, at eleverne selv vælger de rette formler og metoder og selv opstiller ligninger. Endvidere bør eleverne indøves i at vælge regnemetoder og hjælpemidler efter opgavens karakter og den nøjagtighed, som i det enkelte tilfælde kræves.

Til styrkelse af elevernes motivation kan det være nyttigt at henvise til anvendelsesmuligheder for de forskellige matematiske metoder, bl.a. ved opgaver og øvelser med emner fra andre fagområder, f.eks. fysik, kemi og samfundsfag.

Af særlige forhold vedrørende fællesfag og tilvalgsfag fremhæves:

Fællesfag:

Det vil være naturligt at omtale ækvivalensrelation og ordensrelation i forbindelse med relationsbegrebet.

I forbindelse med grupper kan naturligt omtales isomorfi og i forbindelse med regler for regning med reelle tal omtales den distributive lov og begrebet legeme.

Tilvalgsfag:

På et passende sted i undervisningen bør der gives eleverne en orientering om nogle af de matematiske principper, der ligger til grund for den elektroniske databehandling samt for arbejdsgangen i hovedtræk. Ved denne orientering skal man ikke fordybe sig i tekniske enkeltheder, men kan f.eks. koncentrere fremstillingen i en beskrivelse af det binære talsystems anvendelse ved maskinens udførelse af to tals addition. En orientering som den her foreskrevne er ikke opført på emnelisten, fordi den næppe egner sig som grundlag for eksamination.

Hovedsætningerne om kontinuerte funktioner belyses og illustreres, men beviserne medtages ikke.

I integralregningen omtales sammenhængen mellem stamfunktion og bestemt integral. Ved behandlingen af regneregler for integration kan man indskrænke sig til omtale af reglen vedrørende integralet af en sum eller differens af to funktioner, integralet af produktet af en funktion og en konstant, integration ved substitution samt — for bestemte integraler - indskudssætningen. Øvelserne i integralers bestemmelse må indskrænkes til sådanne tilfælde, hvor en stamfunktion til den givne integrand nogenlunde umiddelbart kan angives ud fra kendskabet til de grundlæggende funktioners afledede funktioner.

Til §§ 25—29. Fremmedsprog.

Ved undervisningens tilrettelæggelse tages udgangspunkt i, at eleverne ved begyndelsen af kursus har et standpunkt omtrent som ved realeksamen, idet en del af eleverne, nemlig de, der er udgået af 10. klasse, har et noget lavere standpunkt. Man må dog påregne, at en del af eleverne møder uden forkundskaber i fransk.

Under hensyntagen til de forskellige forudsætninger, som eleverne må formodes at møde med, vil det være nødvendigt at begynde med ret lette tekster for derefter under iagttagelse af en passende progression også at nå frem til læsning af ukommenterede udgaver. I begyndelsen må der lægges særlig vægt på den sproglige side. Eleverne skal på enhver måde opmuntres til at bruge sproget. Selv om det her må synes nødvendigt at benytte elementære hjælpemidler som samlinger af stiløvelser og lignende, bør det dog hurtigt tilstræbes, at tekstlæsningen og sprogudøvelsen gensidig støtter hinanden, således at den enkelte time fremtræder som en helhed. I 1. sprog udarbejdes der både i fællesfaget og tilvalgsfaget regelmæssigt skriftlige opgaver. De varierede mundtlige og skriftlige arbejdsformer bør supplere hinanden, således at også eksamensformen følger som en naturlig konsekvens af det daglige arbejde. Elever, der vil have 1. sprog som tilvalgsfag, kan allerede i

1. semester undervises på et særligt hold, men undervisningen må lægges sådan til rette, at elever, der ikke fra først af har sigtet på at tage 1. sprog som tilvalgsfag, ikke udelukkes fra at vælge dette ved begyndelsen af 2. semester.

Der må straks fra undervisningens begyndelse gives en vejledning i studieteknik, der tager skyldigt hensyn til sprogfagenes særlige vilkår, herunder optræning i brugen af ordbøger. Det anbefales at støtte undervisningen ved anvendelse af diverse hjælpemidler som håndbøger, audio-visuelle midler og lignende. Det anbefales, at der så vidt muligt etableres egentlige sproglaboratorier ved kurserne, da anvendelsen af sådanne erfaringsmæssigt fremmer indlæringen meget.

Undervisningen bør i videst muligt omfang foregå på fremmedsproget.

Hovedvægten må efterhånden flyttes over på teksternes litterære og kulturelle indhold overhovedet. Læsningen bør foruden skønlitterære tekster også omfatte sådanne faglitterære (tidsskrifter, aviser m.m.), der kan bidrage til at orientere om karakteristiske sider af livet inden for det pågældende sprogområde. Det vil også f.eks. i faget engelsk være rimeligt, at tekstlæsningen omfatter amerikanske og eventuelt andre engelsksprogede forfattere, ligesom tysk også omfatter tysksprogede forfattere uden for Tyskland. — Sprogfagenes tilknytning til andre fag skulle i øvrigt kunne afgive god basis for tværfagligt samarbejde.

Eleverne skal vænnes til stadig større fordybelse og selvstændige arbejdsformer, bl.a. ved kombineret ekstensiv og intensiv læsning omkring en bestemt emnekreds, ved udarbejdelse af selvstændige opgaver, foredrag, gruppedrøftelser m.v.

Undervisning og eksamen i russisk og spansk tænkes foreløbig at skulle foregå efter planer, der godkendes af undervisningsdirektøren i hvert enkelt tilfælde. Paragrafferne vil eventuelt senere kunne udfyldes med almene bestemmelser.

Til § 30. Samfundsfag.

Undervisningen.

Under de enkelte stofområder kan følgende emner behandles:

1. Familien.

a) Familiebegrebet. Familiens betydning før og nu i forskellige sociale grupper. Familietyper. Familiefølelse.
b) At stifte familie. Forlovelse. Bosætning. Familieplanlægning. Børneopdragelse. Forholdet mellem generationerne.
c) Ægteskabslovgivningen. Forsørgerbegrebet. Børns retsstilling. Personlig myndighed. Adoption. Arveret.
d) Familiens tryghed og økonomi. Budgetlægning. Opsparing. Forsikringer. Social sikring.
e) Samspillet mellem familie og samfund. Familiepolitikkens mål og midler.

2. Befolkningsforhold.

a) Befolkningsstatistik. Folketælling. Folkeregister. Fødselshyppighed. Dødelighed.
b) Befolkningens aldersfordeling. Folketæthed. Ind- og udvandring. Fordeling på erhvervs- og socialgrupper. Over- og underbefolkning. Befolkningsforskydninger.

3. Samfundet og erhvervslivet. Erhvervsorientering. Den økonomiske og sociale struktur.

a) Arbejdsdeling. Samarbejde. Gensidig afhængighed og interessemodsætninger. Privat foretagsomhed og rammerne herfor. »Rollefordelingen« mellem en virksomheds ejer, leverandører, aftagere, personale, långivere og konkurrenter. Trindeling og branchedeling. Forskellige virksomhedstyper.
b) Handelssædvaner. Konkurrencebegrænsende aftaler. Overenskomster om løn og andre arbejdsvilkår. Retsregler for erhvervsudøvelse.
c) Gennemgang af de virkeområder, staten og kommunerne påtager sig (forsvar, retsorden, transport, kommunikation, sundhedsvæsen, offentlige værker, social forsorg m.v.).
d) Danmarks hovederhverv (naturresourcer og råstofgrundlag, produktionsformer, prisfastsættelse, afsætning, organisationsforhold).
e) Arbejdsmarkedets parter (organisationerne, fastsættelse af løn og arbejdstid, konflikter og deres behandling, løn- og ansættelsesformer, ferie, arbejderbeskyttelse).
f) Befolkningens fordeling efter erhverv, indkomst og formue.
g) Det offentliges indtægter og udgifter. Skatter og afgifter.
h) Økonomiske grundbegreber (penge og pengevæsen, prisdannelse, kreditinstitutioner, det økonomiske kredsløb, inflation, nationalprodukt, fuld beskæftigelse).
i) Økonomisk vækst - forudsætninger og følger (specialisering, produktivitet, rationalise-

ring, mekanisering, automatisering, stordrift, masseproduktion, forskning, investering, planlægning, uddannelse, arbejdskraftens bevægelighed, forbrugs-, fritids- og velstandssamfundet) .

4. *Kulturelle forhold. Uddannelsesorientering.*

a) Undervisning, uddannelse og oplysning (folkeskolen, gymnasieskolen, ungdoms- og efterskoler, højskoler, lærlingeuddannelse, uddannelse af ikke-faglærte, faglige skoler og kursus, universiteter og højere læreanstalter. - Ungdommens uddannelsesfond, legater og lån, kollegier, planlægning af uddannelsesreformer).
b) Presse., radio og fjernsyn.
c) Biblioteker, arkiver, museer.
d) Teater og film.
e) Folkekirken, andre trossamfund.

5. *Politiske idésystemer og gruppedannelser.*

a) Opinionsdannelse (massemedia, propaganda, censur, gruppepåvirkning og -solidaritet).
b) De vigtigste politiske og økonomiske idésystemer (tids- og stedsbestemte forudsætninger, sammenhængen med faktorer af psykologisk og interessebestemt karakter, sammenhængen med partiprogrammer og med den praktiske politik, idealisme, realisme, opportunisme og kompromis).

6. *Folkestyrets opbygning og funktion.*

a) Demokratiets begreb, valgret og valgbarhed, politiske partier og organisationer. Folkestyret og interesseorganisationerne.
b) Valg til folketinget og til kommunale råd.
c) Folketingets arbejdsform. En lovs tilblivelse. Finansloven.
d) Regeringsdannelse. Ministrenes stilling og opgaver.
e) Kongen.
f) Grundloven.
g) Forvaltningen. Ombudsmanden.
h) Retsplejen.
i) Det kommunale styre.
j) Grønland og Færøerne.
k) Styreform i andre lande.

7. *Danmark og udlandet. International politik.*

a) Danmarks politiske, økonomiske og kulturelle afhængighed af og interesse i omverdenen (eksempler, historisk perspektiv).
b) Danmarks udenrigsstyrelse.
c) To- eller flersidige overenskomster (traktater m.v.).
d) Regionalt samarbejde (Nordisk Råd, Europarådet, EFTA & EEC).
e) Globalt samarbejde (FN, særorganisationerne, OECD).
f) Danmarks sikkerhedspolitik (forsvaret, NATO).
g) U-landssamarbejdet.
h) Turistrejser.
i) International politik (interesser, indflydelsessfærer, diplomati, spænding, kriser, konflikt, sanktioner. - Magtbalance, kolonipolitik, isolationisme, neutralitetspolitik, alliancepolitik, militærteknisk udvikling, spredning af kernevåben, nedrustning).

Undervisningen må koordineres med undervisningen i historie og i geografi.

Det er ikke tanken, at man skal fordybe sig i stoffets mange detaljer. For hvert af de 7 hovedområder må eleverne dog opnå at blive så velorienterede, at de kan sættes på sporet af den problematik, der karakteriser de pågældende områder af samfundslivet. Dette må anses for at være den vigtigste side af vindervisningen, hvorfor en ikke ringe del af tiden må anvendes herpå,, Eleverne bør i videst muligt omfang aktivt medvirke til at indkredse problemfelterne, f.eks. gennem gruppedrøftelser og klassesamtaler.

For at illustrere, hvilke samfundsspørgsmål der vil kunne aktualiseres af eleverne ud fra undervisningen, skal anføres følgende eksempler:

ud fra stofområde 1, *Familien:*

Abortspørgsmålet.
Unge under uddannelse og deres afhængighed af hjemmet. Samarbejdet mellem hjem og skole.
Kvindernes stilling i samfund og erhverv.
Fritidsproblemet.
Ungdomskriminalitet (alkohol, narkotika, »langhårede« og »læderjakker«).

ud fra stofområde 4, *Kulturelle forhold:*

Uddannelsens demokratisering (adgangsbegrænsning, elevråds medbestemmelse, økonomisk ligestilling).
Bladdøden.
Reklame i fjernsynet.
Filmcensurens berettigelse.

Gruppearbejdsformen er ligeledes velegnet til at samle og bearbejde stof til belysning af spørgsmålskomplekserne og til at give eleverne et personligt forhold til samfundets anliggender gennem den aktivisering, der fremkaldes.

Undervisningen bør i vidt omfang knytte an

til det lokale og det aktuelle, dels ved at inddrage læsning af avisartikler (ledere og oversigter m.v.) og artikler i fagtidsskrifter, dels ved elevernes besøg på virksomheder og institutioner. Sådanne besøg forudsætter et grundigt forarbejde og en undervisningsmæssig efterbehandling, bl.a. med udveksling af elevernes iagttagelser og synspunkter.

Eleverne bør medvirke ved udvælgelsen af områder til udførligere behandling.

For *samfundsfag som tilvalgsfag,* hvor eleverne kan sprede sig over forskellige stofområder, må undervisningen i vidt omfang tage form af individuelt arbejde og opgaver, hvor en gruppe elever arbejder sammen for i fællesskab at nå et resultat. Der må her lægges vægt på at gøre eleverne bekendt med samfundsfagenes metoder. Inden for områderne 2 (Befolkningsforhold) og 3 (Samfundet og erhvervslivet m.v.) er der mulighed for at lade eleverne foretage undersøgelser med indøvelse af mere elementære statistiske metoder. Områderne 3.a. (Arbejdsdeling m.v.), 3.e. (Arbejdsmarkedets parter m.v.), 4 (Kulturelle forhold m.v.) samt 5 Politiske idésystemer m.v.) egner sig til indøvelse af interviewmetode og rapportering om resultaterne.

Til den største del af de foran angivne undervisningsemner findes der egnede fremstillinger, der kan benyttes, indtil særlige undervisningsmidler foreligger. - For hvert enkelt emne findes der herudover en mængde specielt stof i form af tidsskrifter, økonomiske og statistiske håndbøger og monografier, lovsamlinger og andre opslagsværker, årsberetninger o.s.v., som bør være til rådighed på biblioteket eller i faglokalet. Eleverne må have lejlighed til på enkelte områder at gå i dybden ved at benytte et sådant kildemateriale.

Film og billedbånd samt radio og TV kan på nogle områder give en værdifuld belysning og ofte tjene til at fremkalde et mere markeret engagement over for en problemstilling.

Eksamen.

Der lægges mere vægt på den pågældendes almene orientering om samfundsmæssige forhold end på, om der er indlært et detaljeret stof efter bestemte lærebøger.

Prøvens aflæggelse i form af et gruppearbejde kan f.eks. ske ved, at hver elev i gruppen løser *sin* del af en sammenhængende opgave.

Studie- og erhvervsorienteiing.

Undervisningen tilsigter ikke blot at give eleverne en almen viden, jfr. stofområderne 3 og 4, men skal tillige danne udgangspunkt for elevernes personlige arbejde med at forberede deres uddannelses- og erhvervsvalg. Der må derfor gives eleverne mulighed for at fordybe sig i sådanne erhvervsforhold og uddannelsesspørgsmål, som vil være af direkte betydning for dem. Herudover må undervisningen indeholde såkaldt »anlægsorientering«, d.v.s. emner, som foranlediger de unge til at overveje deres interesser, deres stærke og svage sider, økonomiske forhold, familiehensyn, pigernes særlige problemer m.v., og at sætte dette i relation til de valgmuligheder, der har betydning for den enkelte.

Ud over de 12 timer i 1. og 2. semester bør der søges udvej for at afholde enkelte studie- og erhvervsorienterende timer tidligt i 4. semester, dels for at ajourføre konkrete oplysninger om adgangsregler, økonomiske vilkår etc. for de forskellige uddannelser, dels for at give eleverne lejlighed til - stående umiddelbart foran valgafgørelsen - at foretage en justerende gennemgang af grundlaget for deres stillingtagen.

Opmærksomheden skal henledes på følgende områder, der om muligt bør behandles i sidste semester: værnepligtsforhold i forbindelse med de forskellige uddannelser samt de økonomiske og boligmæssige vilkår under uddannelsestiden.

Vedrørende *undervisningsemnerne i øvrigt henvises til Det nye Gymnasium (1960) side 105-106 og Undervisningsvejledning for folkeskolen (1960) kap. 26.*

Studie- og erhvervsorienteringen tjener kun sit formål, hvis dens arbejdsstof bliver genstand for elevernes personlige aktivitet og engagement. Der bør lægges vægt på arbejdsformer som klassediskussioner, gruppedrøftelser, interviews med indbudte uddannelses- og erhvervsrepræsentanter.

Det vil være hensigtsmæssigt at benytte nogle timer til gruppearbejde og klassedrøftelse om, hvordan man undersøger en uddannelse og et erhverv. De herved udarbejdede dispositioner kan eleverne anvende ved personlige undersøgelser af de uddannelser og erhverv, der ligger inden for deres interessefelt.

For at eleverne kan få det fornødne grundlag for deres personlige valgforberedelse, må der forefindes en ret omfattende samling af studieoplysende materialer: undervisningsprogrammer, studieplaner, erhvervsbeskrivelser, årsberetninger m.v., og der må drages omsorg for såvel en løbende ajourføring som en hensigts-

mæssig rotation (hjemlån m.v.) af materialet mellem de elever, der har behov for det. Der kan som supplement til lærebogsstoffet i øvrigt: benyttes materiale fra dagblade og tidsskrifter, ligesom en del film, lydbilledbånd, radio og TV-udsendelser vil være anvendelige i forbindelse med undervisningen.

Erfaring fra andre undervisningsområder taler for, at det er hensigtsmæssigt at udbygge valgforberedelsen med arrangementer ud over den egentlige undervisning: informationsmøder med studerende og erhvervsrepræsentanter, virksomhedsbesøg, deltagelse i studieorienteringsdage eller lignende på uddannelsesinstitutionerne. Endvidere bør der for HF-elever som for andre unge i forberedelses- og tilpasningsperioden arrangeres erhvervs- og uddannelsespraktik.

Til gennemførelse af de nævnte arrangementer og til fremskaffelse af et ajourført oplysningsmateriale vil det være hensigtsmæssigt at samarbejde med den offentlige erhvervsvejledning (arbejdsdirektoratet og de stedlige arbejdsanvisningskontorers erhvervsvejledere).

Studie- og erhvervsorientering og studieteknik forudsætter et betydeligt arbejde uden for den egentlige undervisningstid med henblik på tilrettelæggelse, samordning, kontakt og formidling til mange sider.

Studieteknik.

Indføringen i studieteknik omfatter de vigtigste forhold i indlæringspsykologien samt principperne for god arbejdstilrettelæggelse og hensigtsmæssige studievaner. Hertil anvendes 4 timer i begyndelsen af 1. semester. Formålet med studieteknikken opnås kun, hvis arbejdet i de enkelte fag tilrettelægges på en sådan måde, at eleverne indarbejder gode studievaner. I behandlingen af flere af enkeltfagene er sådanne metoder omtalt. Timerne i almen studieteknik inden for rammen af samfundsfag skal give eleverne det generelle grundlag for studietræningen i de enkelte fag. Den almene undervisning må af praktiske grunde knyttes til et enkelt fag. Når man hertil har valgt samfundsfag skyldes det, at man her tillige har placeret studie- og erhvervsorienteringen, og at det erfaringsmæssigt er lettest at vække de unges interesse for studieteknik i forbindelse med deres overvejelser vedrørende valget af fortsat uddannelse og de krav, der herved stilles. I tilknytning til undervisningen i almen studieteknik bør der gives eleverne en indføring i *bibliotekskundskab,* støttet til demonstration og praktiske øvelser. Hertil foreslås anvendt 2 dobbelttimer, hvoraf mindst én søges henlagt til et stedligt bibliotek og tilrettelagt i samarbejde med dettes biblioteksuddannede personale. Timerne i bibliotekskundskab behøver ikke at tages fra samfundsfag. De kan eventuelt fordeles over flere fag eller ligge uden for normal undervisningstid.

Til § 31. Sang og musik.

Undervisningen.

Fællesfag (sang):

Undervisningen tager sit udgangspunkt i folkeskolens sang- og musikundervisning med hovedvægten på sang, sigtende mod en let og fri syngemåde, god klang og klar og tydelig tekstudtale. Andre landes folkesang indgår i sangrepertoiret. Hvor mulighederne er til stede, inddrages elevers instrumentale færdigheder i timerne, hvorved den enkeltes kunnen - vokalt som instrumentalt - udnyttes og udbygges i så høj grad som muligt.

Undervisning i stemmepleje bør ske i nær tilknytning til sangstoffet og koordineres mest muligt med dette.

Undervisningen i elementær musiklære bør omfatte nodekendskab, takt og rytme, notation, intervaller, tonearter og de almindeligst anvendte udtryk fra musikkens terminologi, f.eks. tempo- og styrkebetegnelser. Som hjælp ved undervisningen kan anvendes støtteinstrument (f.eks. blokfløjte).

Af afgørende betydning for elevernes udbytte af de ovenfor anførte discipliner er, at de behandlede fænomener indordnes i en musikalsk helhed, og at de fra første færd knyttes til praksis.

Tilvalgsfag (sang og musik):

Med baggrund i elevernes vokale og instrumentalle kunnen og med en styrkelse af rcdskabsdisciplinerne (musiklære, hørelære, formlære) tilstræbes det at give eleverne mulighed for en selvstændighedsfremmende arbejdsform, der i høj grad baseres på personlige iagttagelser og vurderinger, og som inspirerer til det skabende element i musikudøvelsen.

Musiklære og hørelære er vigtige støttedischpliner og bør medvirke til at give eleverne bedre muligheder for dels at arbejde selvstændigt på en mere bevidst måde både med deres stemme og med deres instrument, dels at opfatte og forstå de musikalske love og principper, som de

gennem en almen musikorientering gøres bekendt med.

Gennem unndervisningen i musikorientering bør man tilstræbe, at elevernes på faglig basis indvundne erfaringer og deres personlige iagttagelser i videst muligt omfang kombineres til fremme af deres oplevelse af musik som menneskeligt udtryksmiddel.

Hvor pædagogiske hensyn taler herfor, bør man *såvel i fællesfaget som i tilvalgsfaget* kunne dele eleverne i mindre hold, hvis størrelse afpasses til undervisningens art og krav. Undervisningen i instrumentalspil under tilvalgsfaget bør gives på hold på 2 elever med en ugentlig time.

Frivillig undervisning:

Der bør tilbydes alle elever frivillig undervisning i korsang og orkesterspil.

Til § 32. Formning.

Undervisningen.

Fællesfag:

Da de elever, der søger optagelse på kursus, har været præsenteret for væsentlige dele af den række af arbejdsområder, folkeskolens undervisning indeholder, vil det være rimeligt at udgå fra og videreføre disse formningsaktiviteter. Det vil herunder være af betydning at understrege det almene oplevelsesindhold, faget åbner rige muligheder for, bl.a., og navnlig, ved at man gennem den enkelte elevs selvstændige formningsudtryk kan hjælpe denne til gennem arbejdet med et givet materiale selv at opleve sin udtryksformåen.

Vedrørende formningsområderne maleri og grafik bemærkes:

Ved maleri forstås her plan billedformning, d.v.s. arbejder med blyant, pen, kul, farvekridt, akvarelfarver, limfarver, temperafarver, oliefarver, forskellige collagematerialer som papir, pap, finér, stof o.s.v. Denne række af materialer, som egner sig til udbredning over en plan flade, indeholder muligheder for at beskæftige sig med billedsproglige problemer, som f.eks. linie, form, farve, valør, flade, stof, struktur, proportioner, materialevirkninger, rum, spænding, bevægelse, balance, rytme, harmoni. Undervisningen bør tilrettelægges således, at disse muligheder udnyttes ved, at der i forbindelse med elevernes arbejde sker en elementær indføring i de billedsproglige problemer, som de pågældende arbejder giver anledning til, hvorved det vil være muligt at bibringe eleverne en vis forståelse af væsentlige formelle forhold ved al billedformning og derved at berige deres oplevelse af kunst.

Ved grafik forstås her den plane billedformning, som karakteriseres ved muligheden for mangfoldiggørelse. Hertil anvendes materialer som f.eks. linoleum, finér, træ, zink, sten, og stoffer til deres bearbejdning som f.eks. tryksværte, voks, asfalt, syre m.m., der alle bidrager til ændringer af og nye muligheder for oplevelsen af billedet og dets formelle værdier.

Som eksempel på forskellige grafiske teknikker kan nævnes linoleumssnit, træsnit, ætsning og tørnålsradering.

Gennem undervisningen bør der drages omsorg for, at det udvalg af muligheder, en klasse stilles overfor, ikke bliver for snævert eller ensidigt eller på den anden side så omfattende, at en fordybelse vanskeliggøres.

Elevforedrag vil være et naturligt led i den mere teoretiske undervisning, ligesom lysbilleder, reproduktioner m.v. bør anvendes.

For elever, der ved det mere elementære arbejde har vist en særlig selvstændighed og forståelse af billedmæssige problemer, bør der være mulighed for friere arbejder inden for undervisningens områder, uden at undervisningsideen dog derved forflygtiges.

Tilvalgsfag:

De allerede behandlede formningsdiscipliner inden for områderne maleri og grafik uddybes både praktisk-eksperimentelt og gennem læsning af faglitteratur. Nye formningsdiscipliner inden for de nævnte områder tages i anvendelse i passende udstrækning.

I denne del af uddannelsen vil det være naturligt at arbejde med større opgaver, større formater og omfattende og vanskelige teknikker.

Skulptur inddrages som nyt formningsområde.

Ved skulptur forstås her plastisk billedformning. Beskæftigelsen med dette formningsområde bør udfylde en rimelig del af undervisningstiden i 3. og 4. semester. Eleverne bør gennem praktisk formningsarbejde stifte bekendtskab med nogle af de almindeligt anvendte materialer som f.eks. ler, sten, træ, gips, papmaché og disse materialers tekniske og skulpturelle muligheder, men man bør ved undervisningens tilrettelæggelse drage omsorg for, at kun så mange materialer tages i anvendelse, at fordybelse i arbejdet gøres mulig. Under arbejdet med den

plastiske formning må man som ved den plane billedformning have sin opmærksomhed rettet mod de tidligere omtalte billedsproglige elementer. Det vil endvidere være af stor betydning, at eleven får lejlighed til at se, hvorledes kunstnere har arbejdet med de samme materialer.

I sammenhæng med elevernes udførelse af egne arbejder gives en egentlig indføring i kunstforståelse. Ved at trække linier fra elevarbejder til kunstneres arbejder og gennem iagttagelse og drøftelse af kunstnerisk brug af billedelementer på grundlag af reproduktioner og lignende og - i videst mulig udstrækning - originale arbejder samt ved læsning af kunstlitteratur skal eleverne føres frem til forståelse af et kunstværks billedværdier samt i nogen grad til at kunne se dette som led i en udvikling.

Elevforedrag vil være et naturligt led i den mere teoretiske undervisning, ligesom lysbilleder, reproduktioner m.m. bør anvendes.

Gruppearbejde kan anvendes, især hvis der arbejdes med større opgaver.

I så vid udstrækning som muligt bør besøg på kunstudstillinger, museer og lignende indgå i undervisningen.

For elever, der ved det mere elementære arbejde har vist en særlig selvstændighed og forståelse af billedmæssige problemer, bør der være mulighed for friere arbejder inden for undervisningens områder, uden at undervisningsideen dog derved forflygtiges.

Til § 33. Legemsøvelser.

Undervisningen.

Undervisningen i legemsøvelser bør i videst muligt omfang individualiseres, så de enkelte elever kommer til at arbejde med opgaver, som de både har forudsætninger for og lyst til at løse, ligesom der bør være mulighed for, at eleverne selvstændigt udformer eller kombinerer øvelser.

Eksamen.

Indledningsvis bemærkes, at udvalget stiller sig tvivlende overfor, om der overhovedet bør afholdes eksamen i legemsøvelser ved HF. Man henstiller, at dette spørgsmål i forbindelse med en eventuel revision af loven tages op på baggrund af de erfaringer, der foreligger til den tid, navnlig om prøver for eksaminander, der ikke er kursuselever.

Om det foreliggende forslag: Udvalget er at den opfattelse, at der i et vist omfang bør gives standspunktkarakterer. Der skal afholdes eksamen i legemsøvelser, jfr. lovens § 7, men det er af praktiske grunde kun muligt at afholde prøve i gymnastik, mens afholdelse af prøve i de øvrige discipliner, der hører til faget, nemlig boldspil og atletik ikke er praktisk mulig, og prøver i alle tre discipliner ville i hvert fald ikke kunne finde sted samtidig. Udvalget finder det imidlertid ikke rimeligt, at eksamenskarakteren for kursuselever kun baseres på eksaminandernes standpunkt i den ene disciplin gymnastik, og for også at lade standpunktet i de øvrige discipliner boldspil og atletik indgå i eksamenskarakteren foreslår man, at der i disse sidstnævnte discipliner gives medtællende standspunktskarakterer, der fastsættes som anført i bekendtgørelsesudkastet. Det bemærkes, at den samlede eksamenskarakter, hvori denne standpunktskarakter indgår, efter forslaget fastsættes af censor ved prøven i gymnastik og læreren i forening.

I forbindelse hermed opstår spørgsmålet om fastsættelse af eksamenskarakter for eksaminander, der ikke er kursuselever. Under hensyn til den ovenfor omtalte vanskelighed ved afholdelse af prøve i boldspil og atletik har man ment at måtte bortse fra eventuelle færdigheder i disse discipliner for disse eksaminanders vedkommende, således at deres standpunkt i faget alene bedømmes ud fra en prøve i gymnastik, som man ikke har fundet grundlag for at fastsætte anderledes end den prøve, kursuseleverne skal aflægge.

Prøven i gymnastik bør lægges før afholdelsen af skriftlig eksamen i de andre fag.

Frivillig undervisning:

Der bør gives alle elever mulighed for frivillig træning i legemsøvelser (gymnastik, boldspil, atletik og om muligt svømning).

Til § 34. Fysik.

Undervisningen deles i et forkursus og et hovedkursus. Stoffet opdeles i en obligatorisk og en valgfri del. Den obligatoriske del omfatter forkursus samt $^3/_4$ af timetallet i hovedkursus, den valgfri del resten. Den valgfri del vælges af læreren. Den enkelte elev gennemgår således ikke alle fysikkens afsnit, men det er målet at give ham kendskab til fysikkens metoder og til behandlingen af en række væsentlige problemer.

Forkursus:

Hovedvægten lægges på at indøve brugen af måleapparater. Ved omtale af apparater be-

handles deres idé, konstruktion, beskrivelse og brug, herunder nulpunkt, skala, aflæseteknik, følsomhed, kontrol, justering og lignende.

Begreberne fejl og usikkerhed indføres og indøves gennem praksis.

Den teoretiske viden, som er nødvendig til forståelse af et behandlet emne, skal eleven om nødvendigt tilegne sig ved egen læsning.

Valget af øvelser inden for varmelæren må ske under hensyntagen til behovet inden for kemiundervisningen.

Som eksempler på iagttagelsesøvelser kan nævnes forsøg over opvarmning og kogning af væske og forsøg over koblede svingninger (penduler).

Hovedkursus:

Anskuelighed og forståelse af kvalitative forhold såvel på grundlag af forsøg som ud fra fysiske ræsonnementer bør være grundlæggende i undervisningen. Den matematiske beskrivelse bør i det væsentlige baseres på de matematiske forudsætninger, eleverne har ved begyndelsen af kursus. Integral- og differentialregning bør således ikke anvendes; i stedet benyttes regning med små differenser. De hertil nødvendige regneregler gennemgås.

Si-systemets enheder anvendes. Dog må enkle omregnigner til andre praktiske enheder kunne udføres.

Det forudsættes, at der regnes og afleveres opgaver, som rettes og godkendes af læreren. Obligatoriske rapporter rettes og godkendes af læreren.

Til nogle punkter i den obligatoriske emneliste skal knyttes følgende supplerende bemærkninger:

Massetiltrækning: Herunder omtales nogle historiske forsøg og målinger.

Harmonisk svingning: Behandlingen kan begrænses til den lineære, udæmpede svingning af en massepartikel.

Termiske udvidelseskoefficienter: Både gasser, væsker og faste stoffer behandles.

Elektrisk strøm i isolatorer og halvledere samt i metaller: Hovedvægten bør lægges på det fænomenologiske, men årsagen til de vidt forskellige ledningsevner bør omtales i store træk.

Karakteristikker: Mindst tre typeforskellige eksempler vælges, f.eks. kultråd, diode og glimrør.

Modstandsmålinger: Flere metoder skal behandles, herunder en bromåling.

Termisk elektronemission: Herunder behandles fænomenets anvendelse i toelektroderøret og i visse udladningsrør.

Elektrisk strøm i luftarter: Begreberne ionbevægelighed, fri middelvejlængde, rumladning og stødionisering indføres og anvendes til forklaring i store træk af strøm gennem luft ved normalt tryk og gennem udladningsrør ved lavt tryk.

Elektromagnetisme: Felterne om en enkelt cirkulær og en lang retliniet leder samt kraften mellem parallelle strømledere skal behandles kvantitativt. Resultaterne anvendes bl.a. til forklaring af nogle måleapparaters virkemåde.

Mikroskopet: Der er her tænkt på en større arbejdsopgave, der foruden almen beskrivelse omfatter påvisning af mellembillede og okularring samt eksperimentel bestemmelse af forstørrelsen; dernæst foretages et par målinger med relation til biologiske eller tekniske problemstillinger, og om muligt arbejdes med tegneapparatur eller mikroprojektion.

Som eksempler på emner, der kan vælges i den ikke-obligatoriske del af hovedkursus anføres følgende:

> Et astronomisk emne, et emne fra atom- eller kernefysik, afsnit af den specielle relativitetsteori, fysisk optik, lydlære, hydrostatik og elementær hydrodynamik, kalorimetri, lave temperaturer, vekselstrøm, teleteknik.

Ved undervisning af over 10 deltagere bør der etableres to hold. Fysik bør råde over mindst én ugentlig dobbelttime.

Da laboratoriearbejdet er obligatorisk og en meget væsentlig bestanddel af undervisningen, foreslås der tillagt læreren i fysik en ugentlig laboratorietime i 2. og 4. semester, helst på skemaet efter dobbelttimen. Den tænkes bl.a. anvendt til fortsættelsesarbejde for langsomme elever, vejledning med hensyn til udfærdigelse af rapporter, afslutning af eventuelle forsinkede øvelser og »opsamling« efter sygdom eller andet fravær.

For eksaminander, der ikke forberedes på et godkendt kursus, tænkes arrangeret specielle kurser til gennemførelse af de krævede laboratorieøvelser, jfr. § 2, stk. 2. I øvrigt vil tidligere udført laboratoriearbejde kunne søges godkendt.

Til § 35. Kemi.

Det bør tilstræbes ved behandlingen af almen-kemiske problemer at inddrage relevante stofkemiske eksempler i undervisningen, men det er ikke meningen, at eleverne gennem udenadslære skal erhverve et omfattende kendskab til kemiske forbindelsers specielle egenskaber.

Gennem nogle af de kemiske forsøg samt gennem rapporter - der rettes og godkendes af læreren - og i mindre omfang opgaveregning skal eleverne lære at arbejde med kemi som et kvantitativt fag.

Til de enkelte punkter i emnelisten bemærkes følgende vedrørende behandlingens omfang:

Atomer, molekyler og ioner: Stoffets opbygning af atomer, ioner eller molekyler, knyttet sammen ved atombinding, ionbinding, metalbinding eller intermolekulære kræfter. Fysiske og kemiske egenskaber f.eks. hårdhed, smeltepunkt og elektrisk ledningsevne forklares i store træk ud fra stoffets opbygning (strukturelt og bindingsmæssigt).

Det periodiske system: Eleverne bør opøves i ved hjælp af det periodiske system at kunne opskrive formler for den typiske forbindelse især af grundstofferne i 1., 2. og 3. periode.

Carbonforbindelser: Carbonhydrider, alkoholer, aldehyder og ketoner, carboxylsyrer, ethere, estere (herunder fedtstoffer), aromatiske forbindelser, aminer og aminosyrer. Højmolekulære kunststoffer, kulhydrater, proteinstoffer.

Elektrolyse: Gennem udvalgte typiske eksempler behandles elektrolyse kvalitativt og kvantitativt. (Faradays konstant).

Redoxprocesser: Ved behandlingen af redoxprocesser bør det formelle begreb oxidationstrin benyttes, men eleverne må tillige have kendskab til redoxprocesser opfattet som elektronoverførelsesprocesser.

Reaktionskinetik: Reaktionskinetikken bør omfatte hastighedsudtryk for reaktionerne af 1. og 2. orden i homogene og heterogene systemer.

Ligevægtslære: Ligevægtslære må omfatte massevirkningsloven og Le Chateliers princip.

Syrer og baser defineres i overensstemmelse med J. N. Brønsted. Eleverne må kende pH, pK_A og pK_B og kunne foretage enkle beregninger.

Under *brugsmetaller* omtales forekomst som frie metaller, sulfider, oxider, silicater og andre salte. Principper for metalfremstilling behandles.

Ved undervisning af over 10 deltagere bør der etableres to hold. Kemi bør råde over mindst én ugentlig dobbelttime.

Da laboratoriearbejdet er obligatorisk og en meget væsentlig bestanddel af undervisningen foreslås der tillagt læreren i kemi en ugentlig laboratorietime i 3. semester, helst på skemaet efter dobbelttimen. Den tænkes bl.a. anvendt til fortsættelsesarbejde for langsomme elever, vejledning med hensyn til udfærdigelse af rapporter, afslutning af eventuelle forsinkede øvelser og »opsamling« efter sygdom eller andet fravær.

For eksaminander, der ikke forberedes på et godkendt kursus, tænkes der arrangeret specielle kursus, jfr. § 2, stk. 2. I øvrigt vil tidligere udført laboratoriearbejde kunne søges godkendt.

Kemi forudsættes for tilvalg af fysik og biologi. Kemi kan dog også tilvælges selvstændigt, men det må da kræves, at forkursus i fysik gennemgås.

Til § 36. Psykologi.

Psykologi har efter timeplanen i § 3 tre timer, der er placeret i 2. semester. Elever i 4. semester skal imidlertid også kunne tilslutte sig undervisningen i psykologi.

Undervisningen.

Undervisningen i psykologi kan ikke direkte opbygges på et grundlag af forudgående viden. Det vil være af betydning, at undervisningen tager udgangspunkt i forhold og eksempler, som eleverne kender dels fra deres skolegang, dels fra deres læsning eller tilværelse i øvrigt.

Under de enkelte stofområder kan følgende emner behandles:

Oplevelse af omverdenen.

a. Sansning, strukturering og tolkning. Tærskler. Opmærksomhed. Camouflage.
b. Perceptionens selektive karakter. Indstillinger og fordomme. Subjektivitet - objektivitet. »Naiv realisme«. Påvirkning af tidligere erfaringer og af andre mennesker. Suggestion. Hypnose. Vidneudsagns pålidelighed. Personbedømmelse. Systematiske fejl og forebyggelse heraf.
c. Opfattelse af farver, former, hastighed og afstand. Reaktionshastighed. Praktiske konsekvenser.

Motivation, behov og følelser.

a. Behov og emotioner som drivkræfter til den menneskelige adfærd. Medfødte og erhvervede behov. Emotionernes forbindelse med det endokrine kirtelsystem og det autonome nervestystem. De vigtigste behov og emotioner.
b. Behovenes og emotionernes betydning for vor opfattelse af andre mennesker og for vore oplevelser.
c. Reaktionsmønstre for opnåelse ef behovstilfredsstillelse. Frustration og forskellige reaktionsmåder herpå. Forskelle i et og samme individs adfærd overfor beslægtede situationer, og forskelle individerne imellem i samme situation.
d. Konfliktsituationer. Aggressivitet. Forsvarsmekanismer. Fortrængning. Neuroser og psykoser. Orientering om psykoterapeutiske metoder.

Indlæring.

a. Indlæring i bred forstand som en stadig tilpasningsproces til ændringer i omverdenen. Forstærkning af adfærd, som giver positivt resultat. Betingning. Vanedannelser. Konformitet i sociale grupper. Afvigende adfærd og konsekvenser heraf.
b. Erhvervelse af kundskaber og færdigheder (med eksempler fra elevernes aktuelle indlæringssituation). Baggrunden for studietekniske anvisninger. (Arbejdets disponering. Aktivitetens betydning. Hukommelse. Glemsel. Repetition. Indlæring på forskellige modenhedsstadier).

Udviklingspsykologi.

a. Hovedtræk af udviklingens forløb i barnealderen, navnlig med henblik på de motoriske, emotionelle, intellektuelle og sociale funktioner. Modenhed, indlæring og disses indbyrdes sammenhæng. Opdragelsesprincipper. Fejludviklinger, deres forebyggelse og behandling.
b. Ungdomsårenes psykologi. Pubertetsproblemer, set i udviklingsperspektiv (barndomsårenes indflydelse, - virkningen på længere sigt).

Forskelle mellem mennesker.

a. Egenskaber og deres variation. Gradsforskelle og typeforskelle. Arv og miljø.
b. Begavelsesforskelle, kvalitativt og kvantitativt. Betydningen heraf i forhold til erhvervenes og uddannelsernes krav og vilkår. Metoder til begavelsesanalyse.
c. Personlighed, karakter og temperament. Mennesketyper. Metoder til personlighedsanalyse.
d. Forskelle mellem køn, sociale grupper og racer.

Socialpsykologi.

a. Forskellige slags gruppers struktur (familien, skoleklassen, kammeratgruppen, arbejdsfællesskabet): gruppenormer, status, rolle og rolleforventninger. Gruppers indvirken på hinanden. Samarbejde og samarbejdsformer.
b. Meningsdannelse, propaganda og reklame.
c. Orienterirg om socialpsykologiske metoder.

Psykologiens anvendelse.

a. Børnepsykologi og skolepsykologi: skoler, børneforsorg, rådgivningscentre.
b. Klinisk psykologi: hospitaler, klinikker, rådgivningscentre.
c. Arbejdspsykologi: erhvervsvejledning, studierådgivr ing, revalidering og konsulentvirksomhed.
d. Kriminal psykologi: domstole, fængsler, efterforsorg.
e. Militærpsykologi: forsvaret.
f. Andre om råder: trafikspykologi, dyrepsykologi o.s.v. - Den anvendte psykologis muligheder og begrænsning.

Læreren bør som optakt til undervisningen præsentere en plan over stoffet for eleverne, således at disse kan have grundlag for at tilkendegive deres ønsker om vægtfordelingen mellem emnerne. Det er nødvendigt, at læreren — om muligt i samråd med eleverne - udskyder en del af underpunkterne, men på en sådan måde, at der dog for hvert af hovedområderne foretages en vis oversigtlig gennemgang af hovedtrækkene.

De enkelte stofområder er ikke skarpt afgrænsede fra hinanden. Sammenhængen bør komme frem ved, at der gives eksempler fra andre stofområder, når et emne behandles. Således kan det være hensigtsmæssigt at behandle emner fra »Psykologiens anvendelse« i forbindelse med gennemgangen af de øvrige områder og at foretage en sammenfatning på et senere tidspunkt, eventuelt i forbindelse med studie- og erhvervsorientering.

Psykologiundervisningens stof har forbindelse med fag som dansk, historie, samfundsfag, erhvervsorientering, biologi og kristendomskundskab. Denne forbindelse bør udnyttes begge veje, dels ved at man drager eksempler og problemstillinger fra de nævnte fag ind i psykologiundervisningen, dels ved at psykologiundervisningen formes på en sådan måde, at den understøtter og beriger de øvrige fag ved at bringe disses stof ind i en almen menneskelig sammenhæng.

Psykologiundervisningen må især samordnes med samfundsfag, erhvervsorientering og studievejledning samt studieteknik. De pågældende lærere må formentlig til en vis grad planlægge deres undervisning i fællesskab.

Metodiske spørgsmål.

For at psykologiundervisningen skal kunne fastholde elevernes interesse og give dem personligt udbytte, må de fornemme, at stoffet i mange henseender handler om dem selv, deres egne og deres omgivelsers problemer, og desuden må undervisningen præges af aktiv deltagelse i forskellige former fra elevernes side.

Adskillige af emnerne egner sig godt til demonstrationer eller elevforsøg. Der bør gives rigelig plads for diskussion i undervisningen. Eleverne kan ofte bidrage med egne eksempler, foreslå løsninger eller påvise praktiske konsekvenser. Gruppearbejde med påfølgende fri drøftelse i klassen vil være en praktisk arbejdsform ved behandlingen af en hel del af emnerne. Det er nyttigt at tilstræbe, at eleverne selv ved at arbejde med stoffet får øje på - og selv formulerer - vigtige psykologiske problemer, der med udbytte kan diskuteres eller bearbejdes på anden måde.

Endvidere er psykologiundervisningen velegnet til at give eleverne lejlighed til at anvende selvstændige arbejdsformer. Til nogle af emnerne bør stoffet således indsamles gennem interviews, observationer eller gennemgang af trykt materiale f.eks. artikler i dag- og fagblade. Her kan eleverne ofte arbejde alene eller et par stykker sammen. Arbejdsresultatet kan forelægges skriftligt eller i foredragets form. Selv om tiden er knap, bør der i en vis udstrækning — gerne i tilknytning til tilvalgsfaget samfundsfag - gennemføres studiebesøg et par steder, hvor der foregår psykologisk eller psykologiskbetonet arbejde (f.eks. småbørnsinstitutioner, skolepsykologiske kontorer, arbejdspsykologiske institutter, personaleafdelinger i større virksomheder). Efter besøgene, der mest hensigtsmæssigt aflægges af smågrupper af elever, indgår erfaringerne og iagttagelserne i klassens videre arbejde.

Hjælpemidler.

Der findes nogle populære fremstillinger af den almene psykologi, der vil kunne anvendes som grundbøger i undervisningen, indtil eventuelle særlige undervisningsmidler for HF foreligger. Herudover vil læreren få brug for aktuelt arbejdsmateriale i form af dag- og fagblade, ligesom en del film- og billedbånd samt radio og TV i et vist omfang kan benyttes i undervisningen.

Eksamen.

Ved spørgsmålenes udformning, ved eksaminationen og ved bedømmelsen af præstationen må hovedvægten lægges på, om eleven har en dybere indsigt i emnet, kan drage slutninger og sammenligninger samt er i stand til at anvende det lærte på nye problemer. Prøven bør ikke have karakter af at være en kontrol på evnen til at reproducere et huskestof.

Prøvens aflæggelse i form af et gruppearbejde kan f.eks. ske ved, at hver elev i gruppen løser *sin* del af en sammenhængende opgave.

Til § 37.

Loven om højere forberedelseseksamen træder i kraft den 1. august 1967, og bekendtgørelsen bør have virkning fra samme dato.

Stk. 2 er udformet sådan, at eksamen skal etableres allerede fra sommeren 1968 for kursuselever og kan etableres fra dette tidspunkt for andre eksaminander. Der kan næppe tænkes at blive brug for eller praktisk mulighed for at afholde eksamen i vinteren 1967-68.

Til § 38.

I forbindelse med de tidligere anførte bemærkninger om, at undervisningen bør have en forsøgsmæssig karakter, ønsker udvalget at pege på, at der lige fra begyndelsen bør tilrettelægges en systematisk indsamling af erfaringer fra undervisningens gennemførelse og afholdelsen af eksaminer. Herved tilvejebringes et egnet grundlag for den foreslåede revision af bekendtgørelsen. Udvalget gør allerede nu op-

mærksom på, at eksamen i den foreslåede udformning muligvis vil vise sig at være af et for stort omfang, i særdeleshed for så vidt angår antallet af skriftlige prøver.

Den 5. januar 1967.

Vibeke Bjernum. **Niels Hummeluhr.** **Ejvind Jensen.**

H. Højgaard Jensen, formand **1b Juul.** **Sven Koch.**

Holger M. Nielsen. **Werner Rasmussen.**

Bodil Dybdal. *A. Søgård Jørgensen.* *Eli Larsen.* *Michael Ørnø.*

Forslag
til
Lov om højere forberedelseseksamen.

§ **i.**

Højere forberedelseseksamen skal sikre tilstedeværelsen af de kundskaber, der er nødvendige til at begynde uddannelsen til lærer i folkeskolen.

Stk. 2. Efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse kan højere forberedelseseksamen også tilrettelægges med henblik på andre videregående uddannelser.

§ 2.

Undervisningen til højere forberedelseseksamen omfatter følgende fag: dansk, kristendomskundskab, historie, biologi, geografi, matematik, fysik., kemi, engelsk, fransk, tysk, sang, formning og legemsøvelser.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan tilføje yderligere fag.

Stk. 3. Elever, der ikke tilhører folkekirken, fritages efter anmodning for undervisning i kristendomskundskab .

§ 3.

Undervisningen gives på kursus til højere forberedelseseksamen. Sådanne kursus kan oprettes som statskursus af undervisningsministeren og som private kursus med undervisningsministerens godkendelse.

Stk. 2. Kursus kan kun oprettes, hvis undervisningsministeren finder, at der er grundlag for en forsvarlig undervisning, herunder kvalificerede lærere, egnede lokaler og fornødent udstyr.

Stk. 3. Godkendelse gives for et bestemt antal år.

Stk. 4. Undervisningsministeren foranstalter tilsyn med kurserne.

§ 4.

Private kursus, der er godkendt, har ret til tilskud af statskassen. De nærmere regler om tilskud fastsættes indtil videre af undervisningsministeren efter forhandling med finansministeren og finansudvalget.

§ 5.

Ved hvert kursus skal der være et elevråd, hvis medlemmer vælges af eleverne.

Stk. 2. De nærmere bestemmelser om elevrådets sammensætning og beføjelser fastsættes af undervisningsministeren.

§ 6.

Undervisningsministeren lader højere forberedelseseksamen afholde ved kurserne.

Stk. 2. Betingelserne for at indstille sig til denne eksamen fastsættes af undervisningsministeren. Det kan ikke fastsættes som betingelse, at den pågældende har fulgt undervisningen til højere forberedelseseksamen.

§ 7.

Eksamen omfatter de fag, der undervises i efter § 2. Resultater af prøver i fagene sang, formning og legemsøvelser indgår ikke i beregningen af, om eksamen er bestået.

Stk. 2. Eksaminander, der ikke tilhører folkekirken, fritages efter anmodning for prøve i kristendomskundskab.

§ 8.

Ved eksamen holdes der skriftlige og mundtlige prøver med censorer, der beskikkes af undervisningsministeren. De mundtlige prøver er offentlige.

Stk. 2. Der udstedes bevis for eksamen efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse.

§ 9.

Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om

a) undervisningen til højere forberedelseseksamen, herunder om de enkelte fags indhold og omfang,
b) afholdelse af denne eksamen og fordringerne i de enkelte fag ved eksamen,
c) karaktergivning og censur.

Stk. 2. Regler efter stk. 1 fastsættes i det omfang, hvori de berører grundlaget for læreruddannelsen, efter forhandling med det i lov om uddannelse af lærere til folkeskolen omhandlede seminarieråd.

§ 10.

Loven træder i kraft den 1. august 1967.

Stk. 2. Højere forberedelseseksamen afholdes første gang i foråret 1969. Undervisningsministeren kan dog bestemme, at eksamen afholdes tidligere.

§ 11.

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovforslaget.

A. Almindelige bemærkninger.

1. **I** marts 1965 afgav det udvalg, som var nedsat af undervisningsministeriet til at overveje den fremtidige læreruddannelse, en betænkning, der indeholdt udkast til en lov om læreruddannelsen og derunder til lovbestemmelser om adgangsprøven til seminarierne og om adgangskursus.

I maj 1965 fremsatte undervisningsministeren et forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen med henblik på genfremsættelse i folketingssamlingen 1965—66. Reglerne om adgangsprøven var stort set de samme som i læreruddannelsesudvalgets lovudkast, men den af udvalget foreslåede bestemmelse om adgangskursus (»Forberedelse til adgangsprøven finder sted ved et 2-årigt kursus på seminarium eller på anden måde«) blev udeladt af lovforslaget. I bemærkningerne oplystes det, at der ville blive fremsat et særligt lovforslag om adgangskursus samtidig med, at lovforslaget om læreruddannelsen blev genfremsat.

2. Hovedgrunden til, at bestemmelser om adgangskursus blev henskudt til en særlig lov, er, at man ikke anser det for rigtigt, at denne undervisning, der i overensstemmelse med læreruddannelsesudvalgets forslag tænkes at skulle være almen, knyttes begrebsmæssigt så fast til læreruddannelsen, at den i praksis vil være uanvendelig andre steder end på seminarierne. Man anser det for meget vigtigt, at dette kursus får en sådan placering i undervisningssystemet, at dets elever kan vælge mellem flere uddannelsesveje, og at ingen, der har fulgt det i den hensigt at blive lærer, men som ændrer sit erhvervsvalg eller ikke kan få plads på et seminarium, er afskåret fra at få sin foruddannelse anerkendt noget andet sted.

I den debat om læreruddannelsen, der er fulgt efter betækningens offentliggørelse og fremsættelsen af lovforslaget i maj 1965, er der fra mange sider peget på det ønskelige i, at foruddannelsen til seminarierne ikke bliver et blindspor.

Læreruddannelsesudvalget har for sit vedkommende ud fra den samme tanke foreslået, at adgangsprøven skal give ret til at tage studentereksamen ved tillægsprøver i et begrænset antal fag, og at kravene ved tillægsprøverne tilrettelægges sådan, at de kan dækkes af et 1-årigt supplerende kursus.

Undervisningsministeriet finder det herudover helt nødvendigt, at denne foruddannelse - højere forberedelseseksamen — akcepteres i sig selv som direkte anvendelig, måske i visse grene af erhvervslivet, men i hvert fald — eventuelt med en mindre tillempning eller et kortere supplerende kursus - i en række andre videregående uddannelser. For at opnå dette vil man optage forhandlinger med en række uddannelsesområder dels med henblik på anerkendelse af højere forberedelseseksamen som grundlag for videregående uddannelser i deres nuværende udformning, dels for at sikre, at højere forberedelseseksamen tages i betragtning ved alle fremtidige overvejelser om ændring af sådanne ud-

dannelser eller indretning af nye videregående uddannelser.

3. Medens læreruddannelsesudvalget overvejende byggede sit forslag med hensyn til foruddannelsen op omkring adgangsprøven, har man fundet det rigtigst i nærværende lovforslag i højere grad at lægge vægten på undervisningen som et forbindende uddannelsesled mellem skoleuddannelserne og de videregående uddannelser. Samtidig opretholder man fuldt ud den af udvalget foreslåede ordning, hvorefter enhver kan indstille sig til prøven (eksamen), uanset om han har fulgt den særligt indrettede undervisning.

4. Det følger af de her anlagte hovedsynspunkter, at det vil være naturligt at etablere kursus til højere forberedelseseksamen ikke blot på seminarier, men også i tilknytning til andre undervisningsinstitutioner, der har lærere og ydre rammer til det, eller helt uden tilknytning til en bestående institution, f.eks. i områder af landet, hvor der savnes en undervisning udover realeksamensniveauet.

5. Ungdommens Uddannelsesfond vil kunne give støtte til elever på disse kursus.

B. Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til § 1.

Man har valgt betegnelsen »højere forberedelseseksamen« for at understrege undervisningens og den afsluttende prøves mere almene karakter og for at tilkendegive et niveau, der ligger over f.eks. realeksamen og teknisk forberedelseseksamen.

Bestemmelsen i stk. 1 tilsigter, at denne eksamen og undervisningen til den skal dække læreruddannelsens behov for forkundskaber, medens der i stk. 2 åbnes mulighed for en udvikling til en mere alment anvendelig foruddannelse. Udbygningen efter stk. 2 vil muligvis medføre, at denne foruddannelse får flere varianter, som ikke alle behøver at findes ved hvert enkelt kursus.

Til § 2.

Fagrækken er den samme som ved den af læreruddannelsesudvalget foreslåede adgangsprøve med tilføjelse af fagene sang, formning og legemsøvelser. Det er meningen, at undervisningen til højere forberedelseseksamen skal omfatte undervisning i samtlige fag efter almene læseplaner, men ikke at alle elever nødvendigvis skal have alle fag. Der tilsigtes således ikke nogen asndring i forhold til den af udvalget foreslåede ordning, hvorefter den enkelte elev kun skal have to af de i paragraffen nævnte tre fremmedsprog. Man kan tænke sig, at varianter af undervisningen samler sig om forskellige faggrupper, eller at elever kan fritages for fag, hvor de har særlige forkundskaber. Endvidere vil det være muligt af særlige grunde at fritage enkelte elever for fag, f.eks. fysisk handicappede for legemsøvelser. Man har fundet det rigtigst at optage muligheden for fritagelse for kristendomskundskab i stk. 3 i selve loven, da der her er tale om en særlig ret for eleven.

Til § 3.

Bestemmelsen giver mulighed for at oprette kursus til højere forberedelseseksamen i tilknytning til undervisningsinstitutioner af forskellig karakter eller som en selvstændig institution. Denne vide mulighed forudsætter imidlertid, at undervisningens kvalitet og overensstemmelse med de almene læseplaner sikres, dels gennem et tilsyn, dels ved at det inden oprettelsen konstateres, at grundlaget for undervisningen eller den variant af denne, som ønskes taget op ved det pågældende kursus, i alle henseender er tilfredsstillende.

Undervisningsministeriet vil til sin tid overveje betimeligheden af - i lighed med den bestående ordning for gymnasieplanlægningen – at nedsætte et udvalg med repræsentanter for sagkyndige og interesserede myndigheder og organisationer til at give indstilling til undervisningsministeriet om tilvejebringelse af den nødvendige kapacitet ved oprettelse eller udbygning af kursus til højere forberedelseseksamen samt om rækkefølgen af sådanne foranstaltninger.

Til § 4.

Den forberedende undervisning til læreruddannelsen efter den gældende lov af 11. juni 1954 gives næsten udelukkende ved seminarierne og går ind under seminariernes almindelige tilskudsordning. Som følge af bestemmelserne i lovforslagets § 3 vil der blive videre mulighed for at oprette kursus til højere forberedelseseksamen også uden for seminarierne, og man finder det derfor rigtigst, at der gives særlige tilskudsregler for disse kursus. Sådanne regler tænkes fastsat ved lov under hensyntagen til visse almene principper for tilskudsordningerne

under undervisningsministeriet. Da disse principper for tiden er under overvejelse med henblik på mulighederne for forenkling og tilvejebringelse af større ensartethed, og da man endnu ikke præcis ved, hvilke institutioner, udover seminarierne, der vil tage denne undervisning op, finder man det mindre hensigtsmæssigt at stille forslag om en ny tilskudslov i forbindelse med nærværende lovforslag. Man foreslår derfor, at tilskudsregler for de heromhandlede kursus indtil videre fastsættes af undervisningsministeren efter forhandling med bevillingsmyndighederne.

Det er undervisningsministeriets hensigt i de kommende regler om tilskud til kursus at sætte visse grænser for varigheden af den undervisning, der kan gives tilskud til. Dette vil først kunne gøres, når der er udarbejdet nærmere regler om undervisningens indhold og omfang.

Til § 5.

Hvis et kursus til højere forberedelseseksamen oprettes ved en undervisningsinstitution, hvor der - som f.eks. ved seminarierne - i øvrigt er en elevrepræsentation, vil det være naturligt, at de to elevråd normalt optræder sammen. Det kan dog ikke udelukkes, at der selv i et sådant tilfælde kan være brug for et organ, der varetager kursuselevernes specielle interesser, og man har derfor anset det for rigtigst, at ikke blot helt selvstændige kursus, men også kursus, der er knyttet til en anden institution, har deres egne elevråd.

Til § 6.

Man finder det naturligt, at højere forberedelseseksamen afholdes ved de kursus, der har undervist eksaminanderne, som en afslutning på undervisningen, og at eleverne som ved andre skoleformer eksamineres af kursernes lærere. De eksaminander, der ikke har fulgt undervisningen på et kursus til højere forberedelseseksamen, tænkes at skulle indsende deres indstilling med de nødvendige oplysninger om pensum m.v., til undervisningsministeriet og derefter at gå op til eksamen ved et bestående kursus i deres nærhed.

Ved bestemmelsen i stk. 2 er det understreget, at indstilling til eksamen ikke kan gøres betinget af, at den pågældende har fulgt kursusundervisningen. Man betragter således undervisningen som et tilbud til dem, der ikke ønsker at forberede sig til deres senere uddannelse ved selvstudium eller ved andre former for undervisning. Det vil dog i alle tilfælde være en forudsætning, at de pågældende har forberedt sig i de fag, eksamen omfatter, så at de ved deres indstilling til eksamen kan opgive et pensum, der svarer til eksamensfordringerne.

Til § 7.

Ligesom undervisningen tænkes at kunne variere noget, vil der også kunne være behov for flere varianter af eksamen. Dette vil kunne tilgodeses ved udformningen af nærmere regler efter lovforslagets § 9, hvorved man også vil kunne give mulighed for bortfald af fag i visse tilfælde, f.eks. for eksaminander, der på anden måde har dokumenteret, at de har de krævede kundskaber, eller for fritagelse for prøve f.eks. i sang eller legemsøvelser i særlige tilfælde. For den enkelte elev tænkes eksamen kun at skulle omfatte to af de af eksamen som helhed omfattede tre fremmedsprog.

I fagene sang, formning og legemsøvelser tænkes prøven kun at skulle have betydning som oplysning om eksaminandens anlæg og standpunkt.

Til § 8.

Eksamen tænkes afholdt i overensstemmelse med almindelig praksis, således at skriftlige eksamensopgaver stilles af undervisningsministeriet, og således at det pågældende kursus' lærere stiller de mundtlige eksamensspørgsmål efter censors godkendelse. Man har imidlertid ikke fundet det nødvendigt at optage sådanne mere detaillerede forskrifter i lovteksten, da den beskrevne fremgangsmåde ved afholdelse af eksamen er fast indarbejdet ved de forskellige skoleformer og anerkendt som selvfølgelig fra alle sider. Regler af denne art tænkes givet ved bekendtgørelse i henhold til lovforslagets § 9.

Til § 9.

I de nærmere regler om undervisningen til højere forberedelseseksamen tænkes det kundskabsniveau præciseret, som undervisningen må tage sit udgangspunkt i. Man lægger megen vægt på, at denne undervisning skal være åben, ikke blot »opad« til forskellige videregående uddannelser, men også »nedad«, og der tænkes derfor ikke stillet krav om en bestemt eksamen eller lignende, for at en elev kan optages på et kursus til højere forberedelseseksamen. Realeksamen eller afsluttende prøver i væsentlige

fag i 10. klasse med tilfredsstillende resultat vil umiddelbart kunne give adgang til kursusundervisningen, men den, der ad andre veje har skaffet sig det grundlag, denne undervisning bygger på, må have adgang til at deltage i den.

Der vil til sin tid blive nedsat et udvalg til at udarbejde forslag til planer for undervisningen, og i denne forbindelse vil man overveje, om en vis differentiering af planerne og af undervisningens længde - som må forudsættes normalt at blive 2 år — vil være nødvendig af hensyn til forskellige forudsætninger hos eleverne. Der vil desuden blive taget hensyn til det sigte mod andre uddannelser end læreruddannelsen, man ønsker at give højere forberedelseseksamen og undervisningen til denne, og til et eventuelt behov for variationsmulighed også inden for undervisningen til den enkelte videre uddannelse. Det er ikke meningen, at undervisningens almene karakter skal kunne forflygtiges, og undervisningen på kursus bør formentlig i hvert fald være ens for alle eleverne i det første kursusår, således at eventuelle variationer først forekommer i det andet kursusår.

I de regler om eksamensfordringerne, som det pågældende udvalg ligeledes tænkes at skulle udarbejde forslag til, vil det muligvis være naturligt at give eksaminander, der har fulgt undervisningen på tilfredsstillende måde, adgang til at opgive begrænset pensum til eksamen.

Bestemmelse om, hvad der kræves for at bestå eksamen, vil blive fastsat sammen med de øvrige regler om karaktergivning og censur. Man anser det for hensigtsmæssigt, at den karakterskala (»13-skalaen«), som ifølge bekendtgørelse af 4. februar 1963 om karakterskala bruges bl.a. i 8.-10. klasserne og i realafdelingen, også anvendes i den heromhandlede undervisning og ved højere forberedelseseksamen.

Bestemmelsen i stk. 2 er i overensstemmelse med de regler, der i øvrigt gælder om seminarierådet, der er rådgivende for undervisningsministeren i sager om læreruddannelsen.

Til §10.

Da undervisningen på kursus til højere forberedelseseksamen først vil kunne påbegyndes, når de nærmere regler om undervisningens indhold jtn.m. er udarbejdet, foreslås det, at loven træder i kraft den 1. august 1967, således at undervisningen etableres fra denne dato.

I det forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen, der fremsættes samtidig med nærværende lovforslag, bestemmes det, at de nye regler om optagelse på seminarierne første gang anvendes ved optagelsen til undervisningsåret 1969-70, og da den i nærværende lovforslag omhandlede undervisning forudsættes at blive 2-årig, i hvert fald som altovervejende hovedregel, stemmer det hermed, at højere forberedelseseksamen afholdes første gang i foråret 1969. Der kan tænkes at blive brug for at afholde eksamen inden dette tidspunkt for eksaminander, der har forberedt sig på anden måde end ved denne særlige undervisning, og som sigter på en anden uddannelse end den nye læreruddannelse, og man har derfor fundet det rigtigst at give undervisningsministeren mulighed for at lade højere forberedelseseksamen afholde tidligere.

Uddrag af betænkning over I. forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen og II. forslag til lov om højere forberedelseseksamen.

(Afgivet af folketingsudvalget den 18. maj 1966).

Ad 11. forslag til lov om højere forberedelseseksamen.

Med forslag til lov om højere forberedelseseksamen tilstræbes det at skabe udvidede adgangsmuligheder til højere uddannelser. Forslaget hviler endvidere på den opfattelse, at den nugældende ordning af adgangen til læreruddannelsen for ansøgere, der ikke har studentereksamen, ikke er tilfredsstillende.

Ønsket om at komme bort fra optagelsesprøven på grund af dens stilling som en »blindgyde« i uddannelsessystemet kunne tænkes imødekommet ved alene at lade studentereksamen være adgangsgivende til læreruddannelsen. Et stigende antal studenter har i de senere år gennemgået læreruddannelse, hvilket har tilført skolen mange gode lærere, men udvalget er med ministeren enig i, at det ikke vil være rigtigt at gøre studentereksamen til den eneste adgangsvej til læreruddannelsen. For at åbne for tilgang af unge, der har de fornødne evner, men som ikke har afsluttet deres skolegang med studentereksamen, eller som først nogle år efter skolegangens afslutning, eventuelt efter nogle års praktisk arbejde ønsker at uddanne sig til lærere, må der findes en anden adgangsmulighed.

Denne anden adgangsvej til læreruddannelsen må baseres på en selvstændig almen uddannelse, og for at den ikke skal blive en ny blindgyde i uddannelsessystemet, må den indrettes sådan, at den giver et godt grundlag også for andre uddannelser. Højere forberedelseseksamen og den 2-årige undervisning, der fører frem til den (for dem, der ønsker at forberede sig til eksamen ved at følge de særlige kursus, der tænkes oprettet), må ligge på et tilstrækkeligt højt niveau til at give grundlag for en videregående uddannelse. Det afgørende må være, at det ved prøven dokumenteres, at de studerende er i stand til at vurdere et fagligt stof og at arbejde selvstændigt dermed. Som følge heraf er det af største betydning, at man anvender prøveformer, der ud over at vurdere eksaminandens kundskaber i de enkelte fag også giver mulighed for at vurdere, om den for den videre uddannelse fornødne modenhed og selvstændighed er til stede. Det må i det hele tillægges stor betydning, at såvel undervisningsformer som prøveformer bygger videre på de erfaringer, der indhøstes i folkeskolens ældste klasser, inden for ungdomsundervisningen m.v.

Bestemmelserne om indholdet og omfanget af de enkelte fag må fastsættes administrativt, således som det normalt er tilfældet både for de øvrige almene og for de faglige uddannelser. Udvalget ønsker i denne forbindelse at understrege, at højere forberedelseseksamen i videst muligt omfang bør være en almen eksamen.

Udvalget havde gerne set, at det allerede nu kunne fastsættes, hvilke andre uddannelser højere forberedelseseksamen kan give adgang til, men efter samrådene med undervisningsministeren erkender man, at der endnu ikke kan tages endelig stilling hertil. På den anden side anser man det af hensyn til adgangen til lærerud-

dannelsen for nødvendigt, at den nye adgangsvej til denne etableres snarest, således at man hverken skal fortsætte med den nuværende optagelsesprøve eller i en overgangsperiode kun optage studenter. Man ønsker imidlertid at fremhæve, at jo flere uddannelser højere forberedelseseksamen giver adgang til, desto større betydning vil dette nye led i uddannelsessystemet få.

Udvalget har specielt drøftet spørgsmålet om, på hvilke måder højere forberedelseseksamen kan danne basis for adgang til studier ved universiteterne og de andre højere læreanstalter. Da spørgsmålet om betingelserne for adgang til de omhandlede studier for tiden behandles i planlægningsrådet for de højere uddannelser og kræver indgående overvejelser, finder man det ikke rigtigt at foregribe rådets overvejelser. Der kan næppe heller tages stilling til spørgsmålet, før det nærmere indhold og omfang af højere forberedelseseksamen er blevet fastsat ved ministeriel bekendtgørelse. Samtidig må man allerede ved udformningen af bestemmelserne i videst muligt omfang sigte mod at gøre eksamen velegnet som grundlag for en række videregående uddannelser. Ministeren har over for udvalget tilkendegivet, at han vil gøre det studieplansudvalg, der vil få til opgave at udarbejde forslag til nærmere bestemmelser om højere forberedelseseksamen, opmærksom på disse forhold, og har i øvrigt oplyst, at på områder, hvor det ikke måtte vise sig muligt at gøre højere forberedelseseskamen direkte adgangsgivende, er der mulighed for administrativt at fastsætte bestemmelser om de fornødne tillægsprøver.

Ministeren har i øvrigt over for udvalget oplyst, at han er indstillet på, at også det her nævnte studieplansudvalg skal være et ganske snævert udvalg med adgang til at forhandle med andre sagkyndige og fagudvalg m.m. på de forskellige områder. Udvalget støtter den af ministeren påtænkte fremgangsmåde.

Udvalget har anmodet ministeren om at overveje, om der ikke bør fastsættes en mindstealder som betingelse for at indstille sig til højere forberedelseseksamen. Ministeren har erklæret sig enig i, at der i loven bør fastsættes en bestemmelse herom, således at indstilling til højere forberedelseseksamen normalt vil være betinget af, at den pågældende er fyldt 18 år inden den 1. februar i det år, hvori han ønsker at indstille sig til eksamen.

Undervisningsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag, om hvilke der henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisningsministeren foreslåede ændringer.

II. forslag til lov om højere forberedelseseksamen.

Af *undervisningsministeren,* tiltrådt af *udvalget:*

Til § 6.

1) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Det er en betingelse for at indstille sig til eksamen, at den pågældende er fyldt 18 år inden den 1. februar i det år, eksamen finder sted. Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om undtagelse i særlige tilfælde fra denne betingelse.«

Stk. 2 ændres til stk. 3, og 1. punktum affattes således: »De øvrige betingelser for at indstille sig til eksamen fastsættes af undervisningsministeren.«

Ny paragraf.

2) Efter § 10 indsættes som ny paragraf:

»§ 11. Forslag om revision af loven fremsættes senest i folketingsåret 1972-73.«

Til § 11
(som bliver § 12).

3) Paragraffen affattes således:

»§ 12. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som landsdelenes særlige forhold tilsiger.«

Bemærkninger til ændringsforslagene.

Til nr. 1.

Under lovforslagets behandling i udvalget har der været peget på det ønskelige i, at der kræves en sådan mindstealder for at indstille sig til højere forberedelseseksamen, at denne uddannelse ikke tiltrækker elever, alene fordi de ad denne vej kan nå tidligere frem til en eksamen, der giver grundlag for videre uddannelse, end gennem et normalt skoleforløb. Aldersgrænsen er fastsat under hensyn til, at højere forberedel-

seseksamen normalt vil følge efter en 2-årig undervisning, der for de helt unge, der her er tale om, sædvanligvis vil ligge efter det 10. skoleår. Da der kan tænkes situationer, hvor en rigoristisk fastholden af alderskravet kan virke mindre rimelig, er der åbnet mulighed for at fastsætte regler om undtagelse i særlige tilfælde.

Til nr. 2.

Det anses for ønskeligt, at der på ny tages stilling til lovens indhold, når man i de første år har fået erfaringer med hensyn til indpasningen af højere forberedelseseksamen som et almindeligt led i uddannelsessystemet. Loven foreslås derfor optaget til revision senest 5 år efter dens ikrafttræden.

Til nr. 3.

Samtidig med lovforslagets fremsættelse anmodede man ministeriet for Grønland og rigsombudsmanden på Færøerne om en udtalelse om lovens gyldighedsområde, idet man oplyste, at man ville søge hjemmel til at sætte loven i kraft for Grønland og Færøerne, hvis dette ønskedes. Nærværende ændringsforslag fremsættes i overensstemmelse med de modtagne svar.

Lov om højere forberedelseseksamen.

VI FREDERIK DEN NIENDE, af Guds Nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, hauenborg og Oldenborg, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1. Højere forberedelseseksamen skal sikre tilstedeværelsen af de kundskaber, der er nødvendige til at begynde uddannelsen til lærer i folkeskolen.

Stk. 2. Efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse kan højere forberedelseseksamen også tilrettelægges med henblik på andre videregående uddannelser.

§ 2. Undervisningen til højere forberedelseseksamen omfatter følgende fag: dansk, kristendomskundskab, historie, biologi, geografi, matematik, fysik, kemi, engelsk, fransk, tysk, sang, formning og legemsøvelser.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan tilføje yderligere fag.

Stk. 3. Elever, der ikke tilhører folkekirken, fritages efter anmodning for undervisning i kristendomskundskab.

§ 3. Undervisningen gives på kursus til højere forberedelseseksamen. Sådanne kursus kan oprettes som statskursus af undervisningsministeren og som private kursus med undervisningsministerens godkendelse.

Stk. 2. Kursus kan kun oprettes, hvis undervisningsministeren finder, at der er grundlag for en forsvarlig undervisning, herunder kvalificerede lærere, egnede lokaler og fornødent udstyr.

Stk. 3. Godkendelse gives for et bestemt antal år.

Stk. 4. Undervisningsministeren foranstalter tilsyn med kurserne.

§ 4. Private kursus, der er godkendt, har ret til tilskud af statskassen. De nærmere regler om tilskud fastsættes indtil videre af undervisningsministeren efter forhandling med finansministeren *og* finansudvalget.

§ 5. Ved hvert kursus skal der være et elevråd, hvis medlemmer vælges af eleverne.

Stk. 2. De nærmere bestemmelser om elevrådets sammensætning og beføjelser fastsættes af undervisningsministeren.

§ 6. Undervisningsministeren lader højere forberedelseseksamen afholde ved kurserne.

Stk. 2. Det er en betingelse for at indstille sig til eksamen, at den pågældende er fyldt 18 år inden den 1. februar i det år, eksamen finder sted. Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om undtagelse i særlige tilfælde fra denne betingelse.

Stk. 3. De øvrige betingelser for at indstille sig til eksamen fastsættes af undervisningsministeren. Det kan ikke fastsættes som betingelse, at den pågældende har fulgt undervisningen til højere forberedelseseksamen.

§ 7. Eksamen omfatter de fag, der undervises i efter § 2. Resultatet af prøver i fagene sang, formning og legemsøvelser indgår ikke i beregningen af, om eksamen er bestået.

Stk. 2. Eksaminander, der ikke tilhører folkekirken, fritages efter anmodning for prøve i kristendomskundskab.

§ 8. Ved eksamen holdes der skriftlige og mundtlige prøver med censorer, der beskikkes af undervisningsministeren. De mundtlige prøver er offentlige.

Stk. 2. Der udstedes bevis for eksamen efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse.

§ 9. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om

a) undervisningen til højere forberedelseseksamen, herunder om de enkelte fags indhold og omfang,
b) afholdelse af denne eksamen og fordringerne i de enkelte fag ved eksamen,
c) karaktergivning og censur.

Stk. 2. Regler efter stk. 1 fastsættes i det omfang, hvori de berører grundlaget for læreruddannelsen, efter forhandling med det i lov om uddannelse af lærere til folkeskolen omhandlede seminarieråd.

§ 10. Loven træder i kraft den 1. august 1967.

Stk. 2. Højere forberedelseseksamen afholdes første gang i foråret 1969. Undervisningsministeren kan dog bestemme, at eksamen afholdes tidligere.

§ 11. Forslag om revision af loven fremsættes senest i folketingsåret 1972—73.

§ 12. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som landsdelenes særlige forhold tilsiger.

Givet på Christiansborg slot, den 8. juni 1966.

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

FREDERIK R.

K. B. Andersen

Uddrag af undervisningsministeriets bekendtgørelse af 4. februar 1963 om karakterskala.

§ 1. Enhver bedømmelse af eleverne i 8., 9. og 10. klasse, realafdelingen og gymnasiet samt ved kursus til teknisk forberedelseseksamen skal udtrykkes ved en af følgende karakterer: 13 - 11 - 10 - 9 - 8 - 7 - 6 - 5 - 3 - 0. Tilsvarende gælder den i §§ 1 og 2 i ovennævnte bekendtgørelse om ungdomsskoler og aftenskoler m.v. omhandlede ungdomsskoleundervisning, for så vidt den afsluttes med en prøve.

Stk. 2. Om anvendelsen af de enkelte karakterer gælder følgende:

13: Gives for den usædvanlig selvstændige og udmærkede præstation.
11: Gives for den udmærkede og selvstændige præstation.
10: Gives for den udmærkede, men noget rutineprægede præstation.
9: Gives for den gode præstation, der ligger lidt over middel.
8: Gives for den middelgode præstation.
7: Gives for den ret jævne præstation, der ligger lidt under middel.
6: Gives for den noget usikre, men nogenlunde tilfredsstillende præstation.
5: Gives for den usikre og ikke tilfredsstillende præsation.
3: Gives for den meget usikre, meget mangelfulde og utilfredsstillende præstation.
0: Gives for den helt uantagelige præstation.

§ 2. For at bestå realeksamen eller studentereksamen kræves, at summen af samtlige karakterer er mindst 5,5 gange karakterernes antal, og at summen af de to laveste karakterer plus gennemsnittet af de øvrige karakterer er mindst 13.

Stk. 2. Eksamen er kun bestået, hvis det i stk. 1 indeholdte krav er opfyldt såvel for årskaraktererne som for eksamenskaraktererne.

Bekendtgørelse om dispensation i særlige tilfælde fra karakterkrav ved realeksamen og studentereksamen.

§ 1. For eksaminander ved realeksamen og studentereksamen, som er talehæmmede, svagtseende, svagthørende, læseretarderede (ordblinde) eller spastisk lammede, eller som lider af et tilsvarende handicap, kan der dispenseres fra den i § 2, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 om karakterskala givne særlige regel, hvorefter summen af de to laveste karakterer plus gennemsnittet af de øvrige karakterer skal være mindst 13, for at eksamen er bestået. Sådan dispensation meddeles for realeksamens vedkommende af undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne og for studentereksamens vedkommende af undervisningsdirektøren for gymnasieskolerne efter ansøgning i hvert enkelt tilfælde og kun under følgende betingelser:

a. Handicappets tilstedeværelse, art og grad skal være dokumenteret ved erklæring fra en med hensyn til det pågældende handicap sagkyndig (skolepsykolog, konsulent for specialundervisning, læge m.v.). Erklæringen skal tillige indeholde oplysning om, ved hvilke præstationer handicappet medfører vanskeligheder for eleven. Ved læseretardering (ordblindhed) skal der altid forelige erklæring fra en skolepsykolog.

b. Mindst den ene af de to laveste karakterer skal være givet i et fag, i hvilket handicappet medfører væsentlige vanskeligheder for eksaminanden.

§ 2. Ansøgning om dispensation efter § 1 indsendes til vedkommende direktorat gennem den des til vedkommende direktorat gennem den skole eller det kursus, der har forberedt eksaminanden til eksamen, tillige med en udtalelse fra skolen eller kursuset og med oplysning om eksaminandens årskarakterer og eksamenskarakterer, samt om eksaminanden har fået dispensation fra reglerne om undervisning eller eksamen, og om han har fået eller søgt særlig undervisning på grund at sit handicap. For privatister indsendes ansøgning gennem vedkommende eksamenskommission.

§ 3. Når eksamen er bestået med dispensation efter denne bekendtgørelse, forsynes eksamensbeviset med følgende påtegning:

»På grund af .... (eksaminandens navn)'s .... (handicappets art) er der dispenseret fra kravet i § 2, stk. 2 i bekendtgørelse af 4. februar 1963 om karakterskala om, at summen af de to laveste karakterer plus gennemsnittet af de øvrige skal være mindst 13, jfr. omstående bestemmelser.«

§ 4. Denne bekendtgørelse anvendes ved realeksamen og studentereksamen fra samme tidspunkter, som reglerne i bekendtgørelse af 4. februar 1963 om karakterskala finder anvendelse ved de pågældende eksaminer.

Undervisningsministeriet, den 15. maj 1964.

K. Helveg Petersen.

/ Bodil Dybdal.